

slovenské dotyky

ročník XV číslo 7-8 júl - august 2010

cena: 18 Kč/0,6 €

Oslávenkyňa Janka Haluková (str. 14 - 15)

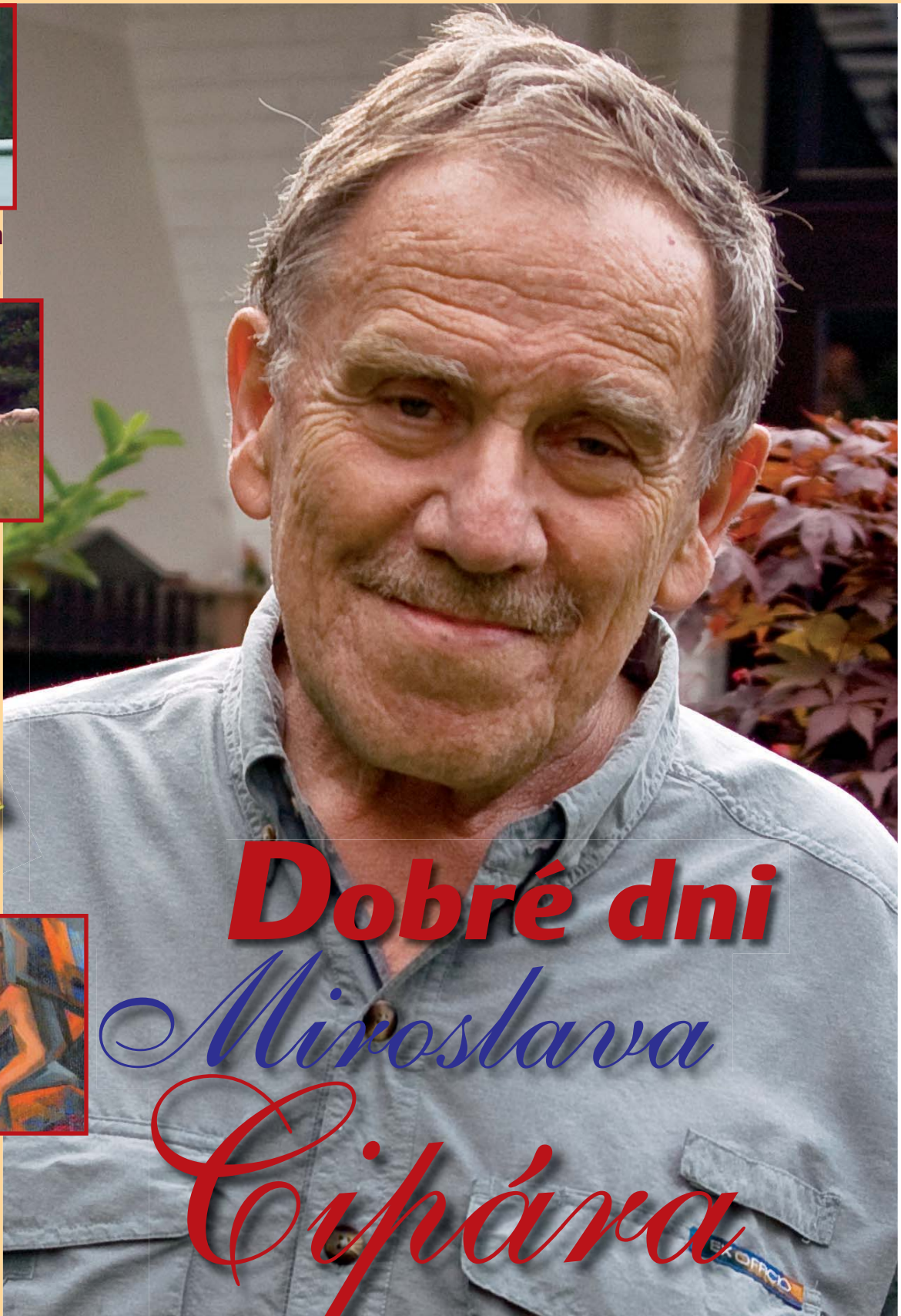
Kúsok Oravy za Bratislavou (str. 18 - 19)

MLHAFest (str. 26 - 27)

Dielo Michala Dubaya (str. 32)

Dobré dni *Miroslava* **Cipára**

Slovenský literárny klub v ČR
vypisuje pod záštitou veľvyslanca SR v ČR, Petra Brňa
a s podporou Ministerstva školstva, mládeže a telovýchovy ČR

6. ročník literárnej súťaže Jána Kollára

Súťaž je
verejná
a anonymná,
určená mladým
autorom žijúcim v ČR (na
občianstve či druhu pobytu
nezáleží) v oblasti prozaickej
tvorby v slovenčine alebo so
slovenskou tematikou.
Žáner je ľubovoľný - poviedka,
esej, fejtón a podobne.

Súťaž sa vypisuje v troch kategóriách:

- A. žiaci základných škôl**
- B. študenti stredných škôl**
- C. študenti vysokých škôl vrátane doktorandov
a ostatní mladí autori do 26 rokov**

V kategórii A je predpísaný rozsah do 4 normostránok,
v kategórii B do 8 normostránok,
v kategórii C do 12 normostránok
(1 normostránka má 30 riadkov, 60 znakov v každom riadku).

Každý súťažiaci smie poslať jednu, dosiaľ nepublikovanú prácu,
a to v troch identických exemplároch. Na príspevku musí byť označená
kategória, nie však meno autora. Súťažiaci k zásielke pripojí zalepenú obálku,
v ktorej vyplní údaje o autorovi (názov príspevku, meno a priezvisko, adresu,
dátum narodenia a kontaktné telefónne číslo).

Práce zašlite na adresu:
**Slovenský literárny klub v ČR,
Salmovská 11,
120 00 Praha 2,
a označte Literárna súťaž Jána Kollára.**

Uzávierka je 28. októbra 2010, rozhoduje dátum na poštovej pečiatke.

Výsledky budú do konca roku vyhlásené na slávnostnom večere v Nostickom paláci v Prahe,
v sídle Ministerstva kultúry ČR, za účasti popredných osobností kultúrneho života.

V každej kategórii bude udelená prvá, druhá a tretia cena. Všetci ocenení autori budú na vyhlásenie pozvaní
s uhradením cestovných výdavkov, získajú Cenu Jána Kollára a ďalšie hodnotné vecné ceny od organizátora,
partnerov a sponzorov. Všetky ocenené práce budú publikované v literárnom štvrťročníku,
česko-slovenskej revue Zrkadlenie-Zrcadlení a honorované
v kategórii A sumami 1500, 1000 a 500 Kč,
v kategórii B 2000, 1500 a 1000 Kč
a v kategórii C 5000, 3000 a 2000 Kč.

Porota, zložená z popredných spisovateľov a odborníkov, môže udeliť aj zvláštnu prémieu.

Partneri:
Literárne informačné centrum Bratislava, Národné osvetové centrum Bratislava,
Slovenská národná knižnica Martin, Slovensko-český klub Praha, Spoločnosť Jána Kollára Praha, Art Benický Praha

Ako exportovať slovo

Vladimír Skalský

Slovenská literatúra to nemá ľahké. Ani nie polo-
vičný trh oproti českému. Popri počte obyvateľstva
ho totiž v porovnaní s Českom oklieštuje kúpna sila,
čitateľské návyky či existencia početných menšín,
ktoré nakupujú knihy spoza hraníc alebo vôbec.
A z kníh, čo sa doma predajú, je väčšina prekladov
zahraničných bestsellerov alebo farebných ency-
klopédií, ktoré dobre vyzerajú na poličke obývacej
steny. Ďalší segment trhu obsadia české knihy, ktoré
sa na Slovensku bežne čítajú na rozdiel od sloven-
ských v Česku. A pánboh zaplať, že to tak je, inak
by niektoré tituly či skupiny kníh, najmä odborných,
slovenská spoločnosť vôbec nemala.

V tejto situácii je pre slovenského autora veľmi
lákavé a životne dôležité „preraziť“ za hranicami.
Toto všetko som si uvedomil, keď ma pozvali, aby

Tatier“, aby sme využili jedno zvlášť nevydarené kli-
šé, nedisponuje svetoznámymi, aspoň na univerzite
„čítankovými“ autormi typu Jaroslava Haška s jeho
Švejkom, Karla Čapka s robotom požičaným od brata,
Franza Kafku alebo Milana Kunderu. A ak aj má auto-
ra svetových parametrov ako Sándor Márai, podľa
románov ktorého sa dá dodnes v Košiciach chodiť ako
podľa bedekru, nehlásime sa k nemu, lebo písal po
maďarsky, neskôr žil v Paríži... Ako keby bol Franz
Kafka Čech ako poleno a písal po česky. Takto prene-
chávame osobnosti iným kultúram, hľadáme, prečo
ich nepovažovať za naše, zatiaľ čo iné národy hľa-
dajú zámenky, aby niekoho považovali za svojho. Ak
prirátame, že slovenská literatúra dostatočne nevy-
užila záujem o prechod od komunistického režimu
k demokracii, ktorý už i tak opadol, je naozaj ťažké
zaujať. Prirátajme, že vo svete nie je veľa kvalitných
prekladateľov zo slovenčiny ani osvietených vydava-
teľov s afinitou práve k tejto krajine.

Čo teda s tým? Na prvom mieste treba slovenskú
literatúru v zahraničí vydávať. Je dobré, že Sloven-
sko má v tomto smere vybudovaný nadštandardný
systém podpory v podobe Literárneho informačného
centra a jeho komisie SLOLIA. Tá podporuje preklady
zo slovenčiny. Trochu na škodu je príliš striktná for-
mulácia, ktorá bráni podporovať neprekladové slo-
vakistické projekty v zahraničí či dokonca vydávanie
niektorých diel či zborníkov v slovenčine napríklad
v českom prostredí. Inštitúcia so sympatickou skrat-
kou LIC systematicky pracuje aj s prekladateľmi vo
svete, vydáva dôležité koncepčné diela, určené (aj)
smerom von, spravuje on-line Album slovenských
spisovateľov, vrátane jeho cudzojazyčných verzií,
prezentuje slovenskú literatúru na podujatiach.
Niektoré z nich sú pripravované aj s krajskými
organizáciami, predstavujúcimi „priateľské predpo-
lie“. Mimochodom, Slovensko-český klub, vydavateľ
Slovenských dotykov, alebo Slovenský literárny klub
v ČR, na dlhom rade takýchto podujatí participova-
li, s podporou SLOLIA aj vydali rad kníh. Mimoriadne
dôležitá je prezentácia na knižných veľtrhoch, popri
tradičnej účasti sa Slovensko usiluje vystupovať aj
iniciatívne, či už ide o sprievodné podujatia, alebo
priamo o pozíciu hlavného hosťa, ako to bolo pred ro-
kom v Bologni a ako by sme radi spolu presadili o dva
roky v Prahe. Popri Literárnom informačnom centre,
ďalšie podujatia podporuje slovenské ministerstvo
kultúry prostredníctvom programu Pro Slovakia.

Všetko toto je dôležitý rámec, najdôležitejší je však
osobný vklad autora. Potrebujeme „prvolezcu“, ktorý
otvorí ďalším dvere - iste, dá sa mu pomôcť, aby sa
presadil. Potrebujeme atraktívne formy prezentácie,
moderné podujatia prepájajúce žánre a ponúkajúce
aj „zábavu“, agresívny marketing, hoci aj virálny na
sociálnych sieťach, čo je zatiaľ v plienkach. Autori
musia sami hľadať prekladateľov, vydavateľov, mož-

nosti prezentácie, cestovať. Sú takí, ktorých možno
uviesť ako pozitívne príklady - z mladých autorov
určite Michala Hvoreckého, zo starších napríklad Milu
Haugovú či prezidenta slovenského PEN klubu Gustá-
va Murína. Častejšia je však pasivita a sťažovanie sa,
že sa pre prezentáciu málo robí. Dôležitú rolu môže
hrať aj zapojenie krajských komunít, ich médií,
podujatí, členov.

Hľadať treba aj nápadité prepojenia, v rámci kto-
rých môže slovenská literatúra zaujať. Slovensko-če-
ský klub napríklad pred šiestimi rokmi spolu so štyrmi
PEN klubmi z krajín V4 realizoval s podporou Medzi-
národného visegrádskeho fondu projekt, prezentujú-
ci stredoeurópsku literatúru ako svojbytný celok. Ako
ďalej? Chce to nielen investovať do tejto oblasti viac
zdrojov a energie, ale aj uplatniť kreatívnejšie nápa-
dy, nebáť sa experimentovať a provokovať, využívať
najmodernejšie komunikačné prostriedky. A cielene
sa zamerať na nadštandardnú podporu vybraných
autorov, ktorí majú reálnu šancu v danom prostredí
preraziť, stať sa prvolezcami, zanechávajúcimi laná
a skoby ostatným.

Každopádne príklady typu J. K. Rowlingovej uka-
zujú, že exportovať slovo môže byť nielen propa-
gáciou krajiny či stimulom cestovného ruchu, ale
aj samo osebe mať až prekvapujúci ekonomický
význam. Exportovať slovo je industriou s mimoriad-
nou pridanou hodnotou.

ÁNO VOLBÁM CEZ INTERNET

*Nová slovenská koalícia nám hneď v začiatkoch
svojich rokovaní dala naozaj pekný darček. Do
programových téz totiž zaradila aj toľko krajanmi
vyžadované voľby cez internet. Ako sme vás už neraz
informovali, Svetové združenie Slovákov v zahraničí
si určilo ako jednu zo svojich priorit dosiahnuť,
aby Slováci roztrúsení po celom svete mohli voľiť
nielen poštou, čo je časovo a v mnohých prípadoch
aj finančne pomerne náročné, ale aj jednoduchšie,
a to zo svojich počítačov. Konečne, ako sa zdá, toľko
proklamované požiadavky sa začínajú naplňovať. Na
to však treba do ďalších volieb vytvoriť elektronický
identifikátor občanov, ktorý zabezpečí, aby hlaso-
vali iba raz. Jednotný identifikátor by mohol okrem
volieb slúžiť aj na komunikáciu s rôznymi úradmi.
Internetové hlasovanie by umožnilo voľiť nielen
ľuďom, ktorí žijú v zahraničí, ale aj tým, ktorí budú
počas volieb mimo trvalého bydliska a nevybavia si
voličský preukaz.*

*Okrem toho sa novozvolení politici dohodli, že by
sa mali zladit' volebné zákony a hlasovať by sa malo
podľa jediného volebného zákona. Malo by tak byť
jednotné predvolebné moratórium na zverejňovanie
prieskumov, rovnaké podmienky volebnej kampane
a jej financovania pre všetky druhy volieb. Treba
pripomenúť, že na Slovensku nás v roku 2014 čaká
štvo roľieb - parlamentné, prezidentské, európ-
ske, aj komunálne. Podľa sociológov má viacero
volieb v jednom roku viac-menej negatívny vplyv
na účasť. Najviac „postihnuté“ by teda mohli byť
komunálne voľby, ktoré pripadnú až na jeseň.*

Nad'a Vokušová

ILUSTRÁCIA: LADISLAV HOJNÝ

som pri príležitosti dvadsiateho výročia Slovenského
centra PEN klubu, ktorého som napokon členom,
povedal na „spisovateľskom zámku“ v Budmericiach
čosi na tému Slovenská literatúra v zahraničí. Pôvod-
ná predstava zrejme bola, že pohovorím len o kra-
janskej literatúre, čo je samozrejme téma veľmi zau-
jímavá a odkedy vediem Svetové združenie Slovákov
v zahraničí, aj táto organizácia sa jej systematicky
venuje, najviditeľnejšie vydávaním antológií sloven-
skej literatúry v zahraničí (druhá, venovaná próze,
predstavujeme aj v tomto čísle Literárnych dotykov).
Predsa len som si však povedal, že mladé autorky
a autorov bude nemenej zaujímať aj druhá zložka
problému - totiž ako sa slovenská literatúra dostáva
zo Slovenska von, k zahraničnému čitateľovi, či ako
by sa dostávať mohla alebo mala a ako sa nedostáva,
prípadne prečo...

Skúsme sa vžiť do situácie čitateľa v USA, Južnej
Amerike, Rusku či v Japonsku. Prečo by mal siahnuť
práve po knihe slovenského autora? Literatúra „spod

Brusel proti postrekom

Strana zelených v marci 2010 podala na Európsku komisiu sťažnosť. Nepáčilo sa jej, že slovenská legislatíva umožňuje vykonávať ťažbu dreva a chemické postreky v chránených územiach aj bez odborného posúdenia. Podľa jej právneho názoru tzv. fiktívne rozhodnutia o vyhovení žiadosti v prospech obhospodarovateľov lesov porušujú komunitárne právo. V júni Európska komisia požiadala ministerstvo životného prostredia o zmenu legislatívy pod hrozbou súdneho konania. Od roku 2007 platí v zákone o ochrane prírody a krajiny právna úprava, ktorá podľa Strany zelených povyšuje lesnícke záujmy nad záujmy ochrany prírody a krajiny. Podľa Strany zelených poslancová novela zákona zaviedla inštitút tzv. fiktívneho rozhodnutia o vyhovení žiadosti v prospech obhospodarovateľov lesov. Ak úrad nerozhodne o ich žiadosti do termínu plánovanej činnosti, tak sa predpokladá, že úrad vydal rozhodnutie, ktorým žiadosti vyhovel.

Podľa Strany zelených sa lehoty na rozhodnutie nastavili tak, že sa v nich nestihalo urobiť kvalitné odborné posúdenie navrhovanej činnosti. A tak

sa, podľa SZ, na Slovensku ťažilo drevo v lesoch a vykonávali sa chemické postreky podľa predstáv lesníkov, bez akéhokoľvek posúdenia ochranármi.

Slováci v OSN

Velvyslanec a stály predstaviteľ SR pri OSN v New Yorku Miloš Koterec sa stal predsedom výboru Valného zhromaždenia OSN pre odzbrojenie a bezpečnosť. Zvolili ho na návrh Východoeurópskej regionálnej skupiny, vymenujú ho počas nadchádzajúceho 65. zasadnutia. „Slovenská republika si vysoko váži dôveru členských štátov OSN a obsadenie tohto dôležitého postu vníma ako poctu i výzvu, obzvlášť v čase obnoveného odhodlania medzinárodného spoločenstva posunúť agendu odzbrojenia po dlhoročnej stagnácii dopredu,“ reagovalo Ministerstvo zahraničných vecí SR. V právnom výbore Valného zhromaždenia bude Východoeurópsku regionálnu skupinu na poste podpredsedníčky počas 65. zasadnutia zastupovať predstaviteľka SR v tomto výbore Eva Šurková, právna poradkyňa Stálej misie SR pri OSN. Obsadenie uvedených postov je podľa rezortu zahrani-

čia ďalším potvrdením a ocenením angažovanosti sa slovenskej diplomacie na multilaterálnych fórach.

Slovensko šéfuje V4

Slovensko sa prvého júla ujalo jednoročného rotujúceho predsedníctva Visegrádskej štvorky.

Počas slovenského predsedníctva sa uskutočnia plánované summity na úrovni prezidentov krajín V4 v novembri v českých Karlových Varoch a na budúci rok v Maďarsku. Na úrovni predsedov vlád V4 sa uskutočnia dva summity na Slovensku - jeden v novembri alebo decembri a druhý v júni 2011. Na úrovni ministrov zahraničných vecí sa uskutočnia dve stretnutia v októbri k západnému Balkánu a na jar k Východnému partnerstvu. Slovensko, podľa vyjadrenia Ministerstva zahraničných vecí, chce využiť predsedníctvo V4 na úspešné splnenie úlohy zodpovedného a konštruktívneho partnera v regionálnom kontexte a vo vzťahu k strategickým partnerom v EÚ a NATO. Zároveň vyvinie maximálne úsilie na presadzovanie sektorových, hospodárskych a regionálnych záujmov SR.

... *A* rozum zostáva stáť

z letného zápisníka Ďurka Pražiaka

Slovensko - krajina po bitke. Nikde už nepočuť demokratickú vetu: Takú ti volebnem! Iné ale počuť. Tí, čo prehrali voľby, si skryto i nahlas ťažkajú: od dôležitej rozrobenej práce nás odháňajú! A tak sa žiadalo pokračovať ďalšie štyri... čo štyri, aj desať, dvadsať rokov! Lebo práca dobre plateného slovenského profesionála v tej pyšnej budove tam hore na kopci, hneď vedľa hradu, nemá konca, nemá kraja. Roztrhal by sa kvôli nej taký profesionál. Nečudo, že ho rani, keď na neho nevďační občania z ničoho nič zakričia, že huš, už ťa bolo dost! A hľadá vinníkov. Ako prví samozrejme tie hyeny, potkany, ošipané a iné oné - novinári. A s nimi ruka v ruke špinavá, podrazácka, vonkoncom nezodpovedná a nepoctivá politická konkurencia. Jeden taký, zo strany, čo prehrala, si hneď aj zapísal do blogového denníčka o hnusnom konkurentovi, ktorý vyhral, že: tchor jeden a urazená kurva. Nie, zle hádate, nie je to ten najslovenskejší, bez ktorého by v slovenskej politike nebolo toho milého irečitého slovného smradu. Tento je zase spomedzi Slovákov najmaďarskejší. A povedzme si rovno, že Duray. Ale slovníkom ako cez najslovenskejší kopirák.

Mnohým je teraz na Slovensku smutno. A mnohým zase veselo. Včerajšie pravdy - dnešné srandy, hovorili múdro prapredkovia. A vice versa, dodávame my, čo si vieme múdrosť vygúgliť.

Ináč je ale všetko pri starom, život sa ďalej rúti ruslom granitovým, slnko svieti... občas, vody po záplavách opadávajú, škody sa rátajú. Aj medvede sa teraz na Slovensku rátajú, že či sa nepremnožili. A to je dobre. Lebo doba ide byť zlá, treba sa pripraviť na všetko. Neprijemné by bolo stretávať sa raz pri vyberaní kontajnerov s premnoženými chlpatými kolegami. Aj do jaskýň sa potom budú tie ich kožuchy celkom hodiť. Nechcem nič prívolať, ale ak nakoniec bude predsa len treba platiť na tých lenivých Grékov, na ich sirtaki a caciki a bohaté penzie, nič iné ľudom

na Slovensku nezostane - v horách bude tesno, to sa na mňa, medvede, nesmiete hnevať. Takže: rátať!

Navyše, čo ak pri tom vyjde nejaké šťastné číslo? Lebo Slováci, ako ukázal prieskum, sú na čísla poverčiví. Až 57 percent na ne verí. (Len tak medzi nami a českým štatistickým úradom: Česi, ktorí sa radi hrajú na pragmatických a nevercov, sú poverčiví ešte viac - o dve percentá. Tretí v Európe!) Takže si asi viete predstaviť, aká strašná nervozita musela panovať v centráloch slovenských politických strán, keď vychýrená slovenská jasnovidka, veštkyňa a numerologička Zana vzala do rúk kyvadielko a logaritmické pravítka, aby vyrátala, či krehká žena Radičová obstojí po voľbách v tom slovenskom chlapačom politickom obklúčení. Napätie sa dalo krájať. A tu sú, poverčiví Slováci (a ešte poverčivejší Česi), Zanine výpočty: „Numerologicky kombinácia štvorky a planéty Jupiter symbolizuje nepokoj, nezhody, ale takisto vysokú poriadkumilovnosť, spravodlivosť a veľmi jasné predstavy o budúcnosti.“ Inými slovami: Radičová na to má! Uff! Slovensko si vydýchlo. Niekde sa radujú. A inde zase nie. Život, čo už.

V slovenskom parlamente sa rátalo tiež. A ukázalo sa, že už zase tam bude najviac inžinierov, menej doktorov, ešte menej profesorov a žiaden honoris causa - akože čestný titul... Čo prosím? Čo ste povedali? Že koľko nečestných?! Aha, čitateľ zez Plzne...

Ako som písal už na sv. Valentína, patróna zalúbených: nebolo treba na toho kórejského riaditeľa tej slovenskej fabriky v Rimavskej Sobotě či v Hnúšti hneď s najirečitejším slovenským zvykom: jednou riadnou po papuli, až okuliare odletia. Urazil sa. A kebyže len to. Kórejci sa vyhrádzajú, že zo Slovenska odídu aj so svojimi fabrikami. Lebo v Rimavskej Sobotě na nich Slováci vo fabrike vyrukovali s ďalším irečitým slovenským zvykom - chcú založiť odbory. Čoho je veľa, toho je fakt príliš. Situáciu, prirodzene, neprestávam monitorovať ani cez letnú dovolenku.

Splnený športový sen

Dvadsaťročná Natália Šubrtová pôsobila na jubilejných X. zimných paraolympijských hrách v kanadskom Vancouveri ako navádzačka v lyžiarskych súťažiach zrakovo postihnutej Henriete Farkašovej a spolu získali tri zlaté a jednu striebornú medailu. Natália sa narodila v Kežmarku, ale väčšinu života prežila v Martine. Navštevovala tu aj gymnázium. V súčasnosti študuje medzinárodné vzťahy na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Paraolympiáda ti tento rok priniesla tri zlaté a jednu striebornú medailu. Ako ti táto udalosť zmenila život?

Zmenila aj nezmenila. Keď som sa vrátila z Kanady, tak sa môj život vrátil do starých kolají. Skôr vnímam medializáciu. Paraolympijský šport sa začal viac propagovať. Ale čo sa týka zmeny v mojom živote, tá nebola veľmi radikálna. Ľudia chodia za mnou, gratulujú mi, ozývajú sa mi starí známi, ale život ide ďalej.

Na paraolympiáde si pôsobila ako navádzačka Henriete Farkašovej. Prečo si sa rozhodla takto pomáhať handicapovaným športovcom?

Celý život som závodne lyžovala, potom som išla na dva roky do zahraničia, a keď som sa vrátila, prišla takáto ponuka. Odporučil ma jeden navádzač, ktorého sme už mali v tíme. Neskôr ma oslovil samotný tréner, či by som takého niečo nechcela skúsiť a ja som to zoberala. Som s touto prácou úplne spokojná a šťastná, lebo jednak ma lyžovanie veľmi baví, je mojou súčasťou, a jednak pomoc Heni, k jej úspechom, ma naplňa. Keď sa povie, že sme vyhrali zlato, tak to nie je len jej, alebo môj úspech, je to úspech nás oboch.

Ako takáto funkcia navádzačky funguje?

V praxi to funguje tak, že ja lyžujem pred ňou, stále sa otáčam, lebo ten kontakt je dôležitý, no a samozrejme máme vysielacky, do ktorých jej rozprávam počas preteku podmienky trate, pretekových brán, zmenu kopca, prechod zo slnka do tieňa a podobne. Každá dvojica je však individuálna a ja jej okrem týchto základných vecí ešte hovorím aj do jej techniky jazdy, čo má zlepšiť, kde má zatlačiť na spodnú lyžu, alebo povoliť.

Myslíš si, že je to náročnejšie ako klasické lyžovanie?

Keď si zdatný lyžiar a lyžuješ celý život ako ja, tak to tak neberieš. Určite je to náročnejšie v tom zmysle, že som zodpovedná aj za tú osobu, čo je za mnou. Musím ju naviesť čo najlepšie a hlavne čo najrýchlejšie.

Vybrala si si práve paraolympiádu.

Neuvažovala si niekedy nad tým, že by si sa zúčastnila aj na olympiáde?

Určite áno, každý športovec sa predsa chce dostať na takéto vrcholné podujatie. Nakoniec to prišlo v takejto podobe, ale určite to nevnímam ako niečo menejcenné, ako nejakú pomoc. Je to pre mňa rovnaký úspech, ako keby som bola na olympiáde.

A čo v budúcnosti?

Asi nie, lebo plánujem zostať s Heňou. Veľmi si

rozumieme nielen na svahu, ale aj mimo, tak nevidím dôvod, prečo by som sa tomu nemala venovať aj naďalej.

Aké to boli pocity reprezentovať Slovenskú republiku?

Krásne a úžasné. Národná hrdosť späť so všetkým tým, čo bolo okolo toho. Aj keď sme malá krajina, tak v zjazdovom lyžovaní na paraolympiáde patríme k tým najlepším. Bol jeden moment, keď sme mali vyhlasovací ceremoniál a dávali nám medaily. Na mňa sa zrazu zosypali všetky emócie, aj slzy boli, ale samozrejme od šťastia. Je to jednoducho zážitok byť tam, súťažiť a ešte k tomu vyhrať.

Ako v zahraničí vnímajú Slovákov ako športovcov. Sme pre nich rovnocennými partnermi, alebo tam badat' nejaké rozdiely?

V podstate máme v paraolympijskom športe na zimných olympijských hrách iba zjazdové a bežecké lyžovanie a biatlon, a tým pádom sa okruh zužuje, najviac nás je v zjazdovom lyžovaní. Keď ideme na preteky, tak sme ako jedna rodina, fandíme si, obdivujeme sa, tešíme sa s ostatnými a aj iné tímy nás tak vnímajú. Povedia si - aha Slováci, vy ste super, vy si tak rozumieme. Takže som sa zatiaľ stretla len s pozitívnym prístupom.

Tvoj najzaujímavejší zážitok z Kanady...

Atmosféra v poslednom preteku. To bol dvojkolový pretek, pred druhým kolom sme štartovali ako posledné a pred nami šla kanadská pretekárka. Počas jej preteku tribúna burácala, keďže bola domácou pretekárkou a počula som, ako jej tréner hovorí „Vivien, je to tvoje, máš zlato“. Ja som si vtedy povedala, že hm, uvidíme. Keď sme potom prišli do cieľa, na výsledkovej tabuli sa zmenilo poradie a Heňa bola nakoniec prvá, bolo to úžasné. Keď som videla na tribúne slovenské vlajky, silno to na mňa zapôsobilo.

Od koľkých rokov sa venuješ lyžovaniu?

Približne od troch, štyroch. Svoje prvé preteky som absolvovala asi 5-ročná. (smiech)

A dúfam, že úspešne...

No, vyhrala som cenu za najmladšieho účastníka. (smiech)

Venuješ sa, okrem lyžovania, aj iným športom?

Tancovala som vo folklórnom súbore Turiec a Ars Dynasty u nás v Martine, neskôr na univerzite v Banskej Bystrici v Urpíne. Tento rok som s tým ale musela skončiť, hlavne kvôli vyťaženosť v tohtoročnej lyžiarskej sezóne. Kedysi som chodila aj na tenis. Bola som strašne hyperaktívne dieťa, takže som ro-

bila toho veľmi veľa, chodila som na klavír, na spev... no a potom na gymnázium na basketbal.

Študuješ medzinárodné vzťahy v Banskej Bystrici. Stíhaš školu popri tréningoch a súťažiach?

Mám individuálny študijný plán, takže nemusím chodiť denne do školy, nerátajú sa mi absencie, to znamená, že keď tam nie som, tak to nie je žiaden problém, ale musím si učivo dobrať. Ináč robím všetko ako ostatní, píšem seminárky, zápočty, len nie v tom termíne ako ostatní, lebo väčšinou tam vtedy nie som. Škola mi vychádza v ústrety, čo ma teší. Takže, keď si to viem rozložiť, potom to vôbec nie je problém.

Vidíš svoju budúcnosť niekde na veľvyslanectve alebo sa chceš venovať športu čo najdlhšie?

Zatiaľ, v blízkej budúcnosti, by som chcela spojiť štúdium, šport i nejaké cestovanie, a potom uvidíme, kam ma život zaveje. Nevieam, či práve veľvyslanectvo, lebo ženy a veľvyslanectvo je téma ešte stále šťastí tabu. Skôr nejaké medzinárodné organizácie, možno OSN. Niekolkokrát som bola na dobrovoľníckej práci, to ma veľmi bavilo.

Máš aj iné záľuby okrem športu a tanca? Čítaš napríklad knihy?

Veľmi rada čítam knihy, aj keď v poslednom čase nebolo kedy. Napríklad knihy s tematikou medzinárodných vzťahov, tie ma v poslednom čase celkom zaujímajú. Rada čítam v cudzích jazykoch. Vždy, keď idem napríklad do Španielska, tak si odtiaľ donesiem knihy.

Koľko jazykov ovládaš?

Angličtinu, španielčinu, portugalčinu, teraz sa na vysokej škole učím francúzštinu, a šťastie nemčinu, ale tá je dosť biedna.

Natália Šepitková

Podobný scenár ako v Českej republike priniesli aj slovenské parlamentné voľby. Víťaz, v tomto prípade veľmi výrazný, nemá partnerov do vlády. Iveta Radičová z SDKÚ-DS preto strieda v kresle premiéra Roberta Fica zo Smeru - Sociálnej demokracie. Po štyroch rokoch bude Slovensko opäť viesť pravicová vláda a jej predseda bude zo Slovenskej demokratickej a kresťanskej únie - Demokratickej strany. Nie je ním však predseda strany Mikuláš Dzurinda, ale volebná líderka Iveta Radičová, predtým aj kandidátka na post prezidenta republiky. Spoliehať sa bude aj na dve nové strany v parlamente Slobodu a Solidaritu Richarda Sulíka a Most-Híd Bélu Bugára. Vládnut' budú vo štvorici s Kresťansko-demokratickým hnutím, ktoré vedie Ján Figel'. Určitou komplikáciou je, že štyroch poslancov má aj Občianska konzervatívna strana, ktorá kandidovala na listine Mostu-Híd a ktorej kandidáti sa prekrúžkovali dopredu, rovnako ako štyria kandidáti hnutia Obyčajní ľudia na listine Slobody a Solidarity. V istom zmysle ide teda až o šesťkoalíciu...

Správa o hlasovaní na všetkých Slovenských

Vladimír Skalský

Voľby do Národnej rady Slovenskej republiky, ktoré sa konali v sobotu 12. júna, vyhrala pri volebnej účasti 58,83 % oprávnených voličov strana Smer s 34,79 percentami hlasov. Na druhom

mieste sa umiestnila SDKÚ-DS s 15,42 % hlasov, za

ňou skončili SaS s 12,14 %, KDH s 8,52 %, Most-Híd s 8,12 % a Slovenská národná strana s 5,07 % hlasov. Ďalšie strany už neprekročili päťpercentné kvórum a do NR SR sa nedostali. Najbližšie k tomu mali Strana maďarskej koalície so 4,33 a ĽS-HZDS so 4,22 percentami. Nad percentom podpory skončili ešte obnovená Strana demokratickej ľavice s 2,41 a Ľudová strana Naše Slovensko s 1,33 %.

mieste sa umiestnila SDKÚ-DS s 15,42 % hlasov, za ňou skončili SaS s 12,14 %, KDH s 8,52 %, Most-Híd s 8,12 % a Slovenská národná strana s 5,07 % hlasov. Ďalšie strany už neprekročili päťpercentné kvórum a do NR SR sa nedostali. Najbližšie k tomu mali Strana maďarskej koalície so 4,33 a ĽS-HZDS so 4,22 percentami. Nad percentom podpory skončili ešte obnovená Strana demokratickej ľavice s 2,41 a Ľudová strana Naše Slovensko s 1,33 %.

PYRRHOVO VÍTAZSTVO

Napriek mimoriadne vysokému volebnému víťazstvu a posilneniu o šesť percent oproti voľbám v roku 2006 však vládu Smer zastaviť nemohol, keďže Hnutie za demokratické Slovensko je mimo parlamentu a Slovenská národná strana tam prenikla iba s odretými ušami.

Zatiaľ čo Smer a SNS získali spolu 39,9 percent, pravicové strany SDKÚ-DS, SaS, KDH a Most-Híd v súčte 44,1 percent. V prepočte na mandáty ide

o rozdiel ôsmich poslancov v prospech pravice. Vladimír Mečiar nedokázal priviesť HZDS do parlamentu a vzhľadom na klesajúcu podporu hnutia ide podľa všetkého o definitívny koniec jeho

RÔZNE SLOVENSKÁ

politckej kariéry. Do parlamentu sa nedostala ani SMK vedená Pálom Csáky, ktorý okamžite s celým predsedníctvom podal demisiu. Voľby potvrdili, že z politického hľadiska neexistuje jedno Slovensko. To je jav známy všade, výsledky volieb v Prahe sú tiež značne odlišné od tých na južnej Morave, avšak Slovensko je rozdelené omnoho výraznejšie a viacerými spôsobmi. Porovnajme päť obvodov: Bratislava, Medzilaborce, Dunajská Streda, Kysucké Nové Mesto a Tvrdošín.

V Bratislave zvíťazila SDKÚ-DS s 29,45 percentami pred Smerom s 23,82 %, SaS s 18,04 %, stranou Most-Híd s 8,43 % a KDH s 8,20 %. Nová pravicová koalícia získala spolu 64,12 %. SNS je s 3,51 % mimo parlament rovnako ako ĽS-HZDS s 2,61 %. Pre zaujímavosť SMK s 0,67 % až za SDL a Paliho kapurkovou.

Strih. V Medzilaborciach víťazí Smer - Sociálna demokracia s 61,65 percentami. Do parlamentu by voliči v tomto obvode poslali už len SDKÚ-DS so 7,52 % a ĽS-HZDS so 6,76 %. Pre strany pravicovej koalície hlasovalo roztrieštené 17,86 percenta občanov.

A celkom iný svet - Dunajská Streda. Víťazí Most-Híd s 50,88 percentami pred SMK s 32,87 percentami. Tretia skončila SDKÚ-DS s 6,21 percentami a štvrtý Smer - Sociálna demokracia by neprešiel do parlamentu: 3,64 %. Sloboda a Solidarita má rovné tri percentá a všetci ostatní majú menej ako percento, KDH 0,74. Nová koalícia získala 60,83 %, reálne však vyše deväťdesiat percent, keďže SMK sa nedostala do parlamentu.

Kysucké Nové Mesto, podobne ako napríklad Žilina je pre zmenu baštou národných strán. Tie však na ich domácom poli predsalen zvalcoval Smer. V Kysuckom Novom Meste získal 52,80 % hlasov. Druhá sa umiestnila SNS s 11,81 %. Nasledujú SaS s 7,87 %, SDKÚ-DS s 7,31 %, KDH s 7,17 % a ĽS-HZDS s 6,40 %. Nová koalícia má 23,37 %.

Okres Tvrdošín je blízko. Mentálne je však iný, silne katolícky. Hneď za víťazným Smerom s 33,77 % končí KDH s 23,75 %. Nasleduje SaS s 12,30 percentami, SNS s 10,58 %, SDKÚ-DS s 8,22 % a ĽS-HZDS s 5,29 %. Pravicová koalícia získala 45,25 %.

Zakaždým iný obrázok, iná víťazná koalícia, iní hlavní rivali: SDKÚ-DS pred Smerom, Smer pred SDKÚ-DS, Most-Híd pred SMK, Smer pred SNS, Smer pred KDH.

VOĽBY ZO ZAHRANIČIA

A čo Slováci voliaci zo zahraničia? Účasť na voľbách zo zahraničia sa takmer zdvojnásobila oproti predchádzajúcim parlamentným voľbám, o možnosť voliť požiadalo poštou takmer sedem tisíc voličov. Ďalší pricestovali na voľby osobne. Napriek tomu je účasť stále malá kvôli zložitému korešpondenčnému systému. Oddeliť výsledky vieme v zvláštnom petržalskom obvode, určenom pre Slovákov v zahraničí bez trvalého bydliska na Slovensku. Tam vyhrala SDKÚ-DS so 45,26 pred SaS s 17,62 percent, Mostom-Híd s 9,46 % a KDH s 9,27 %. Až na piatom mieste za všetkými stranami pravicovej koalície skončil Smer s 8,53 %. Ostatné strany skončili pod hranicou piatich percent. SMK získala 3,52 percenta, SNS 3,33 a HZDS skončilo so ziskom 0,92 percenta presne na úrovni Paliho kapurkovej, veselej politickej strany. Celkovo získala nová koalícia unikátnych 81,6 percenta. Volili najmä mladí ľudia, celkovo prišlo najviac hlasov z Českej republiky, Nemecka, Veľkej Británie a Írska.

Podľa programových téz novej vlády sa uskutočnia ďalšie voľby prostredníctvom internetu, čo dlhodobo požadujú aj Slováci v zahraničí. Ich účasť by teda mohla byť radikálne vyššia a podľa odhadov by mohla predstavovať až 5 percent všetkých voličov...

V úcte k tradíciám

Prezentácia a šírenie slovenskej tradičnej kultúry v rámci európskeho kontextu je hlavným cieľom dvojročného projektu V úcte k tradíciám. V rámci grantového systému Európskej únie, programu celoživotného vzdelávania, v ňom spolupracujú Slováci zo štyroch krajín EÚ. Dom Matice slovenskej v Žiline je hlavným organizátorom projektu. Jeho partnermi sú Asociácia francúzsko-slovenského priateľstva z Paríža, Obec Slovákov v Trinci, Čabianska slovenská samospráva v Maďarsku a Klub M Odboru mladých matičiarov v Martine.

Zdenka Samková

Začiatok spoločného projektu sa datuje už do minulého roka do Paríža spoločnou realizáciou predvianočných akcií. Projekt ďalej pokračoval v apríli 2010 stretnutím v mestách severozápadného Slovenska. V rámci tohto stretnutia navštívili zástupcovia organizácií múzeum drotárstva vo Veľkom Rovnom, kde obdivovali súčasnosť drotárstva v podobe drahých a vzácných pozlátených alebo postriebrených umeleckých predmetov. Ďalší deň si spoločne prezreli priestory zrekonštruovaného Sobášneho paláca v Bytči. V Štátnom archíve v Bytči si s veľkým záujmom vypočuli rozprávanie riaditeľky o vzácných dokumentoch a zápisoch v starých dobových kronikách a matrikách.

V poradí už tretím programom v dvojročnom období trvania projektu je podujatie, ktoré sa uskutočnilo začiatkom júna vo Francúzsku s názvom Tancuj, tancuj, vykrúcaj!. Celkom 98 Slovákov a krajanov zo Slovenska,

z Maďarska a z Česka pricestovalo do Paríža dvoma autobusmi, aby spoločne naplnili svoje predsavzatie - spoznať sa, predstaviť sa krajanom svojím kultúrnym programom, svojím gastroumením, svojou hudobnou tvorbou a tým, čo slovenské si dokázali udržať a vypestovať. Svoju prvú cestu smerovali návštevníci do Meudonu - k pamätníku Milana Rastislava Štefánika. Pripomenutím si významu osobnosti - vedca, diplomata a politika - a položením vencov k jeho pamätníku, tak sa začal niekoľkodňový pobyt v Paríži.

V kultúrnom pásme Tancuj, tancuj, vykrúcaj! mohli všetci účastníci zúčastniť svoj pripravený bohatý program. Úžasnú podobu slovenského folklóru vykúzlili tanečníci a hudobníci z Česka - z folklórneho súboru Šmykňa. Odzemok, tanec strašiak, Zemplin či karička brali dych plnej sále krajanov z Francúzska, ktorí neodolali a spoločne sa roztancovali v rytme znejúcich piesní. Hudobnú kulisu celého

večera dotvárala trojčlenná slovenská skupina PGM so staršími slovenskými hitmi a evergreenmi.

A ako sa predstavili krajanovia z maďarskej Békéscsaby? Slovenské špeciality, bohatá gastronómia, početný spevokol s interpretáciou slovenských ľudových pesničiek a hra na gitaru. Gitara bola dávny hudobný nástroj dolnozemskej Slovákov. To, že aj slávna čabianska klobása je dávny receptom Slovákov žijúcich na Dolnej zemi, dokázali toho večera našim krajanom. Ponúkané slovenské špeciality podávané s kapustou by naši francúzski Slováci v ten večer nevymenili ani za najvychýrenejšie francúzske delikatesy.

V závere celého večera zástupcovia jednotlivých krajanovských spolkov symbolicky podporili Medzinárodný svetový festival slovenskej mládeže, ktorý sa uskutočnil v Nitre v dňoch 2. - 5. 7. 2010. Na putovnú štafetu priviazali stuhy s pozdravom tomuto festivalu. Viazaním stuhy sa k nim pridali aj veľvyslanec SR v Paríži Marek Eštok, ktorý si nenechal ujsť príležitosť privítať a pozdraviť krajanov. Medzi významných hostí tohto večera patrila aj Kornelia Johanson, predsedníčka slovenského spolku zo Švédska, a člen jeho predstavenstva Dušan Daučík.

Podujatie takéhoto rozmeru tu malo svoju premiéru. Stretli sa na ňom zástupcovia Slovákov z piatich krajín. Všetci ocenili fakt, že projekt V úcte

PRI POMNÍKU M. R. ŠTEFÁNÍKA V PARÍŽI

k tradíciám je finančne podporený EÚ z programu celoživotného vzdelávania.

O príjemné stretnutia a prezentáciu slovenských tradícií v Paríži sa zaslúžili okrem organizátorov z Matice slovenskej aj francúzski Slováci - Edita Manáková a rodák z Veľkého Rovného Vladimír Tabačík. Významne pomohla aj Božena Krížiková, riaditeľka Kultúrneho inštitútu pri Velvyslanectve SR v Paríži a tiež rímsko-katolícky kňaz Imrich Tóth zo Slovenskej katolíckej misie v Paríži.

Prínosom projektu je obrovská príležitosť spoznať život krajanov žijúcich mimo Slovenska. Spoznať podmienky, v ktorých krajanovia žijú, študujú a pracujú. Je to príležitosť navzájom sa učiť jeden od druhého. Prezentovať svoj život v zahraničí krajanom, hľadať ďalšie cesty udržania spoločnej komunikácie a spolupráce. To iste hlboko cítili všetci zúčastnení. Celý projekt V úcte k tradíciám sa skončí v polovici roka 2011.

POZDRAV MATIČNÉMU FESTIVALU V NITRE FORMOU STUHY

SOBÁŠNY PALÁC V BYTČI

Zrodili sa Bratislavské odporúčania

V odvážnom termíne okolo volieb sa 11.-13. júna v Bratislave na pozvanie Svetového združenia Slovákov v zahraničí zišli zástupcovia jednotlivých európskych diaspór. Konferencia, ktorá sa konala v City hoteli Bratislava, bola súčasne valným zhromaždením organizácie Európania vo svete so sídlom v Bruseli.

Vladimír Skalský

Rokovalo sa aj o novom pojmí európskeho občianstva, viacnásobných občianstvách či systémoch volieb zo zahraničia.

Hlavným výsledkom podujatia bolo prijatie Bratislavských odporúčaní. Tie obsahujú okrem iného apel na európske inštitúcie a jednotlivé štáty EÚ, aby umožnili svojim občanom v zahraničí voliť efektívnym spôsobom, najmä prostredníctvom internetu. Európania vo svete konštatovali, že hlasovanie cez internet podľa neho nie je ničím nevyskúšaným. Skúsenosti s ním majú v plnohodnotnej podobe v Estónsku, v rôznych typoch volieb ho vyskúšali vo Francúzsku, Holandsku, Kanade, Švajčiarsku, USA či Veľkej Británii. Prostredníctvom internetu volia americkí vojaci v zahraničí, voliť elektronicky mohli aj krajanovia vo voľbách do katalánskeho parlamentu.

„Mimoriadne pozitívne sme zhodnotili, že prísľub volieb cez internet bol súčasťou programov väčšiny strán, ktoré uspeli v aktuálnych slovenských voľbách.

Do roku 2013 nebudú na Slovensku

žiadne ďalšie, a je teda optimálny čas na prípravu komplexného volebného kódexu, ktorý by takýto systém zaviedol. Otázka bezpečnosti je, samozrejme, dôležitá a vážna, avšak v čase masového internetového bankovníctva a zavádzania dátových schránok umožňujúcich právne úkony smerom k štátnej správe riešiteľná,“ povedal autor tohto článku ako predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí a súčasne viceprezident Európanov vo svete médiám po skončení konferencie. Krátko predtým volby cez internet zaradila do vládneho programu nová koalícia v Česku a niekoľko dní po nej naozaj aj vznikajúci slovenský kabinet.

Účastníci sa zhodli aj na ďalších odporúčaníach, okrem iného na zriadení Agentúry pre Európanov vo svete podliehajúcej eurokomisárovi pre viacjazyčnosť. V kuloároch sa hovorilo aj o tom, že by takáto agentúra mohla sídliť v Bratislave a že by o to Slovensko mohlo efektívne usilovať. Legitimizuje ho

PRI ÚVODNOM PREJAVE POČÚVAJÚ VLADIMÍRA SKALSKÉHO SIMON-PIERE NOTHOMB, PREZIDENT EURÓPANOV VO SVETE HANS JORGEN HELMS A NICHOLAS NEWMAN

PRI PREZENTÁCII SLOVENSKÝCH LUDOVÝCH NÁSTROJOV MALA NAJVVČŠÍ ÚSPECH DRUMBĽA

PREDSTAVITEĽ LABOUR PARTY TIM CLAPHAM V ROZHOVORE S MANŽELMI KRISTIANSENOVCAMI Z DÁNSKA

LADISLAV BALLEK A RIADITEĽ ZAHRAŇIČNÉHO ODBORU KANCELÁRIE PREZIDENTA SR JÁN SOTH, BYVALÍ VELVYSLANCI V ČESKU A RUMÚNSKU

k tomu aj fakt, že v zahraničí žije tretina slovenského národa, vyše dva milióny osôb, ako aj aktívny prístup Slovenska k spolupráci s nimi, napokon aj existencia samostatného vládneho Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorý podujatie tiež podporil. Význam problematiky dokumentuje, že iba vnútri Európskej únie žije prinajmenšom 20 miliónov európskych občanov, pochádzajúcich z inej krajiny Únie, než v ktorej teraz žije. To zodpovedá minimálne stredne veľkej európskej krajine. Za hranicami EÚ žijú ďalšie desiatky miliónov Európanov.

Na konferencii, ktorá nadviazala na podujatia v Paríži, Štokholme a Ríme, sa zúčastnili predstavitelia strešných organizácií Britov, Dánov, Írov, Nórov, Flámov, frankofónnych Belgičanov,

Francúzov, Grékov, Rakúšanov, Švajčiarov, Švédov, Talianov a samozrejme Slovákov žijúcich v zahraničí, predstavitelia európskych inštitúcií, britských, francúzskych a slovenských politických štruktúr, veľvyslanci a odborníci. Popri pracovnom programe absolvovali aj banket s ľudovou hudbou, operné predstavenie Slovenského národného divadla, plavbu loďou po Dunaji, obed na Devíne i prehliadku Bratislavy.

Organizácia Európania vo svete sa v Bratislave rozšírila o organizácie Nórov, Rakúšanov a Švajčiarov vo svete a zastupuje tak už strešné organizácie 17 európskych diaspór.

(Autor je predsedom Svetového združenia Slovákov v zahraničí a viceprezidentom Európanov vo svete)

JOZEF MARKUŠ S DVOMA ZÁSTUPCAMI SLOVÁKOV VO SVETE, JÁNOM FUZIKOM Z MAĎARSKA A DUŠANOM DAUČIKOM ZO ŠVÉDSKA

PREZIDENT EURÓPANOV VO SVETE HANS JØRGEN HELMS

Mecenáš slovenského umenia

Anna Papiežová

Medzi významné osobnosti, ktorých aktivita je výrazne spätá s rozvojom kultúry Košíc, patrí významný český muzeológ, historik umenia, inšpektor múzeí na Slovensku a Podkarpatskej Rusi, podporovateľ slovenského výtvarného umenia JUDr. Josef Polák.

Narodil sa 3. februára 1886 v Prahe v rodine továrnika s kartonážou. Rodina žila v blízkosti židovskej štvrť Jozefov, ktorej atmosféra pred asanáciou podstatne ovplyvnila Polákov vzťah k pamiatkam a k umeniu. Na prianie rodiny síce vyštudoval právo, záujem o históriu a umenie ho však neopustil. Preto i počas svojej advokátskej a súdnej praxe uprednostňoval prácu v archívoch a v múzeách. Bol napríklad pri vzniku Židovského múzea v Prahe v roku 1906 a v roku 1913 spracoval dokumentáciu synagogálnych opón v Pinkasovej a Staronovej synagóge v Prahe. Na začiatku prvej svetovej vojny narukoval a celú vojnu, s prestávkou na vyliečenie zranenia, strávil na východnom fronte. Na konci roka 1918 prišiel ako dôstojník spravodajskej služby na Slovensko.

Pri jednej zo svojich ciest po Slovensku zavítal v marci v roku 1919 do Košíc. Tunajšie Východoslovenské múzeum, v tom čase bez riaditeľa, sa stalo jediným štátnym múzeom v Československej republike a dr. Poláka menovali za správcu, v roku 1924 za riaditeľa. Pôsobil tu prakticky počas celého obdobia prvej republiky. Drží zatiaľ neprekonaný rekord v dĺžke funkcie - celkovo devätnásť rokov.

Od začiatku sa snažil o vybudovanie intenzívneho vzťahu medzi košickou verejnosťou a múzeom. Okrem výstav poriadal prednášky, organizoval aukcie starožitností, vybudoval odborne zameranú knižnicu s čítarňou, založil maliarsku a kresliarsku školu pre verejnosť a spoločnosť priateľov múzea. Pôsobil ako znalec v odbore starožitníctvo. Zároveň sa intenzívne venoval obohatovaniu múzejných zbierok. Zameral sa pritom najmä na dovtedy zabudnutú dokumentáciu života slovenského národa i ľudového umenia a kultúry, ktorá zostávala stredom záujmu maďarských zakladateľov múzea. Zbieral nielen doklady ľudovej kultúry, keramiky, kroje a ďalšie dokumenty, ale i cirkevné pamiatky a iné artefakty. Počas jeho pôsobenia vzrástla návštevnosť múzea z predvojnových deväťtisíc osôb na vyše stotisíc návštevníkov ročne. Okrem veľmi invenčného prístupu k popularizácii múzea a slovenskej kultúry vôbec sa dr. Polák profesionálne venoval i tej menej viditeľnej stránke múzejnej činnosti, evidencii zbierkových predmetov. Jeho aktivity sa však neobmedzovali len na múzeum. Do Košíc pozýval divadelné súbory z Čiech. Sám hry prekladal a režíroval. Do novín

a časopisov písal články o Slovensku. Venoval sa dokumentácii a záchrane slovenských pamiatok. Do košického rozhlasu pripravoval populárno-náučné reportáže, napríklad z Važca, z Helpy a iných oblastí, ktoré návštevníkom okrem konkrétnych pamiatok približovali i ľudové zvykoslovie a slovesnosť niektorých regiónov.

Umeniu a pamiatkam na Slovensku sa venoval aj v rámci svojej vedeckej a bádateľskej činnosti. Preto ho menovali za inšpektora múzeí na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi. Ako poverenec Pamiatkového úradu povoľoval vývozy pamiatok z územia Slovenska do zahraničia a staral sa o záchranu ohrozených

pamiatok. V roku 1927 sa mu podarilo zakúpiť a priviezť do Košíc pravoslávny kostolík z Kožuchoviec, v ktorom umiestnil výstavu cirkevných pamiatok. Tak vznikol malý skanzen ľudovej archi-

tektúry, prvý na Slovensku. V kostolíku dr. Polák usporiadal i verejnú produkciu Bizetovej opery Carmen z gramofónových nahrávok. V 70. rokoch 20. storočia bola však reštaurátorským zásahom zničená vnútorná maľba kostola. Dr. Polák uzavrel osobné priateľstvá s mnohými osobnosťami miestneho kultúrneho života, či už s umelcami Ľudovítom Csordákom, ktorému pomohol pri jeho existenčných problémoch, či s pracovníkmi v ďalších oblastiach

kultúry, ako Emilom Ruskom, riaditeľom košického Rádiožurnálu alebo s Karolom Plickom, fotografom a pracovníkom Matice slovenskej. Vďaka svojej priateľskej a ústretovej povahe a svojej bohatej spoločenskej činnosti inšpiroval a prepájal život mnohých umelcov a osobností.

Jeho situácia v Košiciach však nebola ľahká. Celé obdobie svojho pobytu čelil ostrým útokom kvôli faktu, že bol Čech i kvôli svojmu náboženskému vyznaniu. V miestnej tlači podnikli voči nemu početné útoky. Jeho situáciu navyše komplikovali i byrokratické prietahy s jeho menovaním za riaditeľa Východoslovenského múzea a priznaním primeraného platu. Všetkým týmto ťažkostiam dr. Josef Polák statočne čelil i vďaka tomu, že ho naprosto okúzli slovenská príroda a ľudia. Aj preto venoval Slovensku a samotným Košiciam dvadsať najplodnejších rokov svojho života, svoje znalosti, schopnosti, energiu a čas. Z Košíc dr. Josef Polák odišiel v novembri 1938 v súvislosti so zmenou politických pomerov. Po návrate do Prahy naďalej pracoval ako úradník Ministerstva školstva a národnej osvety. V roku 1940 pre svoj židovský pôvod dr. Josefa Poláka predčasne penzionovali. V rokoch 1942-1944 sa však zapojil do práce v Židovskom múzeu v Prahe. V auguste 1944 zatkle Josefa Poláka gestapo. Posledné správy o tom, že je nažive, pochádzajú z januára 1945.

Pôsobenie Josefa Poláka v Košiciach pripomína pamätná tabuľa na budove Východoslovenského múzea, ktorú odhalili 29. októbra 2003.

V minulom roku nakrútila Slovenská televízia dokumentárno-hraný film o osudoch tohto mecenáša slovenského výtvarného umenia pod názvom Návrat tanečnice.

VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ČR

ČESKÝ ROZHLAS

ČRO 1 - RADIOŽURNÁL	utorok	20.05 - 21.00
ČRO 6/RSE	streda	19.15 - 19.30
Regina Praha	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ústí nad Labem	pondelok, streda	18.45 - 19.00
Plzeň	pondelok, streda piatok	19.45 - 20.00 19.30 - 20.00 zostrih utorkového Rádiožurnálu
České Budějovice	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Hradec Králové	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ostrava	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Brno	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Olomouc	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Sever	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Vysočina	pondelok, streda	19.45 - 20.00

Spolunažívanie Srbov a Slovákov

Dvadsiateho piateho apríla 1940 zomrel v srbskom Novom Sade po dlhej a ťažkej chorobe evanjelický farár, národno-kultúrny, hospodársky a politický dejateľ v prvých troch desaťročiach 20. storočia medzi Slovákami v Báčke, Igor Branislav Štefánik, brat Milana Rastislava Štefánika.

Ján Guba

Narodil sa ako druhé dieťa v rodine Pavla Štefánika a Albertíny, rodom Jurenkovej v dedinke Košariská, na myjavskej pahorkatine, 11. novembra 1873. Igor Branislav už samým narodením, ako prvý potomok po meči, mal predurčené, že bude pokračovať v Štefánikovskej tradícii. Ľudovú školu navštevoval v rokoch 1880-83 v rodných Košariskách, na Myjave a v Šamoríne. Študoval na lýceu v Bratislave a v Kežmarku. Najprv študoval právo na univerzite v Budapešti, potom teológiu v Šoproni a v Prešove. Filozofiu a psychológiu vyštudoval v Rostocku. V roku 1898 bol vysvätený za kňaza v Miškolci. Prvé pôsobenie mal ako kaplán v Sarvaši. Od 4. marca 1902 pôsobil ako farár na Myjave. Tam nebol spokojný a tak si hľadal nové pôsobisko. Dozvedel sa, že je voľné miesto v Palanke, kde nastúpil ako farár 19. júla 1903.

Po príchode do Palanky sa musel najprv zoznámiť s prostredím, ktoré sa vo veľkej miere odlišovalo od jeho predošlých pôsobísk. Spoločné pre všetky prostredia tej doby bola iba zúriaca maďarizácia. Rýchlo si osvojil nový jazyk, srbcínu, a nadobudol mnohých priateľov z radov srbskej inteligencie. Nezanedbával ani vzdelávanie mládeže a dospelých. Zapojil sa do národnobuditeľskej práce medzi tunajšími Slovákami. Stal sa i riadnym dopisovateľom rôznych časopisov a novin. Organizoval prednášky a bol i sám prednášateľom na rôzne témy.

Po príchode na Dolnú zem zavítal aj do Petrovca. Bol milovníkom divadla. Na jednom divadelnom predstavení mu do oka padla štíhla, mladá dievčina. Bola to Zuzana - Zunka Šusterová, ktorá po smrti svojej matky, rodom Kotasovej, prevažne bývala u starých rodičov Kotasovcov. V Petrovci bola kamarátkou Emy Kubáňovej a spolu si zahrli v divadelnom predstavení Škriatok. Asi o rok neskôršie, 27. apríla 1904, stála pred oltárom s Igorom Branislavom Štefánikom. Ženích mal 31 rokov a nevesta o desať menej. Svadba bola v Pivnici. Jej otcom bol známy obchodník, prvý z radov Slovákov, Pavel Šuster. Silbašský farár Michal Šuster bol mladším bratom Zuzany a potom i švagrom Igora Štefánika. V tom čase trvali svadobné hostiny niekoľko dní. Medzi svadobníkmi bol i pražský študent, mladší brat mladoženicha, Milan Rastislav Štefánik.

Igor Branislav Štefánik bol po vypuknutí prvej svetovej vojny pre svoje slavianstvo uväznený. Súd v Novom Sade vyniesol rozsudok, že bude väznený doma, ale pod stálym dozorom. Trvalo to až do 2. júla 1915, keď sa musel hlásiť na miesto svojho vyhnanstva. Určené mu bolo mestečko Zirc v Maďarsku. Odtiaľ ho vyslali do Bákonybelej. Je to chudobná

oblasť čiernych lesov - mohutných dubových stromov, takmer pralesov. Do tejto oblasti internovali mnohých zajatcov z ruského frontu a iných „previnilcov“ uhorských národnostných zákonov. V prípade úniku mali žandári nariadené strieľať, takže mnohí tu končili svoju životnú cestu. Po nich ani stopy nezostali. V takýchto podmienkach Igor Branislav Štefánik prežíval najťažšie dni svojho života.

V Bákonybelej bol kláštor, kde sa schádzali veriaci katolíckeho vierovyznania z celého okolia. Z nejakých príčin hospodárstvo kláštora upadalo. Tak sa stalo, že sa Igor Štefánik zapojil do „žatvy“, pomáhal pri stroji, viazal vrecia, meral, zapisoval. Po skončení práce prišla na rad výplata a pán farár sa zriekol svojej čiastky v korist' ostatných robotníkov. Tým si získal obrovskú priazeň celého okolia. Narod si ho obľúbil. Prvého mája v roku 1946 bol napokon oslobodený. Po návrate domov našiel manželku Zuzanu - Zunku vychudnutú a chorú. Ich majetok bol upadnutý.

V roku 1919 začal Igor Štefánik spolupracovať

so Srbskou radikálnou stranou a stal sa poslancom Ústavodarného zhromaždenia. Na prvom zasadnutí (29. marca 1919) prehovoril po slovensky, čím zožal obrovské ovácie. Asi po dvojnásobnej práci bolo zhromaždenie rozpustené.

Rodinu Štefánikovú zasiahol ťažký úder. Štvrtého mája 1919 tragicky zomrel jeho brat, generál Milan Rastislav Štefánik. Príčina stroskotania lietadla nie je doteraz vyšetrená. Vo svojich spomienkach starší brat Igor Branislav zapísal: „Sám som toľko vystopoval, že na generálovo lietadlo bolo pri Vajnorochoch strelené. Gulka pušky prestrelila benzínovú nádržku. Benzín začal vytekať. Ale hneď sa i podpálil. Chytili sa krídla a zblýkli. Prirodzene horiaci stroj v okamžiku sa zrútil. Pochoval pod seba generálových sprievodcov... Kdežto jeho adjutant poručík ... vyskočil z aviona a zabil sa na tvrdej zemi. V tom momente vyskočil aj sám generál. Nebolo mu kedy rozmýšľať a váhať. Plamene už doňho šibaly. To sa videlo na jeho trochu oškúpaných šatách. Ale i vtedy zachoval podivuhodnú duchapritomnosť. Skočiť chcel na korunu agáta. To dokazovali niektoré štiepané bočné halúzy, ktoré neboli vstave zadržat' váhu padajúceho tela. Niet sa čo diviť, že generál v takom životnom nebezpečí a vo výške asi 100 metrov pochybil dakolko decimetrov. Niet toho, bol by s niekoľkými údermi, prípadne lámkami vyviazol a ostal na žive. No i on padol na sluchy na tvrdú hrudu. „Ale ešte vydychoval keď z obľúbenej dediny Vajnor rychtár Matej Hlavatý (aj s inými) dobehol ku skonávajúcemu. To mi vpravil sám Hlavatý.“ Po pohrebe brata Milana, Igor Branislav Štefánik s bratom Pavlom odcestovali do Paríža, kde prevzali jeho pozostalosť. Obsahovala 1777 jednotiek a prepravili ju do Tróje (pri Prahe), kde malo vzniknúť Múzeum legionárov.

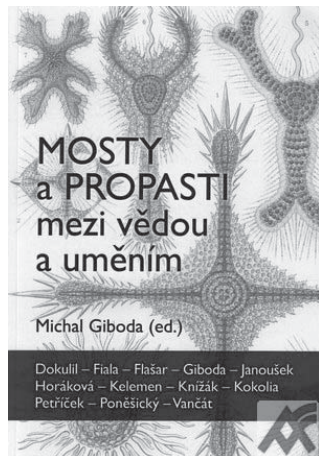
V roku 1923 sa Igor Štefánik vrátil späť do Palanky. Ale pre malý plat a rozhárané pomery v cirkevnom zbore, ako aj v národnom živote tamojších Slovákov o rok neskôr odišiel. V roku 1925 pôsobil ako farár aj v rumunskom Nadlaku. Po roku 1927 s manželkou striedavo žili v Petrovci, v Novom Sade a v Belehrade. Na živobytie si prirábali ako novinár a učiteľ náboženstva na stredných školách. Z tohto obdobia zostala poriadna písomná pozostalosť. Články na rôzne témy zo spoločenského, hospodárskeho ale i vedeckého obsahu uverejňoval v Národnej Jednote, Slovenských pohľadoch, novosadskej Zástave a iných novinách a časopisoch. Písal i dramatické texty a polemiky.

V roku 1935 utrpel mozgovú porážku, musel ísť na liečenie a potom do dôchodku. Skromnú penziu dostával z kňazského podporného fondu. Všetchno sa usiloval o prepravu svojej pozostalosti z Nadlaku, ktorú chcel venovať Matici slovenskej v Martine. Zo zachovanej korešpondencie vidno, že sa to nepodarilo. Zomrel 25. apríla 1940. Manželka Zuzana - Zunka svoje posledné roky žila v Petrovci, kde i 10. apríla 1955 zomrela na rakovinu. Pochovaná je v Petrovci, v rodisku svojej matky.

Život a dielo Igora Branislava Štefánika - veľkého národovca, bojovníka za práva Slovákov v bývalom Rakúsko-Uhorsku, kňaza, novinára, publicistu a horlivého zástancu spolunažívania Slovákov a Srbov v novom štáte, pri základoch ktorého stál, zostáva na posúdenie historikom.

Gibodove mosty a priepasti

Slovenský tropický parazitológ žijúci v južných Čechách, neúnavný publicista a agilný predseda českobudějovického občianskeho združenia Dialóg vedy s umením Michal Giboda zostavil ďalšiu mimoriadnu publikáciu. Zborník „Mosty a propasti medzi viedou a umením“ vydal Tomáš Halama

a Michal Giboda dokázal, podobne ako to bolo v prípade knihy „Dialog vedy a umění“, opäť pritiahnúť vynikajúcich autorov. Tento

raz celú dvanástku. Nechýbajú medzi nimi výtvarníci Milan Knížák a Vladimír Kokolia, filozof Miroslav Petříček, kybernetik Jozef Kelemen spolupracujúci na texte s Janou Horákovou a ďalší zaujímaví autori.

„Môže opravdu existovať umelecká tvorba bez podpory racionálnej a štruktúrovanej reflexe, alebo môže prežiť veda bez individuálnej i kolektívnej imaginácie?“ pýta sa provokatívne prebal knihy. A autor textu dodáva: „Možná práve táto otázka a následné hľadanie odpovedí ukazuje cestu, ktorou se v poslednej dobe vydalo už mnoho vedcov rovnako ako umelcov. Umelé rozdelenie vedy a umenia ako jasne oddelených kategórií bere za své a jistoty, ktoré boli v 19. a ešte i ve 20. storočí, prestávajú platiť.“

O vede a umení píše Vladimír Kokolia v závere svojho textu aj toto: „Oba prístupy jsou hluboké a temné, protože i jejich paradoxní společný původ je hluboký a temný; Lao Zi jej popisuje takřka jako holanovskou propast propasti. Teprve tam podle něj leží ta pravá brána k úžasu.“

Určite sa oplatí texty si prečítať. A Michalovi Gibodovi patrí uznanie od mikroskopov

i štetcov, že sa roky snažia nadväzovať dialóg, často najprv odmietaný z jednej i druhej strany, potom však pre obe a najmä i pre nás všetkých podnetný a inšpiratívny.

(vs)

20 rokov slovenského PEN klubu

Slovenské centrum PEN klubu oslávilo svoje dvadsiate výročie viacerými podujatiami v Bratislave a v Budmericiach. Keďže PEN International je jedinou celosvetovou spisovateľskou organizáciou, aj oslavy

mali samozrejme medzinárodný rozmer za prítomnosti delegácií PEN Centier z Českej republiky, Cypru, Chorvátska, Srbska a USA, členov diplomatického zboru a médií. Iniciatíva založiť na Slovensku PEN klub vznikla už krátko pred Novembrom, čo predstavovalo aj značnú občiansku statočnosť.

Na prípady prenasledovania spisovateľov aj v dnešnom svete poukázal počas stretnutia

v Bratislave výkonný riaditeľ amerického PEN klubu Steven L. Isenberg.

Po prezentáciách zahraničných hostí vrátane predsedu Českého PEN klubu, pesničkára Jiřího Dědečka, sa uskutočnila donácia kníh Celosvetovej PEN knižnici, zriadenej v Bratislave z iniciatívy predsedu

Slovenského centra PEN Gustáva Murína. Medzi darcov sa zaradilo aj Svetové združenie Slovákov v zahraničí, Slovensko-český klub a Slovenský literárny klub v ČR. V knižnici sú publikácie z 53 krajín.

Nasledovala konferencia na zámku v Budmericiach i stretnutie mladých slovenských autorov i s delegáciami PEN klubov, a s lektormi z Grécka, Malty a Česka. Autor týchto riadkov prednášal o slovenskej literatúre v zahraničí. Mladí tvorcovia mali aj možnosť prezentovať svoje diela na čítačke v angličtine.

Vladimír Skalský

Info

• pi. 9. 7. - pi. 3. 9.

Hrad Střekov, Ústí nad Labem
STŘEKOVSKÉ HUDEBNÍ LÉTO II.

9. 7. SEAN CARNEY BAND (usa)

+ BEŇA&PTASZEK (sk/cz) - mississippi blues

23. 7. TOM TWIST (de) - rock'n'roll

6. 8. MIREK KOVÁŘÍK - BLUES PRO BLÁZNIVOU

HOLKU - poezie&blues

20. 8. JACK CANNON BLUES BAND (hun)

akustické blues

3. 9. LOS REYES DEL K.O. (esp) - soul&blues

Festival organizuje Czechblues o. s. a koná sa s podporou mesta Ústí nad Labem

• pi. 16. 7. - pi. 23. 7. Brno

ne. 25. 7. - ne. 1. 8. Praha

ProART 2010

VII. ročník mezinárodního festivalu tanca, spevu,

herectva a fotografie (workshopy a predstavenia)

Slovensko na festivale zastupujú

pedagógovia Vladislav Šoltýs, Katarína Vlniešková

(Brno), Miloš Galko, Eva Klimáčková (Praha) - umelecké

zospulenie Elledanse z Bratislavy s tanečným

predstavením Jablko

18. 7. - Divadlo Bolka Polívku v Brne

28. 7. - Divadlo Archa v Prahe

• pi. 30. 7. o 20.00

Klub Rybanaruby, Mánesova 87, Praha 2

KATKA KOŠČOVÁ A BAND

Vystúpenie populárnej slovenskej speváčky a jej skupiny

• pi. 6. 8. o 22.00

Jazz Dock, Jazz & Blues Bar & Café, Janáčkovo nábr. 2,

Praha 5

PETER LIPA

Koncert populárneho slovenského jazzového speváka

• pi. 6. 8. - ne. 8. 8.

Valašské múzeum v prírode, Rožnov p. Radhoštěm

JÁNOŠÍKOV DUKÁT

12. ročník Mezinárodního festivalu slovenského

folklóru v ČR

Predstaví sa okolo 22 folklórnych súborov najmä

z Českej republiky, ktoré sa venujú javiskovému

spracovaniu slovenských ľudových piesní a tancov.

Ako hostia vystúpia súbory zo Slovenska - Očován,

FS Drevár, detský FS Vienok, mužská spevácka skupina

Suché karky a Terčovská muzika Tibora Mahuta,

ale aj slovenské krajské folklórne súbory a ľudové

hudby z ďalších krajín

Súčasťou festivalu je aj jarmok ľudových remesiel

a gastronomické špeciality krajín V4

• pi. 13. 8. - so. 14. 8.

Mikulov

EUROTRIALOG MIKULOV

12. ročník česko-slovensko-rakúskeho hudobného

projektu (rock, jazz, ethno)

Slovensko na festivale zastupujú skupiny Chór vážnych

muzikantov a Bez ladu a skladu

• št. 26. 8. - ut. 31. 8.

Ovocný trh, Praha

PRAŽSKÝ JARMARK

7. ročník Mezinárodního folklórného festivalu

Slovensko na festivale zastupuje

folklórny súbor Jánošík zo Svitú

• so. 28. 8.

Restaurace U Kyselů, Písty (okres Nymburk)

STRETNUTIE SO SLOVENČINOU

15.30 - Rozprávajme si rozprávku

18.00 - Slovenská poézia a próza

Účinkujú: V. Kučerová a M. Matejka

• ut. 31. 8. o 18.00

Prístavisko Na Františku, Praha 1

PARNÍK 2010

Tradičná plavba loďou po Vltave pri príležitosti

66. výročia SNP spojená s kultúrnym programom

(Zvýraznené podujatia usporadúva alebo spoluusporadúva
Slovensko-český klub, vydavateľ Slovenských dotykov,
a ČeskoSlovenská scéna)

Operného speváka Petra Poldaufa netreba čítať Slovenských dotykov nejako zvlášť predstavovať, lebo mnohí z nich ho mali v priebehu posledných dvadsiatich rokov možnosť vidieť na divadelných či koncertných scénach. Májový koncert, ktorý sa konal v kostole sv. Michala k jeho päťdesiatinám - (narodil sa 13. júla 1960 v Bratislave) - nespomenul, že je tu ešte iné významné jubileum - dvadsaťpäť rokov umeleckej činnosti. Sám Petra Poldaufa poznám takmer dvadsať rokov, som rád, že sa môžem rátať do okruhu jeho kamarátov, a preto by som chcel priblížiť niektoré etapy jeho umeleckej cesty.

Dve významné jubileá Petra Poldaufa

Vojtech Čelko

Narodil sa v kultivovanom prostredí, aj keď sa žiaden z rodičov umeniu profesionálne nevenoval. Otecko mal pekný hlas, rád spieval a naučil syna nielen od detstva spievať, ale i hrať na gitare. Už na základnej škole na Vazovovej ulici v Bratislave spieval v speváckom súbore Plameň. Ešte nevedel čítať z nôt, len podľa sluchu. Po roku zo súboru odišiel. V škole, kde bola rozšírená výučba jazykov, ruštiny a neskôr angličtiny, so spevom neprestal. Už v tretej triede bol známy ako spevák. Mal prezývku „Matuška“. Poznal a rád spieval veľa piesní z jeho repertoáru i z repertoáru iných spevákov šesťdesiatych rokov. Prvým jeho publikom boli spolužiaci. V tom čase spieval len populárnu hudbu, ku klasike sa nemal príležitosť dostať. Rodičia ho prihlásili na konkurz do Speváckeho zboru Československého rozhlasu. Po absolvovaní prípravky sa dostal do prvého súboru a hneď sa stal sólistom. Bol tam až do puberty, keď pre mutovanie musel spev zanechať. Veru odchod zo súboru aj oplakal.

Gymnázium na Vazovovej ulici v Bratislave patrilo k prestížnym bratislavským stredným školám, a to znamenalo nielen získať dobré znalosti z mnohých predmetov, ale aj možnosť realizovať sa v mimoškolskej činnosti. Ambiciózná ruštinárka po triednom kole prihlásila Petra na súťaž Puškinov pamätník. Hneď prvý rok v celoslovenskom kole v Komárne skončil ako druhý, dodnes má doma na pamiatku samovar. O rok neskôr získal tretiu cenu. Ale i šport patril v tom obdo-

bí k jeho koníčkam. S volejbalovým družstvom vyhrali na súťaži v Prešove a v rovnakom čase tam prebiehalo celoslovenské kolo Puškinovho pamätníka, v ktorom sa umiestnil na prvom mieste. Medzitým v škole našťudovali pásmo z diela Ivana Kraska, v ktorom účinkovali aj národný umelec Viliam Záborský s docentkou Viktóriou Stracenskou. S týmto programom sa dostali na zájazd do Prahy. V maturitnom ročníku pripravil program o Jánovi Smrekovi, v ktorom spieval a sprevádzal sa na gitare. Na školskej akadémii ho videla pani Mimi Kišoňová-Hubová a jej zať Juraj Hrubant a povzbudili jeho rozhodnutie študovať operný spev na Hudobnej fakulte Vysoké školy múzických umení. V rokoch 1979-1984 študoval v triede doc. Viktórie Stracenskej. Počas štúdia účinkoval so Súborom zábavy mladých spoločne so Š. Skrúcaným, M. Nogom, P. Juráňom, M. Bahulom a S. Králom asi v dvesto päťdesiatich kabaretno-revuálnych predstaveniach. Patrila k nim legendaria Fugarová show, Rýchlokurz geniality, Strapatí gentlemani z Fugarovej show, ktoré pripravil Lany Jánošov. Na medzinárodnom festivale populárnej piesne Bratislavská lýra získala v ich podaní pesnička P. Hammela a B. Filana Najlepší zo všetkých svetov 2. miesto a Cenu diváka. Spieval aj v zábavných televíznych programoch.

Vytvoril úlohu mladého Gustáva Pappa, v nikdy nevysielanom televíznom filme, venovanom tomuto významnému slovenskému tenoristovi.

Po absolútoriu VŠMU smerovali jeho kroky na operetno-muzikálovú Novú scénu, kde, okrem iného, hral úlohu Jozefa v rockovej opere Evanjelium o Márii v réžii Jozefa Bednárika, ktorá bola zaznamenaná na CD a pre Československú televíziu.

Svoju opernú spevácku techniku zdokonaľoval na interpretačných kurzoch v Piešťanoch, v Nemecku, v Belgicku. V rokoch 1988-90 bol členom Operného štúdia Národného divadla v Prahe, ktoré viedol Ivo Židek. Pre Národné divadlo našťudoval napríklad úlohu Masetta z opery Don Giovanni. Pôsobil ako sólista v Komornej opere v Bratislave, v Divadle J. G. Tajovského v Banskej Bystrici. V rokoch 1992-1996 bol sólistom Štátnej opery Praha, pre ktorú našťudoval celkom šesťnásť úloh. Napríklad Luthera a Crespela v Hoffmannových poviedkach, Nikitiča v Borisovi Godunovovi, Toma vo Verdiho Maškarnom plese, Reimara von Zwitter v Tannhäuserovi. V roku 1994 spieval Kaifáša v neobyčajne úspešnej českej premiére rockovej opery A. L. Webbera Jesus Christ Superstar v divadle Spirála na Výstavisku a odohral tam okolo

šesťsto predstavení. Spieval aj Vodníka v kontroverznom muzikálovom spracovaní Dvořákovkej Rusalky. Účinkoval v scénickom našťudovaní Bernsteinovej Omše na Pražskom hrade, ktorá bola reprízovaná v Brne a v Passau.

Spieval sólové party v omšiach a kantátach s viacerými súbormi - Viedenskými barokovými sólistami, Slovenskou filharmóniou, so Zlínskou a Juhočeskou filharmóniou. Premiéroval skladby súčasných slovenských skladateľov na medzinárodných festivaloch Bratislavské hudobné slávnosti, Petrohradská jar. Hostoval v Brne, v Liberci, v Plzni, v Ústí nad Labem, v Tepliciach, v Ostrave. Neboli to vždy len operné, ale aj operetné a muzikálové postavy, na ktoré má aj fyzickú dispozíciu.

Od roku 1997 je sólistom Juhočeského divadla v Českých Budějoviciach, kde stvárnil rad významných postáv. Nerobilo mu problém našťudovať aj náročné postavy v dielach autorov hudby dvadsiateho storočia, spomeniem len Mandarína v opere Kriedový kruh od Alexandra Zemlinského.

Blízka mu je aj piesňová literatúra. Pripravil celovečerné recitály z diela J. B. Foerster a Roberta Schumanna. Pred rokom som ho videl v zaujímavom projekte, ktorý pripravil pre Terezín. Našťudoval prvé piesne op.1 od Arnolda Schönberga. Svoje schopnosti deklamátora predstavil v Piesňach o láske a smrti korneta Kryštofa Rilka, ktoré v krutých podmienkach terezínskeho geta skomponoval Viktor Ullmann.

Ako skvelý deklamátor sa uviedol v apríli tohto roku v Slovenskom inštitúte v čítaní úryvkov z knihy Júliusa Vanoviča Kronika nepriznaného času. Len z čiastočného sumarizovania - veď iba operných postáv má Peter Poldauf našťudovaných asi osemdesiat - vidieť jeho všestrannosť.

Všetko je dnes posunuté; kedysi pred sto siedmi rokmi Jaroslava Vrchlického k päťdesiatke oslovili slovami „Velebný kmete“. Dnes, mladistvého päťdesiatnika Petra Poldaufa, plného elánu a v najlepšej umeleckej forme - úspešný májový koncert je toho svedectvom - musíme pozdraviť len zdravicom „všetko najlepšie!“, ale najmä zaželať mu do ďalších rokov krásne úlohy, nielen operné, spevácke, ale aj činoherné, ktoré odkrývajú jeho ďalšie umelecké možnosti.

Svet maďarských Slovákov

Na slovenskom knižnom trhu sa druhýkrát objavuje Pál Závada. Románom Potomkovia fotografa sa opäť dostávame do známeho prostredia.

Rodák z Tótkomlósa, teda Slovenského Komlóša v Bekéšskej župe, v ktorej žije početná slovenská menšina, na seba v Maďarsku upozornil už debutom Lis na kulakov v roku 1986. U nás sa mu to podarilo pred desiatimi rokmi románom Jadvigín vankúšik, ktorý bol neskôr sfilmovaný a zahrali si v ňom i slovenskí herci.

Závada je v Dejinách slovenskej literatúry uvedený ako predstaviteľ prózy Slovákov v Maďarsku. Slovenské korene považuje za svoju najdôležitejšiu tradíciu, ale sám seba považuje za zmaďarizovaného. V jednom rozhovore vraví: „Môj životný príbeh a moja výchova ma viedli k maďarskej spisovateľskej dráhe, ale zároveň ma zaujíma moja minulosť, a tak svoje knihy staviam na tejto tradícii.“

Prostredníctvom svojich románov vzdáva teda hold svojim (slovenským) predkom, a to veľmi pútavým a svojským spôsobom, no je maďarským spisovateľom píšucim po maďarsky a na jeho internetovej stránke nenájdete odkaz, ktorým by ste sa preklíkli do slovenskej jazykovej verzie. Do jeho písania teda len nevyhnutne presakuje prostredie, ktoré ho formovalo, a tým bolo prostredie slovenského etnika v Maďarsku. Nerobí to prvoplánovo, ako by sa niekto mohol domnievať a našťastie sa zaobíde bez zbytočného páťosu.

Závada má v Maďarsku status bestselleristu a v rámci tunajších možností je na úspech odsúdený

aj na Slovensku. Zaoberá sa totiž výsostne populárnymi „nepopulárnymi témami“. Či už je to Trianon, pomýlené dedičstvo národného povedomia a s ním súvisiaca (ne)akceptácia cudzincov, alebo bičovanie svedomia, keď pripomína úhladne upratovanú vinu na zverstvách druhej svetovej vojny.

Aj v Potomkoch fotografa (v preklade Renáty Deákovéj vydal Kalligram) nám autor predstavuje

klasický etnicko-kultúrno-náboženský chuchvalec, aký bol napokon typický aj pre mnohé slovenské obce: Slováci, Maďari, Židia, sem-tam nejakí Nemci. Román, ktorý sa odohráva v niekoľkých časových rovinách, sa začína fotografiou námestia malého maďarského mestečka, na ktorej sa náhodou ocitá niekoľko lokálnych postaviek a priselcov z mesta. Táto snímka dáva napokon za ich príbehmi aj bodku.

Závada je vyštudovaný sociológ a čitateľ z toho nepochybne profituje. S istotou a prehľadom nás

sprevádza spoločensko-politickým kontextom maďarskej histórie 20. storočia (sociálni radikáli, spomedzi nich najmä smutne preslávené Šípové kríže, Horthyho režim, povojnové socialistické Maďarsko) a necháva svojich protagonistov prežívať aj obdobie druhej svetovej vojny, počas ktorej sa fotografova stopa vytráca v osviečimských plynových komorách.

Svedomití a ohybní úradníci, ktorí dokážu koexistovať s každým režimom, boli v tejto súvislosti podrobení kritike a analýze už mnohokrát. V tomto románe sa autor rozhodol navyše poukázať aj na katolícku cirkev a jej oficiálne kruhy.

Ich viac-menej súhlasný, či prinajmenšom pasívny postoj sa ešte veľa ľudí zdráha jasne pomenovať, aj keď je neodškriepiteľný. Potomkovia fotografa je román netradičným postavou rozprávača - je rozprávaný v prvej osobe množného čísla. My-rozprávač navyše neustále mení identitu, čo je zo začiatku trochu rušivý element, na ktorý si v inak výnimočnom románe treba zvyknúť. Raz sú oni obeťou, inokedy tými, ktorí ubližujú. Čo nám Závada pripomína, je vlastne existencia akéhosi nezmyselného stredoeurópskeho klišé, ktorým je zapieranie vlastnej viny a tvrdohlavé pripomínanie krív, ktoré nám údajne spôsobili tí druhí.

Zuzana Demjánová

Padol slovenský aukčný rekord

Aukcia v Košiciach priniesla nové rekordy. Najdrahšie predaným maliarom na Slovensku už nie je Ľudovít Fulla. Vyše stopäťdesiat obrazov koncom júna vydražila aukčná spoločnosť Darte. Hneď dve diela Ladislava Mednyánszkeho prelomili doterajší aukčný rekord u nás, ktorý držal so sumou 100tisíc eur obraz Ľudovíta Fullu V poli na jeseň. Novým najdrahším obrazom sa stala Večerná nálada od Ladislava Mednyánszkeho. Jej predajná cena sa vyšplhala na 250tisíc eur, pričom vyvolávacía suma bola ešte o tridsaťtisíc vyššia.

Na druhú priečku sa po nedeli dostal ďalší Mednyánszkeho obraz. Jeho Vnútro lesa s potokom stálo nového majiteľa, pochádzajúceho zo Slovenska, 230tisíc eur. Vysoké sumy dali zberatelia aj za Benkov obraz Pri drevároch (50tisíc) a Jasuchovu Skrytú lásku (40tisíc).

Prekvapením dražby boli aj časté niekoľkonásobné zvýšenia vyvolávacích cien. Napríklad obraz Jozefa Teodora Moussona Zo starých Michaloviec sa predal za 27tisíc, čo bolo päťkrát viac ako na začiatku aukcie.

„Trh zareagoval a ocenil dobrú ponuku,“ zhodnotil aukciu majiteľ spoločnosti Jaroslav Krajňák. Rekordne vydražené diela podľa neho pochádzajú zo súkromných zbierok z Maďarska a z národnej galérie v Budapešti. „Som rád, že Mednyánszkeho veľkorozmerné plátna budú na Slovensku, ich nový majiteľ sa určite čoskoro zviditeľní, sú to nesmierne vzácne diela.“

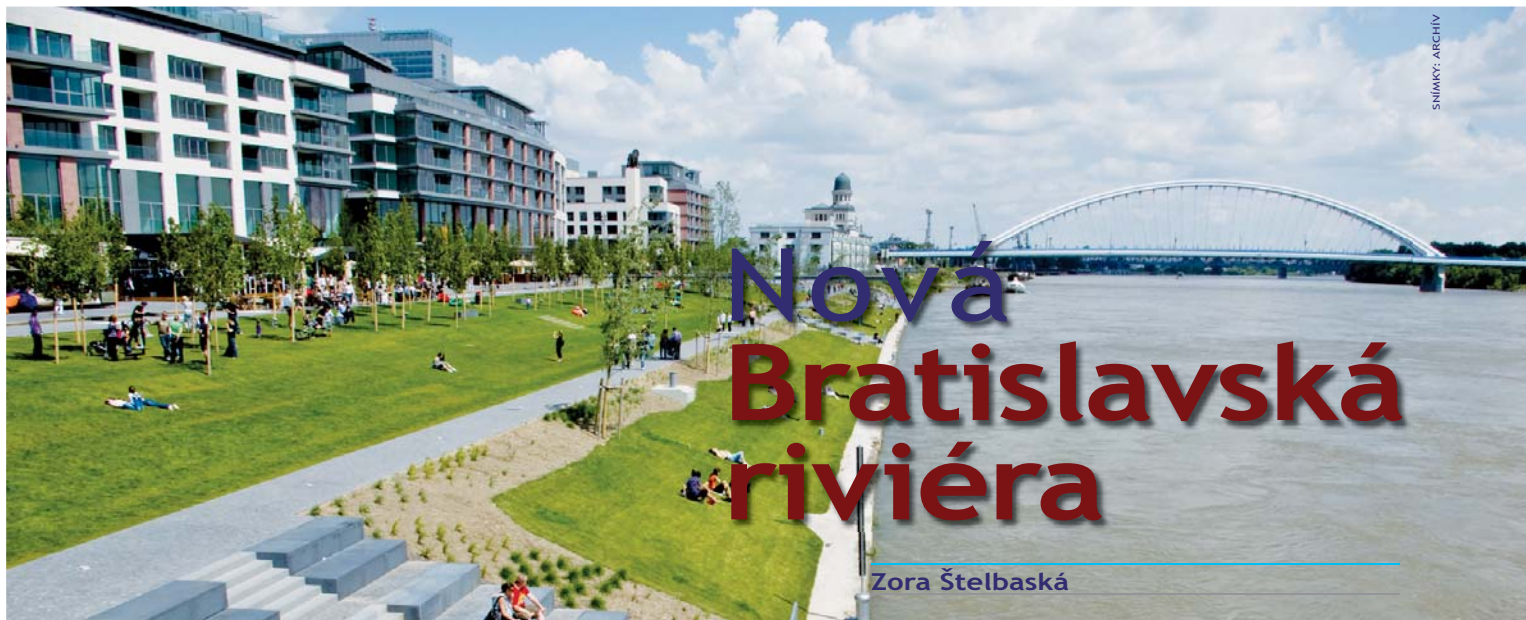
Mednyánszkeho veľkorozmerné plátna vznikali najčastejšie na našom území

v Strážkach alebo Beckove. Krajinomalba bola podľa Kataríny Beňovej, ktorá Mednyánszkemu v SNG predvlni pripravila veľkú výstavu, jednou z hlavných línií jeho tvorby. „Na salónoch sa predstavoval do roku 1900 práve krajinomalbou, za ktorú si pomerne rýchlo vyslúžil i obdiv,“ hovorí o Mednyánszkom. Podľa nej vedel „výnimočne zachytiť náladu, intímny pocit z prostredia a transformovať ho do diela“.

Cena vydražených obrazov sa Kataríne Beňovej zdá trochu vysoká, ale vzhľadom na pozíciu, akú má autor na našej výtvarnej scéne, ju hodnotí ako primeranú. „Mednyánszky bol cenený už za svojho života. Ako jeden z mála umelcov v tom období mal skúsenosti z Paríža, kde práve vrcholilo obdobie impresionizmu. Bol veľmi zorientovaný v aktuálnych trendoch, často vystavoval,“ hovorí kurátorka. Zároveň dodáva: „Na trhu v Anglicku alebo vo Francúzsku by sa za takéto sumy nepredal. Pre domáceho zberateľa však bude mať určité vzrastajúcu hodnotu.“

„Keby nepretrvávalo obdobie krízy, možno by sme sa k takýmto dielam ani nedostali,“ tvrdí Jaroslav Krajňák. „Hospodársky prepád obchodu s umením výrazne pomohol.“ Makléri a podnikatelia podľa majiteľa aukčnej spoločnosti investujú do umenia oveľa viac, pretože v ňom vidia istú návratnosť. Svedčia o tom stále narastajúce sumy, za ktoré sa predávajú diela rovnakých autorov. Aj v prípade Mednyánszkeho, ktorého obrazy boli ešte pred pár rokmi vydražené za zlomkové sumy z terajších, ide podľa Beňovej o zaručene ziskovú investíciu.

Kurátorka hovorí, že nezanedbateľné je správne načasovanie predaja, z ktorého sa dá vyťažiť. „Nijaký vlastník jeho obrazov, ktorý nie je nútený ich predat', by ich len tak nepredával.“ (jm)

SNÍMKY: ARCHIV

Zase ďalšie sídlisko pre milionárov! Zase ďalšie miesto, kam normálny človek nevojde... Práve to si možno v duchu hovorili obyvatelia Bratislavy vždy, keď prechádzali križovatku na Dostojevského rade, na ktorej niekoľko rokov nefungovali semaforey - nebol dôvod, keďže sídlisko pri Dunaji bolo vo výstavbe. Po dlhom čakaní však semaforey začali fungovať, zákaz odbočenia bol zrušený a na nové nábrežie Dunaja sa postupne prichádza pozrieť celé mesto. A čo je zaujímavé, po hromžení na novú štvrť už nie je ani stopy.

Ono známe „každé čudo trvá tri dni“ v prípade Eurovey asi platiť nebude. Odkedy túto novú bratislavskú štvrť na nábreží Dunaja veľkolepo otvorili, neutícha v nej čulý ruch. Keď pred rokmi developeri predstavili myšlienku postaviť v Bratislave nákupnú pasáž s bytmi, kanceláriami, reštauráciami, pešou zónou, parkom a promenádou, veľa ľudí si predstavilo ďalší z projektov, na ktorom len niekto zbohatne, prípadne uzavretú štvrť pre bohatých, zničenie už aj tak neusporiadaného dunajského nábrežia pri historickom centre... Tento raz však boli predsudky, našťastie, neoprávnené. Bratislava dostala naozaj pekný darček pred novou letnou sezónou.

Pre mnohých sa návšteva novej štvrte začína už pri novom moste. Konečne sa dá prejsť priamo okolo rieky

bez toho, aby ste museli rýchlou chôdzou prebehnúť cez bočnú ulicu plnú áut, aby ste sa dostali k nejakému výhľadu. Upravená rampa vás od reštaurácie Danubius vedie z hlavného chodníka dolu k vode. Odtiaľ to k Eurovei trvá pomalou chôdzou necelých päť minút. Apropos - hlavný chodník na strane historického centra prešiel takisto rekonštrukciou. Pribudol nový protipodvodňový múr a lavičky obrátené smerom k rieke. Škoda len, že múr nepostavili až za lavičkami. Posedenie s výhľadom by bolo omnoho príjemnejšie.

Ak by ste čakali extrémne moderné tvary nového sídliska, možno budete sklamaní. Celý komplex budov pôsobí nenútené, príjemne, nemá žiadne rušivé architektonické prvky, z ktorých majú Bratislavčania, poučení predchádzajúcimi menej vydatými projektmi, husiu kožu. Pri vstupe do štvrte človeku doslova zaplesá srdce - konečne aj v našom hlavnom meste máme nákupné centrum, ktoré si nevšimnete ako prvé. Pred vami sa totiž rozprestrie koberec hustého zeleného trávniká so stromami, kamennými kvádrmi, ktoré slúžia ako lavičky a po slnečnom ráne príjemne hrejú. Aj chodníky by ste v parku hľadali márne. Jeden síce vedie pod parkom popri rieke, ale na námestíčko a ku kaviarňam sa môžete dostať jedine po tráve. Nikdy by som neverila, aký to môže byť

zážitok hlavne pre mestom rozmazané deti a ich mamičky, ktoré si zvykli cez víkendy usporadúvať celodenné výlety práve do nákupných stredísk.

Úplným unikátom sú stroje na cvičenie rozmiestnené na niekoľkých miestach v parku. Pôsobia ako malá provokácia, podpichnutie, alebo žeby vtipné vyjadrenie názoru investora o Slovákoch? Stroje sú každopádne zadarmo a každý okoloidúci si na nich môže ponatáhnovať svaly a kosti. Na moje počudovanie ich málokedy vidím neobsadené. Lozia po nich deti, frajerujú na nich tatkovia. Dokonca sa tieto stroje stali jednou z pravidelných zastávok športujúcich dám, ktoré si predtým chodili zabehať okolo Dunaja. Dnes to majú v kombinácii s posilňovňou zadarmo. Cenou sú jedine zvedavé pohľady okoloidúcich.

Eurovea je jediné miesto blízko starého mesta, kde sa môžete dostať až celkom k Dunaju. Prechádzajúce lode sa však dajú pozorovať aj z troch mól, ktoré sú dosť vysoko nad vodou a teda aj výhľad z nich je o to zaujímavejší.

Ambíciu tohto projektu na začiatku bolo, aby sa z tejto štvrte stalo miesto, kde sa budú stretávať ľudia, aby bola cieľom prechádzok pre rodiny s deťmi, aby sa z tejto časti Bratislavy stala vyhľadávaná oddychová zóna. Podarilo sa!

Spomínam si veľmi živo, keď som ju prvýkrát stretol. Bolo to na jeseň roku 1985, v Klube ministerstva školstva na Příkladoch, kde Klub slovenskej kultúry uvádzal nejaký literárny program. Ani už neviem, kto nás predstavil, ale hneď ma upútala svojím úsmevom a milou tvárou. Keď krátko po otvorení Domu slovenskej kultúry odchádzala Dr. Oľga Seberová do iného zamestnania, odporučila mi ju za seba ako produkčnú. Janka Haluková mohla nastúpiť až 1. mája 1986, ale čakal som na ňu s veľkým očakávaním. Aj keď už odvtedy uplynulo neuveriteľných dvadsaťštyri rokov, nikdy som to neobanoval. Za ten čas, prvých osem rokov, sa stala mojou najbližšou spolupracovníčkou. Najprv v oddelení kultúrno-výchovnej činnosti a neskôr, keď som sa stal riaditeľom Domu slovenskej kultúry, nahradila ma vo funkcii tajomníčky Klubu slovenskej kultúry.

referentkou a viedla prevádzku päťstolôžkovej ubytovne. V tom období si rozšírila vzdelanie na strednej škole sociálno-právnej. V roku 1981 prešla na generálne riaditeľstvo Stavivá, kde sa stala referentkou pre výchovu a vzdelávanie, organizovala odborné kvalifikačné kurzy pre zamestnancov desiatich krajských závodov. Od roku 1986 bola zamestnaná v Dome slovenskej kultúry. Ako produkčná a dokumentaristka pripravovala jednotlivé programy. Práve tu bolo možné využiť jej schopnosti. Mala prehľad takmer

Vojtech Čelko

Mala pre túto prácu najlepšie predpoklady. Vzťah ku kultúre - k folklóru, k divadlu a k literatúre jej bol vrodenný. Získala ho už v rodnom Utekáci. Mamička bola ochotníčkou herečkou a svoj záujem preniesla aj na dcéru. Základnú školu navštevovala v Utekáci. Už na strednej škole, ktorú Janka absolvovala v Poltári, sa aktívne zúčastňovala na mimoškolskej činnosti. Vysokoškolské štúdiá

začala v Bratislave, ale ako sa občas stáva, zamilovala sa a myslela si, že školu dokončí neskôr. Domácnosť a výchova dvoch dcér ju na začiatku pohltili a odchod s manželom v roku 1974 do Prahy priniesol nové výzvy. Manžel Paľo sa stal vedúcim strediska Pozemných stavieb Banská Bystrica v Prahe. Janka od roku 1976 pracovala pre Pozemné stavby Košice. Stala sa sociálnou

v každej oblasti kultúry. Vlastné organizačné schopnosti jej pomáhali zvládať náročné akcie, či už išlo o každoročné exkurzie, prípravy folklórnych programov, ale aj literárnych, hudobných a keď bolo treba i výtvarných. Prednosťou väčšiny pracovníkov v oddelení kultúrno-výchovnej činnosti bolo ich vzájomné zastúpenie sa. Janka mala na starosti aj folklórny súbor Limbora, ktorý bol pri Dome slovenskej kultúry. Často nebolo jednoduché zladit' záujmy súboru a domu.

Nešlo vždy len o peniaze. Jankine veľmi dobré kontakty, či už v Osvetovom ústave v Bratislave alebo v martinskej Šatnici, ale aj v jednotlivých podnikoch, ktoré začiatkom deväťdesiatych rokov prestali podporovať svoje folklórne súbory, umožnili výhodný nákup krojov pre Limboru. Keď sa Limbora v decembri 1993 osamostatnila, mala pekné veno v podobe krojovej výbavy. Škoda, že si na to dnes, pri výročiach tohto úspešného slovenského folklórného súboru, už nikto nespomenie.

SNÍMKY: ARCHIV

prítomná na exkurzii, ktoré klub organizoval, či už na Slovensko, do Maďarska k družobnej škole u krajanov v Sarvaši, alebo do Francúzska, keď niečo nevychádzalo, ako by si účastníci predstavovali (ale kto vie vyhovieť všetkým!?) som počul hlasy: „Kdyby tady byla Janička!“, „Prečo tu nie je Janka?!“

Obdivoval som, ako dokázala zvládať všetky novinky. Nemánilo sa jej absolvovať kurzy manažmentu v kultúre pre koordinátorov neziskových organizácií, kurzy počítačovej techniky, písania projektov a možnosti čerpania prostriedkov zo štrukturálnych fondov Európskej únie.

Jej informovanosť je dodnes neprekonateľná. Príslovečné to bolo už v roku 1993, hneď po rozdelení štátu. V Prahe ešte nebola otvorená slovenská ambasáda a zvonil jeden telefón za druhým. A neboli to len z radov členskej základne, ale z ministerstiev, redakcií, zo Slovenska i z Čiech. Túto úlohu ešte nikto nikdy neoceníl.

Azda najkomplikovanejšie obdobie bolo v roku 1994, keď už nebol Dom slovenskej kultúry, ktorý vytváral zázemie pre klub. Nový riaditeľ Slovenského inštitútu nemal záujem o to, aby mal v budove kanceláriu úspešný klub a bolo treba hľadať nové priestory. Najprv v Paláci Lucerna, neskôr v Panskej ulici. Ani tam to nebolo vždy bezproblémové; spomínam si na vyhorenie priestorov od úderu blesku. Vtedy bolo vidieť, ako si členovia KSK vážia tajomníčku, keď sa našlo toľko rúk, ktoré pomáhali pri obnovení. Ešte dnes vidím oslavu pre všetkých, keď sa spoločnými silami pod Jankiným vedením otvárali obnovené priestory KSK. Sú kapitoly, ktoré radšej teraz podrobnejšie nespomínam. Súvisia s nedobrovoľným Jankiným odchodom z funkcie tajomníčky Klubu slovenskej kultúry. Závažnosť, malosť, komplexy sú azda v stredoeurópskom prostredí častejšie, než kdekoľvek inde vo svete.

Janka si v roku 2004 spolu s dvoma Slovenkami otvorili obchodnú kanceláriu. V rámci nej robili rôzne projekty. K najvýznamnejším patrila spolupráca s Matejom Mináčom na vzdelávacom projekte Lotéria života - Sila ľudskosti. Veľmi si cenila, že mala možnosť osobne poznať aj Sira Nicholasa Wintona. Za podpory ministerstva školstva ČR sa podarilo rozšíriť projekt po českých

školách. Zároveň koordinovala projekt Dialóg kultúr, spolupracovala na projekte Pozvanie k nádeji - Stretnutie kresťanov, organizovala bály. V záverečnom období svojej profesionálnej činnosti bola zamestnaná v Ústrednej cirkevnej kancelárii Českobratskej cirkvi evanjelickej ako fundraiser a projektový manažér. Od januára je síce v dôchodku, ale „ženu s nevyčerpatelnou energiou“ nemožno nechať bez aktivít. Spolupracuje ako koordinátorka projektu z fondov EÚ na propagáciu cirkevných pamiatok.

Aj keď odišla z Klubu slovenskej kultúry, naďalej sa podieľa na práci ďalších slovenských spolkov. Či už ide o Kollárovu spoločnosť, Štefánikovu spoločnosť, pomáha s niektorými projektmi aj v Slovensko-českom klube. Ale najmä je aktívna v Slovenskom evanjelickom zbore, kde sa stala presbyterkou. Sem-tam sa snaží pripraviť akcie pre členov slovenských spolkov, alebo aj iných záujemcov, napríklad exkurziu na Dolnú zem, Veselice v Mánese, Predvianočné stretnutie pre seniorov, či koncerty v slovenskom evanjelickom kostole. Občas pomáha spolu s Dr. Martou Verébovou s niektorými projektmi, napríklad teraz s prípravou publikácie Ruda Prokopa Warhol a Československo, ktorej uvedenie bude spojené s výstavou v Košiciach a v Prahe.

Vždy bola pre ňu veľmi dôležitá rodina, pre ktorú má teraz viac času. Jej manžel Paľo jej pomáhal, keď robila dokumentáciu nielen v Dome slovenskej kultúry, ale aj v KSK. Jeho záujem o históriu bol na to najvhodnejším predpokladom. Veľa vecí by nebolo možné zvládnuť, keby nemala oporu v manželovi a dcérach. Práca, ktorú roky robila, si vyžadovala nasadenie viac ako osem hodín denne a často to boli i večery.

Jubilantka

Celý čas svojho života v Prahe si udržiavala aj slovenské zázemie. Každý rok v auguste chodievala na rodinné stretnutie v rámci folklórného festivalu Koliesko do Kokavy nad Rimavicou. Tento rok tam oslávi aj rodinné jubileá. Manžel Paľo bude mať šesťdesiatpäť rokov, Janka šesťdesiat a zároveň štyridsiate výročie svadby.

Záujem o divadlo, hudbu, folklór a vôbec kultúrne aktivity u nej nepoľavuje a práve teraz bude mať možnosť sa im viac venovať. Kontakty, ktoré celoživotne v oblasti kultúry získala, dnes nezištne odovzdáva mladším v inštitúciách a spolkoch, s ktorými spolupracuje.

V súčasnosti Janka aj so zástupcami ďalších slovenských spolkov pripravuje Stretnutie k dvadsiemu piatemu výročiu otvorenia Domu slovenskej kultúry. To bude príležitosťou, aby sa po rokoch videli všetci tí, ktorí sa v Prahe, ale i mimo nej podieľali na slovenských aktivitách v tom, čomu sme kedysi zvykli hovoriť československý kultúrny kontext.

Neostáva mi nič iné len zaželať našej jubilantke do ďalších rokov všetko najlepšie a veľa úspechov v každom smere jej pôsobenia!

Kdyby tady byla Janička!

Najdôležitejšia bola jej práca s členskou základňou Klubu slovenskej kultúry. Jej trpezlivosť, ochota pomôcť a nápaditosť boli príslovečné. Prichádzali za ňou najmä tí starší členovia, ktorí často potrebovali, aby ich len niekto vypočul, poradil, pomohol. Pre všetky tie tetky Milky bol klub druhým domovom. Niektoré historiky z toho obdobia sú priam úsmevné. Spomínam si, že keď niekedy nebola

Fototermín v záhrade odbil maxírýchlo, tri cvaknutia, otočil sa a ideme dnu. To však bola posledná vec, ktorú chcel mať majster Cipár rýchlo z krku. Na všetky otázky odpovedal pokojne, plynule prechádzal z témy do témy, otváral ďalšie dvere k príbehom, ktoré sa nedajú počúvať inak než so zatajeným dychom. Hlbokým pohľadom sa vracal späť do minulosti, od nedávnych stretnutí so súčasným umením, ktoré ho zaujíma, aj keď je nevkusné, cez pobyt v Indii, až k zachráneným obchodným knihám svojho starého otca, ktorého nazval kysuckým šamanom. Hoci by mohol oslavovať svoje jubileum, 50 rokov aktívneho vystavovania, retrospektívnymi pohľadmi do svojej bohatej tvorby, rozhodol sa netradične - radšej predstavil, čo má nové na výstave New Cipár v galérii Danubiana pri Čunove. Ako vraví, plánov má toľko, že sa to skrátka nedá všetko stihnúť.

Takých starých, prerobených vecí je na výstave viac?

Na niektorých sochách sú nosnice z maštale, ktoré boli úplne prehnité, ale tým, že boli močovkou konzervované, nezhnili úplne. Bolo treba ich len vyrajať, vyčistiť, napustiť a je z toho krásny život času. V tom krutom kuse dreva. To je také uvažovanie o najprostejších veciach sveta. Mať porozumenie pre veci, ktoré vyzerajú, že už nestoja za reč.

Podobnými vecami ste obklopený aj u seba doma. Máte k nim silný vzťah?

Urobiť z každého dňa dobrý deň

Zuzana Kostelníková

Kto vlastne prišiel s nápadom nerobiť retrospektívu vašej tvorby, ale ponúknuť divákovi nového Cipára?

Je to v celku jednoduché. Jubileá uhraná a máte pocit, že treba niečo zavšiť, zarámovat' a podpísať. S niečím sa zmieriť alebo niečo akceptovať. Prišla možnosť urobiť výstavu v nejakej galérii regionálnej alebo národnej, ale keďže ja som nevyužil spôsob toho ovplyvňovania, že by mi mohla výstavu urobiť galéria, tak som to vzal na seba. A chcel som si aj upratať veci, ktoré na mňa čakali. Dostal som sa do kontaktu s Danubianou, zaradili ma hneď do výstavy slovenského umenia pre Španielsko a zrazu som bol v kolekcii, ktorá bola lichotivá. Kúpili moje veci, mal som pocit, že je všetko v poriadku.

Priestor Danubiany akoby „súzvučil“ s vašou výstavou. Mali ste rovnaký pocit?

Túžil som po výstave v nejakom peknom priestore. Ten prvý priestor k výročiu vymyslela moja dcéra, ktorá je maliarka a žije v Prahe. V galérii La Femme v Prahe usporiadala svoju samostatnú výstavu. Opäť to bolo veľmi lichotivé. Pozvala tam na otvorenie

Milana Lasicu a Mekoju Žbirku. Čo viac som si mohol priať?! Výstava v Danubiane sa vtedy už pripravovala. Tamojšie priestory sú veľmi špecifické, niektoré priehľady fascinujúce. Na také miesto som dal aj Viedenské zlato, obraz, ktorý mal najväčší úspech, je naň 6 záujemcov. Veľmi ma to potešilo. Išlo ale o to, ako akcentovať priestor, preto som doprostred dal sochy.

Používate veľa dreva a juty. Je to tým upratovaním?

Môj životopisec, ak ho tak môžem nazvať, to dlho nechápal. Stále mal dojem, že je to druh šporovlivnosti, že používam staré veci. Je to pravda, sú to recyklované veci. Juta, to sú staré vrecia, bolo mi ľúto ich vyhodit'. Dreva majú tiež zaujímavý príbeh. Pochádzam z osady na Kysuciach. Je tam kopec, ktorý je v drotárskych legendách považovaný za stred pomyselného impéria Drotárie. Na tom kopci je malá školička, jednotriedka, na ktorej je pôjd. Bolo na ňom množstvo drevených rámov - bývalé okná a súčasťi rekvizit z divadielka, ktoré boli určené na spálenie. Ja som tomu zabránil, teraz sú všetky na mojej výstave.

Áno. Hlavne, keď sa niečo zachráni. Keď objavíte, že niečo zaniká.

Aký bol váš najväčší objav?

Jedna z najúžasnejších vecí, ktoré mám, sú obchodné knihy môjho starého otca.

Čím bol váš starý otec?

Bol drotársky učeň, ktorý ako dvanásťročný chlapec odišiel do Rakúska. No keď bolo treba ísť na vojnu, tak sa vrátil a musel sa nejakým spôsobom žiť. Na kopci si založil krčmu s obchodom a mal obrovské knihy, ktoré som zreštauroval. Sú v nich rubriky, kde je napísané meno spoluobčana, ktorý bol aj zákazník, ale aj robotník. Boli to ľudia, ktorí žili z ruky do úst, maloroľníci, dopestovali si, čo mohli, ale petrolej, soľ, olej si museli kúpiť. Roľník musel prísť k starému Jánovi Cipárovi a požiadať ho o pôžičku. Povedzme za tri litre petroleja sa s ním dohodol - v kolonke má dať a dal je napísané: „Pol dňa oral.“

Váš starý otec musel byť veľmi srdečný človek...

Nielen to, bol aj nesmierne vzdelaný. Vedel plynu po nemecky, bola to veľká výhoda pri vyjednávaní.

vanach pre iných ľudí. Môj starý otec bol v Rakúsku na farme, ktorá patrila nedoštudovanému kňazovi, schopnému človeku. Tohto mladého Cipára naučil veci nevidané. Mastičkárstvu, opravovaniu zlomenín, vyklbenín, liečivé postupy, ktoré boli na Kysuciach úplne neznáme. Prišiel tam ako taký šaman. Mal aj vlastnosť dobrého diplomata. Ak prichádzala búrka alebo, naopak, ak nepršalo a bolo treba sa modliť, on bol ten sprostredkovateľ. Pamätám si ho, ako bral hospodárske náradie, spravil z neho stavbičku a modlil sa k živlu.

Čo z toho sa prenieslo až k vám? Čo ste po starom otcovi zdedili?

Hádam nič (smiech), ani po nemecky neviem, som veľmi zlý obchodník...

Ale zase ste rozhladený a scestovaný...

Aj môj otec cestoval, odišiel do Ameriky, kde robil v drotárskej manufaktúre. Všetci sme svetobežníci. Práve dnes doobeda som čítal svoje listy, ktoré som

Kto vie... možno si myslieť, že to predstieram a nafukujem, že sa tam trápim a že tam živorim.

Do Indie ste odchádzali v čase normalizácie, bolo to št'astie, že vás tam pustili?

Bol to medzinárodný konkurz na obsadenie expertského miesta pre vydavateľský komplex Children's book Trust, ktorý bol súčasťou ďalšieho obrovského komplexu Nehru House. To vydavateľstvo vydávalo nielen knihy, ale aj časopisy, medzi nimi vplyvný politický časopis, ktorý na mňa spoľiehal. Mala tam vzniknúť postgraduálna fakulta pre ilustrátorov. Mňa si vyhládli v medzinárodnej súťaži. Raz som tam poslal balíček svojich knížiek a zabudol som na to. Potom mi zrazu poslali zmluvu na 5 rokov, odpadávali sme z toho.

To ste sa museli poriadne potešiť!?

Mne sa nechcelo ísť. Bolo mi tu dobre. Ale moja žena, manažérka, povedala, tam musíme ísť už kvôli detom. A tak sme išli.

a jadierka, z ktorých sa dá niečo vykultivovať. Som taký vtáčik letáčik. Nič ma neovplyvňuje, ale všetko sa snažím vnímať a som šťastný, že ma to stále drží. Nedávno ma operovali, ležal som v nemocnici a díval som sa na plafón. Uvažoval som, že keď je človek sám, vtedy musí byť múdry. Teraz vypovedz, o čom je ten svet! Jak to je! Tam zrazu cítite, že mám také množstvo príprav a postupov, že ich už nestihnem ani zrealizovať.

India aj všetko, čo bolo za ňou teda prišlo v správny čas?

Pôvodným vzdelaním som monumentálny maliar, ale robím aj grafický design, logotypy, grafické úpravy, typografiu, sochy, monumentálne práce... tam niekde je zvláštny vzorec môjho sveta - otáča sa vždy smerom niekam k tomu ďalšiemu, nasledujúcemu.

Patrím do generácie, ktorá vyrástla na vašich ilustráciách. Po roku 1989 však počet detských kníh, ktoré ste ilustrovali, výrazne klesol. Prišli po revolúcii ešte v tomto smere zaujímavé ponuky?

Ale áno, hoci ich bolo oveľa menej. Vydavateľstvá prebrali ľudia, ktorí mali dojem, že na knihách sa dá len zarábať a že sa nedá robiť osveta. Ale zabudnite na to, že som bol ilustrátor.

Prečo na to nerád spomínate?

Spomínam rád, ale je to jedna z tých vecí... vyštudoval som monumentálne maliarstvo, ale pritom som sa venoval ilustrácii, lebo mi ponúkli ilustrovať knihu. A potom ďalšiu. Zrazu som zistil, že som ilustrátor.

Ilustrácie vás však asi najviac preslávili...

To je len kvôli tomu, že to vychádza v mnohých kópiách. Je to nespravodlivé voči umeniu, že sa populárne druhy dostanú viac do popredia. Nemal som rád, keď som prišiel do spoločnosti a predstavili ma ako ilustrátora. Chcel som, aby ma predstavili ako výtvarníka.

Ako sa vám páči dnešné umenie?

V umení vždy existovala stredná vrstva a potom tí, ktorí radi pohoršovali. Umenie sa však dnes začalo tváriť intelektuálne. Mnohí z umelcov prestali byť akceptovaní a stali sa verejnou, pretože boli nepochopiteľní. Umelec by mal prinášať nejakú správu, nad ktorou má divák žasnúť. Tam nastáva v súčasnom stave umenia puklina, ktorá sa stále viac otvára a zdá sa, že sa nebude dať preklenúť. Všetky tie nevkusnosti, veci, ktoré nepatria na verejnosť, videá, ktoré sú vyslovene nepríjemné... Vojtech Mihálik napísal báseň, v ktorej je takáto citácia: „V citíkoch som sa rýpal ako v nose, kým prešiel môj čas. A zatiaľ čvachtalo sa v poetickom sóse stádo sterilných géniov.“ Ale nestane sa, že by som nad týmto umením mávol rukou a povedal, že je to blbosť. Mám stále vôľu do toho vniknúť. Bolo by mi ľúto, keby som zistil, že mi niečo uniká.

Tým pádom asi máte plný denný program? Čo všetko stihnete?

Dnes som mal taký hlúpy deň. Končím sadu ilustrácií Šalamúnova pieseň piesní. Je to úžasný projekt. Vytlačené archy budúcej knihy sa dostanú ku mne, ja tam nakreslím svoje ilustrácie, ide to ku kníhviazačke, ktorá z toho spraví knihu. Čiže v každej knihe sú originály. Po operácii stále nie som fit, ale dnes som to konečne dokončil. Mám z toho dobrý pocit.

A tak sa zo dňa stal dobrý deň...

Musíme z každého dňa urobiť dobrý deň. A troška sa namáhať. Necítil som sa dobre, ale mám pocit víťazstva, že sa mi to podarilo urobiť.

SNIMKY: AUTORKA

písal našim známym z Indie, kde som pracoval, a tie listy boli veľmi pôvabné. Informoval som ich o veciach, o ktorých som predpokladal, že nepochopia. Napríklad, ako vyzerá priestor, v ktorom pracujem, aký som mal pracovný čas, ako sa dopravujem do práce...

Ako ste sa tam dopravovali?

Taxikom. A mal som svojich sluhov. Na stolíku som mal zvonček.

U Cipárovcov zvoní telefón. Zo záhrady príde pani Vilm a všetko vybaví - bola to ona, kto vybavil počas troch telefonátov aj tento rozhovor, naplánovala dátum, čas aj miesto konania, zorganizovala fotenie, aj to, kde si na rozhovor sadneme.

Máte skvelú manažérku!

To je o nej všeobecne známe. Až je to pre mňa nepríjemné (smiech).

Na koho ste v Indii zvonili zvončekom?

Mal som svojho pjúna, sluhu, ktorý prišiel, uklonil sa a bol mi k dispozícii, čokoľvek som chcel.

Pochopili to nakoniec vaši známi?

Nakoľko vás pobyt v Indii ovplyvnil na ďalšie roky?

India je veľkolepý fenomén. Prestoovali sme ju celú. Hlboko na nás zapôsobil. Vo svojej podstate, nemennosti, stabilite. Zaujímali sme sa o literatúru, filozofiu, vzťahy medzi náboženstvami, naše služobníctvo bolo aj hinduistické aj moslimské. Keď sme sa rozhodli, že pôjdeme na cestu okolo Indie, ľudia z ambasády sa na nás dívali ako na bláznov. Išli sme do obrovského rizika. Mali sme jeden procak s pár vecami, bedding, to je tá plachta, ktorá je pre vás všetko. Zamotáte sa do nej, vleziete do Gangy, umyjete sa, necháte ju vyschnúť, zabalíte sa a idete ďalej. To bolo to požehnanie.

A v tvorbe?

Doktorka Peterajová o mne povedala, že som jediný zo slovenských umelcov, ktorý nereaguje na akademickú tradíciu a že pramene, ktoré čerpám sú ďaleko od Európy a že to nebola náhoda, že som sa túlal po Srí Lanke, v Amerike, na Kube, v Japonsku... stále tam bola potreba pozrieť sa niekde na archaické formy, ktoré pre mňa znamenajú najpodstatnejšie jadrá

Kúsok Oravy za Bratislavou

Zuzana Kostelníková

Čo by ste si pomysleli, keby ste cestou do Bratislavy, asi 20 km od mesta, uvideli pri ceste šípku smerom do lesa s nápisom „Príroda“? Bože, tí Bratislavčania! Musia mať označenie na to, čo to je príroda, lebo inak by ju asi nikdy nenašli, chechtala som sa v duchu. Vzápätí sa však objavila ďalšia šípka: „Biofarma, Salaš, Bryndza.“ Salaš v Bratislave? Srdce mi skoro vyskočilo z hrude a povedala som si, že hneď pri najbližšej novej príležitosti si to pôjdem obzrieť na vlastné oči.

Keď som si na tú šípku „Príroda“ spomenula v ten deň cestou v električke, hneď mi na myseľ prišli čerstvo uvarené bryndzové halušky, ktoré som tak dávno nejedla. A veru, dala by som si! Niekde na pravom oravskom salaši, kde bude počuť ovečky bečať, kozičky mečať, koníky erdžať, všade okolo vôňa zvierat a trávy a mlieka... lenže do prázdnin je d'aleko a človek uväznený v termínoch a v betóne mesta môže ostať len pri predstavách. Pripadalo mi však tiež nemožné, aby som sa 20 kilometrov za hlavným mestom mohla cítiť ako na Orave. Moja prvá návšteva na biofarme sa preto obmedzila len na rýchly obed. Bola som z toho ale taká nadšená, že hneď ďalší víkend som si upravila plány tak, aby sme tam s rodinou strávili celý deň.

K farme vedie úzka asfaltka dlhá asi dva kilometre. Práve táto vzdialenosť je kľúčová pri dokonalejšej ilúzii Oravy. Hustý les zamedzí tomu, aby sa k farme dostali akékoľvek zvuky z hlavnej cesty. Keď vypnete motor, nepočuť okrem mečania, bečania a bzučania naozaj nič. Prejdeme hlavnou bránou a hneď vidíme skupinku ľudí ako čupí pri plote. Bežíme tam zistiť, čo je to za atrakciu a oni iba krmia husi. Rozšíria sa mi zrenice a už aj trhám trávu, aby som ten zázrak ukázala aj svojmu malému synovi, ktorý jačí od nadšenia. „Pozor, lebo jedna nás klofla!“ vraví otecko, ktorý už päť minút fascinuje odvahou pri kŕmení priateľských húsoch svoju malú dcérku. Zdržíme sa tu dobrých desať minút, mám pocit, že husi musia už prasknúť, ale tie len veselým gagotom vítajú ďalšiu, čerstvú skupinu nadšených mestských ľudí.

Podobne to prebiehalo pri každej zastávke. Voľne sa pohybuje kozy si prišli po pohladenie samé, prasnica sa vyvalila pred chliev, ukázkovo pózuje, chýbajú jej už len ordináčne hodiny na drevenom plote. Ovce sa dnes trochu držia od ľudí, ale neva-

dí nám to. Keď ich vidíme, tešíme sa na bryndzu, o ktorej sile sme si ešte pri kozách vypočuli chýry od stálych návštevníkov biofarmy. Koníky sa nechajú ochotne pohladit', sliepky sa ukázkovo plerú pod nohy... Nevychádzam z údivu. Toto je bioraj! Chlapi sa hladne pozerajú po ovečkách, kdesi v jedálnom lístku videli aj pečenú baraninu, ale hlavne sa nepreriecť pred deťmi! No pravdou je, že tu svoj obed môžete naozaj vidieť pobeňovať vo veľkých výbehoch, môžete si overiť stravu, ktorú zvieratá dostávajú, náladu, v akej celý deň sú, prístup zamestnancov. Kto by z toho nevyhľadol?!

Barance v ohrade aj na nebi

Centrom biofarmy je originálna oravská drevenica prenesená zo Zuberca, v ktorej sa nachádza reštaurácia. Jej hlavnou ponukou sú halušky na viacerých spôsobov, všetko s domácou slaninou, zeleninou a, samozrejme, bryndzou. Pozorne čítam upozornenie - bryndza môže byť natolko silná, že nezvyknutý žalúdok s ňou môže mať problémy. Nevidím nikoho, kto by to neriskol. Dám si tiež. Chutí úplne inak ako tá z obchodu. Halušky chvíľu upodozrievam, že sú zo sáčku, ale extrémne masťná slanina všetky ďalšie myšlienky prehlúši. Toto je najzdravší nezdravý obed!

Po ňom už všetci túžime len po jedinom - vyvaliť sa na zem a chvíľu nedýchať. Farma je väčšia než sa na prvý pohľad zdá. Nájde sa tu tiché miesto pri smrekoch a asi hodinu o nás nikto ani nezakopne. Z okolia počujeme len jakot detí, ktorých tu rodičia ráno vypustia s nádejou, že ich uvidia len pri jedle a potom zničené počas nástupu do auta pred cestou domov. Počítame barance v ohrade a ďalšie na nebi, odfukujeme. Absolútne nemám pocit, že za kopcom

je Bratislava. Dokonale som sa zžila s predstavou, že som na oravskej lúke, tvárim sa, že mám prázdniny, zhlboka dýcham ostrý oravský vzduch.

Zrazu sa však k nášmu hniezdočku mieru a pokoja nahrnú ľudia s fotákmi. „Tam je!“ „Túto odfoť!“ „Oooociiiiii a koza sa na mňa pozeraaaaa!“ Z kozieho výbehu, ktorý je asi 50 metrov od nás, sa samostatne zdvihlo celé stádo, ktoré nasleduje majestátneho capa na okružnej spanilej jazde okolo biofarmy. Kozy neobídu ani jediného návštevníka, kozliatka sú neprekonateľne rozkošné, dajú sa pohladkať, pózujú, doslova mám pocit, že čakajú na cvaknutie a až potom sa pohnú ďalej. Mój muž prichádza s teóriou, že tu kozy tajne naučili rozoznávať čas a do zmluvy im dali ako náplň práce pravidelné obchádzky okolo farmy v hodinových intervaloch s poznámkou - nevynechať ani jediného človeka. Kozy sú poctivky a zmluvu plnia do bodky. Dokonca im odpúšťame aj to, že nás, paradoxne, priviedli späť do reality. Aj tak sa mi zdá, že sme v inom svete. Komu už len toto všetko mohlo napadnúť?

Nápad založiť biofarmu pri Bratislave dostal rodečný Námestovčan podnikajúci v gastronómii, Alojz Hlina, známy aj ako občiansky aktivista (mediálne sa preslávil najmä po tom, čo národniarom odňal slovenskú zástavu z budovy SNS). Sám vyrastal na dvore a keďže má dve deti a chcel, aby jeho dcéry nevyrástli na ulici, farmu založil aj kvôli nim. Patril medzi prvých, kto začal v meste ponúkať vo svojich reštauráciách tradične dopestované a dochované potraviny. Tradičné chute však na návštevníkov niekedy pôsobia rozpačito - bryndza vyrobená len z ovčieho mlieka na farme mnohým páchne, je horkejšia a jej chuť počas roka kolíše. O bryndzu je však nevidaný záujem, preto budú jej výrobu

dokonca ešte zvyšovať a to aj napriek tomu, že sa naši neprajníci, ktorí mu vykrikovali, že na trhu je bryndza lacnejšia: „To je možné, ale náš ovčí syr je naozaj poctivo ovčí, nie je v ňom ani kvapka kravského mlieka,“ nevzdáva to a dodáva, že výroba sa zvýši z terajších 110 kíl za týždeň na 200. „Zaujímam je taký veľký, že sa z bryndze občas stáva podpulťový predaj.“

Nie je vajíčko ako vajíčko

Tretím dôvodom na založenie takejto farmy bolo, že chcel, aby existovalo miesto, kde by sa svojpomocne dopestované jedlo, ktoré ponúka vo svojich reštauráciách, dalo aj odprezentovať: „Ponúkať tradičné potraviny znamená mať v zákazníkoch dôveru. Ako ale farmárovi uveríte, keď ho nepoznáte? Povedali sme: prídte sa pozrieť.“ Úspech ho až zarazil. Stredisko pomaly nebude kapacitne stačiť víkendovému náporu rodín, ktoré čakajú, že halušky budú mať po objednaní za minútu na stole. Projektu navyše nikto neveril, žiadna banka nedala úver, pán Hlina ho pomaly financoval z vlastných zdrojov.

Alojz Hlina bol ale vždy akčný typ. Už ako študent poľnohospodárskej vysokej školy v Nitre bol v revolučnom roku študentským delegátom, ktorého poslali do Bratislavy a tam sa zamotal. Samozrejme, že v tom bola aj žena. Stal sa prvým plateným profesionálnym manažérom Vysokoškolskej únie Slovenska, oženil sa a sníval o Orave na Záhorí. „Najviac času mi zaberala lokalizácia, aby to miesto vyzeralo ako Orava, no na Záhorí rastú hlavne sosny a agáty. To by nemalo atmosféru. Nakoniec sme to lokalizovali do priestorov bývalej botanickej záhrady a je z toho geniálny súzvuk.“ Ľudia sa smejú, že vyrezal kus zeme na Orave a preniesol ho za Bratislavu. Aj

ho prezentuje ako salaš jediný na západe a najkrajší na Slovensku.

Alojz Hlina ale patrí k tým, ktorí takéto miesto urobili z presvedčenia: „Desať rokov nejem vajcia, pretože viem, ako žijú sliepky, od ktorých tie vajcia sú. Vajíčka sú ale v kuchyni veľmi dôležité, preto chcem na farme chovať nosnice, aby ich ľudia videli, ako tam hrabú, čo žerú... Neskôr zistia, že to vajíčko vyzerá vo vnútri celkom inak, než to z obchodu.“

A čo najdôležitejšia otázka: splnila farma účel aj voči jeho deťom? „Nepochybne. Čítal som výskum, kde sa jasne ukázalo, že deti farmárov sú na tom zdravotne oveľa lepšie, nemajú alergie, vo Švajčiarsku vám znížia zdravotnú poisťku, ak preukážete, že deti dávate na farmu kvôli tomu, že si zvyšujú imunitu. Na mojich deťoch môžem zlepšenie zdravotného stavu kedykoľvek dokázať.“

Neodmysliteľnou súčasťou farmy sú zvieratá. Prvé boli ťažné kone Kubo a Mica, ktoré pracovali v Tatrách na kalamite. Keď tam skončili, rozhodol sa, že si ich nechá, hoci pre nich nemá prácu. Kubo je už starý, nemá oko, preto na jeho výbeh vyvesil tabuľku s jeho krátkym príbehom. Stávalo sa, že ľudia negatívne reagovali na jeho výzor: „Nie všetci sme krásni, ale čo je na tom, že Kubko nemá oko. Každý sme nejaký a len preto ho nedám utradiť. Už u nás pokojne dožije.“

Kozy sú veľké herečky a sú nesmierne priateľské. Napriek tomu sa stáva, že si toto hospodárstvo niektorí rodičia pletú so zoológickou záhradou a očakávajú, že všetko, čo uvidia, bude ideálne, bezproblémové a že s voľne pustenými zvieratami sa dá robiť hocičo: „Videl som dieťa ako natáhuje mačku a rodič nezasiahol. Potom prišli s tým, že mačka malého poškrabala. Na jej mieste by som aj

ja škriabal. Preto sme ako u blbých rozvešali nápisy, že mačka, kôň, ovca, môžu byť aj nervózne, že sú to živé tvory so svojimi náladami. Aj na to niekto zareagoval, že ho to uráža ako s ním komunikujeme. Ľudia sú všelijakí a mňa občas kvôli tomu aj prejde chuť, či mi toto vôbec treba.“ Vychovávajú sa tu teda nielen deti, ale aj rodičia. Niektorým až po pár návštevách dôjde, že sú to oni, kto musí deťom vysvetliť, čo je to úcta k zvieratám a ako sa k nim správať. „S niektorými je ale ťažko. Zažil som rodičov, ktorí dovolili neurotickému synovi mlátiť kozu palicou, iní pustili psa bez náhubku, ktorý nám uhnal ovcu a ešte sa prišli rozčuľovať.“ Štatisticky ich je naštastie málo, ale unavujú ma.“

Srdcovka

Stupava bola jeho, chodil tam relaxovať, ale odkedy tam chodí viac ľudí, stala sa z farmy zase len práca: „Asi sa vtiahnem hlbšie do hôr. Nové stredisko bude d'aleko, bude to niečo podobné, ale očakávam, že ľudia, ktorí si dajú tú námahu, aby tam prišli, už naozaj budú stáť za to... že už nebudú brať energiu. Na stupavskom salaši sa objavia ľudia, ktorí vidia to jedno miesto na parkovanie, kde ich prosím, aby nezastavili a just sa tam postavia. Prosíme ich, aby nefajčili a just si zapália. Takíto ľudia mi berú energiu a znervózňujú ma. To druhé stredisko budeme robiť v strede Slovenska a hlboko v horách.“

Po úspechu biofarmy v Stupave sa už nikto neodváža Alojzovi Hlinovi odporovať, že vymyslel ďalší projekt odsúdený na neúspech. Napriek občasnej únave z ľudí musím povedať, že tento muž sa mi vôbec unavený nezdal. Pozitívne naladený podnikateľ, vládny a priateľský človek, s dobrými nápadmi. Pozval nás na ďalšie domáce halušky s pravou ovčou bryndzou a ja myslím, že sa zastavíme.

Dvoje volieb

a pár faktov a fikcií z ich pozadia

Egon T. Lánský

V našich dvoch globálnych, ba i európskych dedinkách sme si po voľbách vydýchli, mnohí uverili, že sa podarilo čosi zmeniť. Isté je, že v parlamentoch, Českom i slovenskom, budú sedieť nepravdepodobne silné nové strany, že voliči a aspoň niektorí politici (bývalí aj novoprišli) si uvedomili moc krúžkovania a nové vládne koalície sa chystajú ku korytám. Občania, niektorí s obavami, iní s potešením, očakávajú zmeny. Sotva sa všetci dočkajú toho, v čo dúfali, ale to sa ešte len uvidí.

Krátko po voľbách viacerí komentátori poukazovali na podobnosť situácie v Česku a na Slovensku. Sám sa prikláňam k názoru českého prezidenta Klauza, že z veľkej časti je podobnosť iba zdanlivá - predovšetkým v tých vyššie zmienených novotách - ale to je forma, nie obsah. Obecne možno hovoriť aj o tom, že obe nové koalície vyrástli z podhubia predchádzajúceho politického chaosu, ten mal ale zväčša iné príčiny v Česku, než na Slovensku, aj keď sa dá povedať, že v oboch krajinách fungovali vlády so zreteľným cieľom, čo najviac využiť svoj čas pri moci a nahrabať, čo sa len dá. Obe boli ale postavené na rôznych, čo aj absurdných, vnútorných vzťahoch:

Na Slovensku, kde fungujúca sociálna demokracia prakticky nikdy neexistovala - a teda ani u občanov nie je mentálne zakotvená - si mocný Smer-SD, vedený Robertom Ficom, politikom, s bolševizujúcimi manierami, (ktoré, žiaľ, u občanov v podvedomí a akosi dedične zakotvené sú) pred štyrmi rokmi osedlal oboch svojich slabých koalíčných partnerov a od nich zas prevzal metódy mečiarovských populistických privatizátorov aj slotovských nacionalistov, ktorým sa privatizácia do vlastných vreciek tiež nikdy nehnusila, len predtým nemali príležitosť. Bola to však silná koalícia, ktorá valcovala slovenskú spoločnosť a okato si kupovala podporu slabých a biednych, pričom svoj čas pri moci využívala na vlastný prospech. Prítomnosť nacionalistov vo vláde umožňovala úspešne využívať maďarskú kartu tým skôr, že doma i za hranicou maďarskí politici ten oheň založili a potom doň s chuťou prikladali.

V Česku z volieb roku 2006 nevyšla víťazne prakticky žiadna strana. Dve Topolánkove vlády sa držali koryta kupovaním a pretahovaním poslancov napríklad strany zelených, ktorej medzi iným zmenou zákona umožnili vytvoriť si poslanecký klub šiestich poslancov (to zaručuje práva na komfort a peniaze). Za svojich šesť poslaneckých hlasov dostali zelení tri ministerké korytá a mnoho ďalších vysokých postov, to

je politický kšeft doslova nevidaný. Občanom na rozdiel od Ficovho rozdávania Topolánek opasok skôr utáhoval, napríklad zavedením platieb v zdravotníctve, či zvýšením DPH, pričom sám s kamarátmi okato provokoval veľkopanským životom. Na Slovensku tiež neexistovala rivalita podobných osobnostných typov (Paroubek-Topolánek).

Bez paralely na Slovensku je aj pád druhej Topolánkovej vlády a dôsledky s ním spojené. V rozpore s takmer všetkými českými médiami a samozrejme s Mirkom Topolánkom a jeho politickými kolegami, rozhodne odmietam propagandistickú fikciu údajnej hanby vo svete, keď takzvané „socky“ zhodili vládu, ktorá práve úspešne viedla Európu. Nemienim sa púšťať do hlbšej analýzy, len pripomeniem, že to úspešné vodcovanie malo príchuť hesla „Európe to osladíme“ a odér tureckého záchoda v Bulharsku na umeleckej konštrukcii, za ktorú člen vlády z vlastného rozhodnutia, ale zo štátneho vrecka kamarátovi dohodil pár miliónov korún. K veci hodno dodať, že vlády v demokratickom svete padajú napríklad po vyslovení nedôvery

parlamentom. To bol aj tento prípad a „sockám“ by sa to nebolo mohlo podariť, keby sa časť vládnych poslancov (za ODS i za zelených) nebola pridala. V demokratickom svete sa národné vlády tiež neudržia, aby mohli, prepytujem, viesť Európu, ale v záujme fungovania vlastného štátu. No a v tomto prípade parlamentná väčšina usúdila, že táto vláda v záujme českého štátu nie je.

Na tomto mieste nie je mojou vecou súdiť, či to bolo oprávnené, alebo nie. Uvidíme ostatne, ako bude od júla preberať „vládu nad Európou“ oveľa skúsenejšie, ale nad hlavu zadĺžené a zdanlivo sa rozpadajúce sídlo EÚ Belgicko, bez plnohodnotnej politickej vlády a v hospodársky i politicky chúlостivej situácii nielen v Európe. A či bude ktosi - v Európe, či v Belgicku - oprávnené poukazovať, akú hanbu si Belgičania svojimi voľbami spôsobili.

Naopak má zmysel poukázať na vážnu politickú chybu, ktorú vodca českých sociálnych demokratov Jiří Paroubek svojej strane - a ja sa domnievam, že i štátu - spôsobil, keď v septembri lanskeho roka, doslova v poslednej chvíli zasiahol a zastavil prípravy na voľby v už schválenom termíne, aj samotnú, už rozbehnutú, volebnú kampaň. Tým nielenže poškodil svoju politickú stranu, ktorá by vtedy bola voľby najskôr vysoko vyhrala. To je predovšetkým vec jeho strany. Umožnil však aj vznik akejsi nepolitickej, ale politikmi dosadenej vlády, ktorá mala pôvodne fungovať pol roka. V skutočnosti je v tejto chvíli v úrade už vyše roka a zrejme ešte nejaký čas bude. A to už je aj vec moja.

Tá vláda si samozrejme rýchlo získala sympatie väčšiny českých občanov, čomu sa netreba diviť. Po rokoch drsných, často arogantných, ba vulgárnych ťahaníc, „privatizácií“ a hádok odrazu ustal politický boj a s ním i všetky nepríjemné sprievodné znaky. Nebolo sa s kým hádať, ani nebolo o čo. Tá vláda nemala nijaké politické poverenie ani politické spory, jej povinnosťou bolo iba spravovať spoločnosť. O chúlостivejších otázkach, pokiaľ sa dostali na pretras, aj tak zo zadu rozhodovali tí, čo rozhodli o jej zostavení. Predseda vlády Jan Fischer sa stal najobľúbenejším zo všetkých doterajších predsedov. Napriek tomu sa domnievam, že tej vláde, vrátane jej predsedu, všetičo možno vytknúť. Predseda Fischer sa medzi iným čoraz častejšie s nebyvalou istotou a rozhodnosťou vyjadroval o veciach a ľuďoch, o ktorých toho veľa nevedel. Napríklad o novom „prezidentovi“ a novej „ministerke zahraničia EÚ“ hovoril ako o starých známych, hoci o nich sotva počul. Dodnes tiež, prinajmenšom slovné, rieši chúlостivé medzinárodné problémy. Na to neobdržal nijaké politické poverenie. Naivnosť takých vyjadrení, napríklad o riešení situácie na Blízkom východe, ilustruje skutočnosť, že problém sa boja v oblasti historicky veľmi skúsene krajiny a politici. Minister financií Janota, skôr rozpočtový odborník než hospodársky analytik, sa, myslím si, že dost nemiestne, krátko pred

voľbami a až do samotných volieb vyjadroval o svojej podpore a voľbe strany TOP 09, ministerka zdravotníctva Jurásková do poslednej chvíle nezvládla organizáciu a priebeh očkovania proti epidémii/neepidémii prasacej chrípky, ani nevyriešila problémy mladých lekárov, či už s platmi, alebo so získavaním odbornej kvalifikácie - to boli veci nepolitické, administratívne. Ministerka spravodlivosti Kovářová od prvej chvíle vo vládnom kresle presadzovala hlavne seba, svojich favoritov a zasahovala do právne chýlostivých prípadov. To všetko mal a mohol predseda vlády ovplyvniť, rovnako ako niektoré nákupy ministerstva obrany bez výberového konania, či kandidatúru člena svojej vlády Pecinu za sociálnu demokraciu vo voľbách.

Niektoré, nie bezvýznamné, problémy majú pravdaže Slovensko a Česko podobné. Koalície, ktoré sa tvoria a aspirujú na vládnutie v oboch krajinách, zmieňujú potrebu prednostne riešiť problematiku súdnictva (presnejšie povedané práva, či justície), zdravotníctva, ekonomiky a korupcie. Okaté zneužívanie práva a v súvislosti s právom, ale i s politikou, aj korupcia sú plagiou oboch štátov. Ide o dedičstvo z minulosti a obávam sa, že riešenie nebude jednoduchou vecou jednej vlády. Príklady svedčia: Slovenský špeciálny súd na ochranu pred korupciou a organizovaným zločinom sa veľmi nevydaril. Podľa Ústavného súdu napríklad nebol nezávislý, keď podliehal previerkam Národného bezpečnostného úradu, teda súčasťou výkonnej moci. V Česku je zas v dobrej pamäti prípad starostu, senátora a podpredsedu vlády Čunka. Ten sa síce skupine vysokých justičných činiteľov podarilo zmiesť zo stola, zato sa títo činitelia stali podľa dvojnásobného, hoci doteraz neprávoplatného, rozhodnutia súdu „justičnou mafiou“. Takisto je známy prípad „zločinného spolčenia“ okolo sudcu Berku, ktorý spolu s ďalšími umožňoval podvodné konkurzy podnikov a tie sa potom za lacný peniaz dostali do neoprávnených rúk.

Zdravotníctvo a sociálna politika sú v oboch štátoch podfinancované, na Slovensku viac než v Česku. Ja by som ešte dodal školstvo a vedu, oboje aj z medzinárodného hľadiska potrebné odbory pre úspešný pokrok a rozvoj spoločnosti. Nejaké kroky budú nevyhnutné, ale pre ekonomiku v oboch štátoch v čase stále ešte trvajúcich dôsledkov recesie nesmierne obtiažne.

No a keď sme sa dostali k otázkam ekonomiky, nemožno sa vyhnúť zmienke o tom, že sa Česko aj Slovensko - dve globálne, ba európske dedinky - dostali do konfliktu s EÚ. V prípade Slovenska je vec chýlostivejšia, je totiž členom eurozóny a odmieta sa podieľať na pomoci Grécku. To je citlivý postoj a slovenskí politici sú si toho dobre vedomí. Vznikajúca koalícia by rada prenechala rozhodnutie Ficovej, zrejme odchádzajúcej vláde, ktorá sa tomu ale vyhýba a asi aj vyhne. Nová vláda tak hneď nebude a aj keď tvoriaca sa koalícia do príspevku Grécku nijakú chuť nemá, sotva bude mať šancu uhnúť. Ani Nemecku, najmocnejšiemu štátu EÚ, sa

to nepodarilo, hoci sa bránil, ako sa len dalo. Guvernér Európskej ústrednej banky Jean-Claude Trichet nedávno povedal, že EÚ členov eurozóny zbankrotovať nenechá (čím si nezískal príliš sympatií v niektorých členských štátoch) a tak asi aj bude. Česka, nečlena eurozóny, sa vec priamo netýka, ale odchádzajúci premiér Fischer sa na nedávnej vrcholnej schôdzke EÚ horlivo vyjadril, že sa jeho krajina odmieta podieľať na chystanom zdanení bánk. O tom ale bude rozhodovať iný premiér zvolenej českej vlády. Zatiaľ šlo iba o politické rozhodnutie, nie o zákon EÚ. A politické rozhodnutie nevyžaduje nutne súhlas. Pokiaľ sa ale vec stane právnou normou EÚ, napríklad vo forme poplatku, Česko sa jeho prijatiu nevyhne, lebo poplatok možno presadiť väčšinovým hlasovaním. Toho by si mal byť vedomý končiaci český „nepolitický“ premiér tým skôr, že odchádza do funkcie podpredsedu jednej z európskych bankových inštitúcií. Ekonomickú kapitolku uzavriem názorom, že rozhodne treba odmietnuť osočovanie z akejkoľvek strany, že sú azda Slovensko a Česko na „gréckej ceste“ a to vinou socialistov. V skutočnosti patrí Česko, čo do zadlženia k najstabilnejším európskym ekonomikám, Slovensko k priemeru. A predovšetkým v Česku štátny dlh narástol mohutne za posledných dvoch vlád a tie socialistické neboli.

Ešte zmienka o trianonskej karte. Zdá sa, že tak ako volebné výsledky v Maďarsku ju pomohli naplno rozohrať, voľby na Slovensku a vývoj po nich veci trochu upokojil. A tak majú síce v Maďarsku zákon o dvojakom občianstve pre Maďarov v zahraničí, zato na Slovensku nemajú v parlamente Stranu maďarskej koalície. Aj samotný nacionalistický rozruch na oboch stranách trochu utíchol, veď Slotova Slovenská národná strana tiež ešte prežíva poriadny šok, keď sa tak-tak dostala do parlamentu, ale s vládou a tým aj s korýtkami bude zrejme koniec. Dobrá správa zo slovenských volieb je, že z Maďarmi obývaných okresov na juhu Slovenska prakticky v každom ostala SMK pod čiarou. Nacionalizmus na dunajskom pomedzí Slovenska a Maďarska sa pravdaže nevytratil, dočasne potlačené chůtky iste ešte vzbĺknu. Tu bude potrebný naozaj energický krok zo strany EÚ, veď od Španielska na západe, po potenciálnych aspirantov na členstvo na východe, takmer všade majú štáty problémy s menšinami. V prípade slovensko-maďarských sporov by azda mal zainteresovať aj Vísehrad, ide predsa o štyri krajiny, ktorých disidenti za komunistického režimu vedeli nezištne spolupracovať.

Napokon, čo sa volieb, kampaní a padlých politických vodcov týka, Jiří Paroubek zo súkromia odporučal svojim kritikom cez Facebook, aby sa pozreli do zrkadla. Užitočná rada - aj pre padlých pánov Topolánka, Fica, a ďalších. I sám Paroubek by sa mal poriadne zahľadiť, ak sa, ako vyhodnený starý plyšový macko Kukú, z najnovšieho filmu Jana Svěráka, ešte chce vrátiť. Podozrievam, že chce.

Slovenské divadlo v Prahe

Tak ako každoročne aj tento rok v máji a júni priviezlo slovenské divadlo to najlepšie zo svojej produkcie do Prahy. Festival už po pätnásty raz usporiadalo Divadlo Bez zábradlí v spolupráci s občianskym združením Adria a hlavným mestom Praha a náš časopis Slovenské dotyky bol opäť jedným s mediálnych partnerov pútavej divadelnej prehliadky. Tá si ako každoročne dala predsvazatie zoznámiť českých divákov s novinkami slovenskej divadelnej scény, alebo ešte raz pripomenúť veľmi úspešné tituly.

O otvorenie prehliadky i jej zakončenie sa postaralo Slovenské národné divadlo. Na začiatku mája priviezlo inscenáciu komédie zo súčasnosti od Mariusa von Mayenburga Ksicht, ktorá parodic-

ky hovorí o tom, že v dnešnom svete o úspechu, peniazoch i sláve môže rozhodovať aj šikovný plastický chirurg, ktorý urobí z ľudí takých, ako je to práve potrebné. V hlavnej úlohe vystúpila Táňa Pauhofová, ktorá je známa aj z mnohých českých filmov.

Divadlo Astorka Korzo 90 uviedlo v českej premiére hru pre zamilovaných od Johana Wolfganga Goetha Stella. Do nej obsadil režisér Juraj Nvota vari všetky hviezdy Astorky, medzi nimi Zuzanu Konečnú, Martu Sládečkovú, Adyho Hajdu či Borisa Farkaša.

Populárne Radošinské naivné divadlo vystúpilo uprostred júna až v dvoch dňoch a prinieslo horkosmiešnu správu o stave súčasnej rodiny a morálky. Autor Stanislav Štepa ju nazval „Mám okno“.

Nuž a zlatým klincom celého festivalu sa nepochybne stalo divákmi i kritikou oceňované predstavenie Tančiareň, ktoré sme mohli vidieť v Hudobnom divadle Karlín. Táto inscenácia získala ocenenie Dosky 2001, Objav sezóny (Ivana Kuxová) a Najlepšia réžia sezóny 2000/2001. Na námet inscenácie divadla Theatre du Campagnol Le Bal režiséra Jean-Clauda Penchenata ju napísali Martin Porubjak a Martin Huba, ktorý ju nielen režimoval, ale stal sa aj patrónom celej tohtoročnej prehliadky. Slovenskou históriou 20. storočia sa diváci pretancovali s Ladislavom Chudíkom (v alternácii s Martinom Hubom), Emiliou Vášaryovou, Kamilou Magálovou a ďalšími hercami Slovenského národného divadla. Ich herecké, ale najmä pohybové umenie ocenili na záver diváci vytrvalým potleskom postojáčky. Predstavenie zrejme usporiadateľa priviezli do Prahy naposledy, pretože je prevádzkovo a finančne veľmi náročné. Tento rok skrátili počet ostatných predstavení, aby mohli Tančiareň znovu pripomenúť. Ale rozhodne to stálo za to!

Ku koncu júna sa konal v Martine 6. ročník Dní Milana Hodžu, ktoré sa uskutočnili pod záštitou predsedu vlády SR, Mesta Martin a Obce Sučany v spolupráci s Úradom vlády SR, Žilinského samosprávneho kraja, Ústavom politických vied SAV v Bratislave, Slovenskou národnou knižnicou v Martine, Bilingválnym gymnáziom Milana Hodžu v Sučanoch a Evanjelickým a. v. cirkevným zborom v Sučanoch. Okrem pietneho aktu kladená venci k hrobu a buste Milana Hodžu bola odovzdaná prestížna Cena Milana Hodžu, ktorú tento raz získal slovenský historik, žijúci v Prahe, a náš dlhoročný aktívny spolupracovník Vojtech Čelko. Prikladáme príhovor, ktorý Vojtech Čelko v Martine pri tejto príležitosti predniesol. (red)

Cena Milana Hodžu

Vážené panie a páni, slávne zhromaždenie!

Patrím do generácie, ktorá sa na strednej škole o Milanovi Hodžovi neučila. Ale ani moji učitelia, a mal som na dvanásťročienke v Trenčíne kvalitných

SNÍMKA: ARCHIV

nia. Začiatkom deväťdesiatych rokov boli aktuálne Hodžove myšlienky o integrácii Európy. Čím je napríklad aktuálny pre nás Milan Hodža dnes?

Jeho politické snahy, ktoré v druhej polovici tridsiatych rokov smerovali k získaniu príslušníkov nemeckej a maďarskej menšiny k aktívnemu postoju k Československu, sú známe. Jeho nemecké prejavy, ktorými sa obracal pred voľbami v roku 1935 k spišským Nemcom, alebo zvolenie Štefana Csomora poslancom na kandidátke agrárnej strany, sú toho svedectvom. Mnohí tomu nerozumeli, ale Milan Hodža videl ďalej.

Milan Hodža, či sa nám to páči alebo nie, je dodnes najvýznamnejším stredoeurópskym politikom slovenskej národnosti.

Položil by som otázku inak: Čo my dnes dlhujeme Milanovi Hodžovi? Aj keď slovenská a česká historiografia urobili v posledných dvadsiatich rokoch veľa pre poznanie doby, v ktorej žil a pôsobil Milan Hodža, chýba nám dodnes jeho kvalitný životopis. Ten by mal obsahovať jeho pôsobenie v troch rozdielnych časových obdobiach. Od začiatku žurnalistických aktivít do roku 1918, obdobie prvej republiky a potom poslednú fázu jeho života v exile.

Treba, aby vyšlo kritické vydanie jeho článkov. To, čo vychádzalo v tridsiatych rokoch, bolo podmienené nielen stavom vtedajšieho historického bádania na Slovensku, ale aj politickou situáciou, veď Hodža bol vtedy činný politik. Treba v tomto smere aj časovo nadviazať na to, čo vyšlo, a doviest' jeho žurnalistiku až do konca jeho politických aktivít.

Kritický pohľad na Milana Hodžu nezmenšuje jeho význam v našich dejinách. Musíme si uvedomiť, že to bol človek z mäsa a krvi, a posudzovať ho bez predsudkov, ale aj zveličovania.

Je pre mňa veľká česť, že aj keď slovenského pôvodu, ale občan inej krajiny, som prvým zo zahraničia, kto dostal takéto prestížne ocenenie. Udelenie tejto prestížnej ceny je úspechom nielen pre mňa. Preto to beriem aj ako ocenenie ľudom, s ktorými som spolupracoval. V prvom rade by som chcel spomenúť Ing. Jozefa Havaša, ktorý bol viac ako štyridsať rokov dušou slovenských aktivít v tom, čomu sme zvykli hovoriť česko-slovenský kultúrny kontext. Vďačím za veľa mojim spolupracovníkom zo slovenských spolkov a na záver nemôžem nespomenúť môjho partnera Mira, ktorý viac ako dvadsať rokov podporuje všetky aktivity, ktoré podnikám a vytvára mi na to vhodné zázemie.

učiteľov, na tom neboli lepšie. Príčin bolo viac a dnes sú už všeobecne známe. Študoval som na vysokej škole históriu a niečo málo som sa dozvedel o Hodžovi v rámci štúdia dejín prvej republiky. Uvoľnenie konca šesťdesiatych rokov to umožňovalo. Ďalej som na Milana Hodžu narazil pri písaní diplomovej práce o Demokratickej strane, lebo jej predseda Dr. Jozef Lettrich videl v Hodžovi svojho ideového predchodcu. Pochopiteľne v iných podmienkach.

Až ponovembrové zmeny roku 1989 v Československu mohli priniesť návrat niektorých mien do historickej pamäti spoločnosti.

Vďaka politológom a historikom, ako boli žiaľ už dnes nebohý Pavol Lukáč, alebo Jozef Jablonický či Miroslav Pekník, boli uskutočnené nielen konferencie o Milanovi Hodžovi, ale začali vychádzať aj jeho práce. Veď trvalo viac ako päťdesiat rokov, než vyšla jeho Federácia v strednej Európe!

Každoročne konané Hodžove dni, ktoré sú venované nielen Milanovi Hodžovi, ale aj jeho súputníkom v politickom čase, rozšírili škálu historického pozna-

Študenti hľadajú riešenie

Päť škôl zo Slovenska vybrali do štvrtého ročníka medzinárodného vzdelávacieho projektu Akadémia stredoeurópskych škôl/Academy of Central European Schools - aces 2010/2011. Rozhodla o tom medzinárodná výberová komisia, ktorá sa uprostred júna stretla v Prahe a vybrala 45 zo 138 prihlásených projektov z 15 európskych krajín. Svoje projekty uskutočnili 104 škôl zo strednej a východnej Európy.

Témou štvrtého ročníka aces je „Nájdí riešenie! Ako si poradiť s konfliktmi v školách a vo svojom okolí“. Do každého z predložených 138 projektov boli zapojené dve až tri základné alebo stredné školy z rôznych krajín strednej a východnej Európy. Zo Slovenska sa zapojilo 14 škôl, ktoré spolu so zahraničnými partnermi prihlásili svoje projekty.

Vzdelávacie projekt škôl aces vznikol v roku 2006 a je financovaný Nadáciou ERSTE. Partnermi projektu aces sú občianske združenie Včelí dom

(Slovensko) a nezisková organizácia Interkulturelles Zentrum (Rakúsko). Projekt aces aktívne podporuje výmenu a spoluprácu medzi krajinami strednej, východnej a južnej Európy, medzi členskými i nečlenskými štátmi Európskej únie.

Sieť vzdelávacieho projektu aces tvorí v súčasnosti viac ako 500 škôl z 15 krajín a podporujú ho ministerstvá školstva vo všetkých partnerských krajinách, ktorými sú Albánsko, Rakúsko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvátsko, Česká republika, Maďarsko, Kosovo, Macedónsko, Moldavsko, Čierna Hora, Rumunsko, Srbsko, Slovensko a Slovinsko.

Od 27. septembra do 1. októbra sa uskutoční v Senci pri Bratislave stretnutie zástupcov všetkých vybraných projektov v rámci aces 2010/2011. Učitelia a študenti budú mať možnosť zúčastniť sa na workshopoch a seminároch zameraných na inovatívne metódy a nástroje vyučovania, projektový manažment, toleranciu a vzájomný dialóg a riešenie konfliktov. Mladí ľudia z rôznych krajín budú mať príležitosť spoznať sa, zabaviť sa spolu, vymeniť si informácie o svojich školách, krajinách a rozdielnych sociálno-kultúrnych podmienkach. (si)

Setkání Stretnutie

I keď daždivé počasie spôsobilo, že sa niektoré sprievodné vystúpenia 15. ročníka medzinárodného divadelného festivalu Setkání - Stretnutie Mestského divadla Zlín museli odohrať, namiesto vonku, vo vnútorných priestoroch, divácku účasť to príliš neodradilo. Početnou návštevnosťou sa môže pochváliť i 21 inscenácií v hlavnom programe vo Veľkej sále, Štúdiu Z a na Malej scéne, ktoré od 17. do 22. mája videlo celkom 5 315 divákov. Zlínske divadlo sa na týždeň stalo hosťiteľom celkom 205

Daniela Kolářová, Pavla Tomicová, Anna Šišková, Ladislav Mrkvička či Jana Boušková. Tohtoročnými partnermi festivalu bolo Slovenské národné divadlo Bratislava a poľský Akademicki Ośrodek Inicjatyw Artystycznych Łódź. Práve riaditeľ poľského strediska Tomasz Bieszczad nemohol prísť na svoje vystúpenie z dôvodov dopravnej komplikácie spôsobenej záplavami.

Dramaturgicky vyhranená prehliadka s jednoznačnou orientáciou na podporu pôvodnej

JÁGR - KLADENÁK

MÁM OKNO

pozvaných hostí z radov divadelných kritikov, režisérov, dramaturgov, zástupcov médií a ďalších inštitúcií, z toho 97 bolo študentov divadelných škôl. Slovensko-český klub je už tradičným a dlhoročným partnerom tohto významného festivalu.

Na Setkání - Stretnutí sa tento rok blykli mnohé popredné české a slovenské osobnosti: od prvej dámy Českej republiky Lívie Klausovej až po herecké hviezdy známe nielen v televíznych obrazovkách. Dorazili obidvaja patróni prehliadky Zdena Studenková a Miloš Mejzlík, herec Slovenského národného divadla Dušan Jamrich prevzal za svoju domovskú scénu Cenu riaditeľa divadla za dlhoročnú spoluprácu a partnerstvo na festivale, v inscenáciách sa objavili populárne herecké tváre ako David Matásek, Ondřej Pavelka, Norbert Lichý,

dramatickej a inscenačnej tvorby sa v tomto roku niesla v duchu podtitulu Hra-Nehra. Cieľom festivalu bolo zároveň prezentovať úplne pôvodné hry, adaptácie či dramatické novinky preložené z cudzieho jazyka. Zároveň muselo ísť o prvé uvedenie daného titulu v Čechách či na Slovensku od januára 2009.

„Napriek tomu, že na hodnotenie divadelného festivalu, jeho jubilejného pätnásteho ročníka, ešte len nastáva čas, som presvedčený, že splnil poslanie, ktorému je festival zasvätený: predstaviť to nové - dramatické texty, súčasnú hru a súčasné videnie sveta a spoločnosti, nové inscenačné trendy. Tým je tento festival vychýrený, a preto si zaslúži plnú podporu. O to viac sa bude usilovať i nový ročník Setkání - Stretnutie 2011,“ zhodnotil

tohtoročný ročník riaditeľ Mestského divadla Zlín Antonín Sobek.

Najväčšími festivalovými hitmi z diváckeho hľadiska bolo tradične predstavenie Radošinského naivného divadla, nielen vďaka hokejovému majstrovstvu sveta predstavenie Jaromír Jágr, Kladeňák v podaní Stredočeského divadla Kladno či Námestie bratov Mašínovcov, s ktorým prišlo Klicperovo divadlo Hradec Králové. Nabité bolo i Štúdio Z pri predstaveniach Buchiet a bábok Praha s názvom Lynch, domovského Mestského divadla Zlín s názvom Frida Kahlo, Štúdiu Rubín Praha s názvom Kauza Salome, Divadla Letí Praha s názvom Zamurovaná či Emotion Collection s rovnomennou inscenáciou.

Veronika Jarešová

MÁM OKNO

BRENPARTIJA

Barometer

dobrej hudby

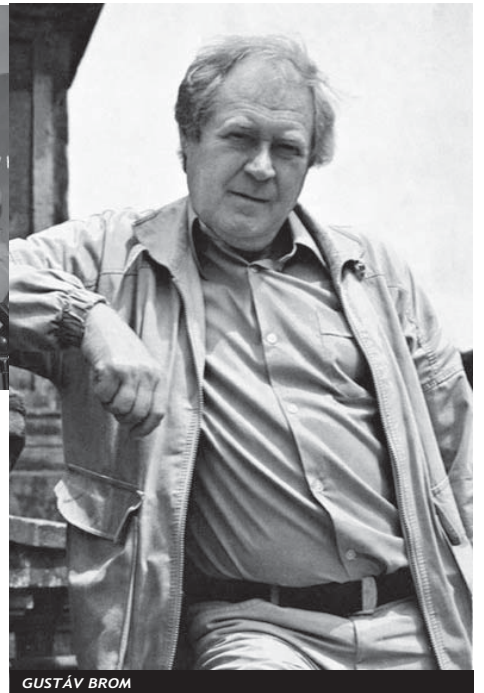

VLADIMÍR VALOVIČ SO SISOU SKLOVSKOU

V tomto roku oslavuje orchester Big Band Gustáva Broma, nasledovník Orchestra Gustáva Broma, výročie - uplynulo totiž sedemdesiat rokov od jeho založenia a pätnásť rokov od smrti legendárneho kapelníka.

Nad'a Vokušová

GUSTÁV BROM

Orchester, ktorý založil Gustáv Brom, začal profesionálnu kariéru v júni 1940. Dĺžkou svojej existencie s jedným kapelníkom drží tento orchester prímát v celej Európe. Gustáv Brom, vlastným menom Gustáv Frkal, sa narodil 22. mája 1921 vo Veľkých Levároch. Vyštudoval gymnázium v Brne a hudobnú školu v Kroměříži. V roku 1939 bol z politických dôvodov väznený. Je autorom množstva tanečných piesní, medzi inými Snění ve dvou, Adéla či Vitamínový charleston - najslávnejšou je však nepochybne Dobrý den, majore Gagarine. S orchestrom sa Gustáv Brom zúčastnil na mnohých veľkých medzi-

národných jazzových festivaloch, absolvovali spolu viac než 250 zahraničných turné a nahrali niekoľko stoviek gramofónových platní. Orchestrom prešli desiatky významných hudobníkov a obľúbených spevákov.

Od roku 1994 je vedúcim orchestra Vlado Valovič, súčasný riaditeľ Slovenského inštitútu v Prahe, ktorého si Brom vybral za nástupcu. Ako Vlado Valovič potvrdzuje, posledným želaním Gustáva Broma bolo, aby to kapela „tiahla ďalej“. Dlhodobu spolupracoval s Bromom najprv ako hudobný režisér a neskôr tiež ako aranžér a príležitostný dirigent

od začiatku sedemdesiatych rokov a nahral s ním i zatiaľ posledné album Big Band of My Dreams.

V Prahe orchester oslávil svoje okrúhle výročie koncom mája koncertom na Pražskej jari, kde zahral väčšinu skladieb práve z tohto albumu. Ten v Divadle Hybernia pokrstil Karel Gott. Pri tej príležitosti podotkol: „Vždy som obdivoval veľké big bandy a som hrdý na to, že som začínal v pražskej kaviarni Vltava, kde hral aj Gustáv Brom. Barometer dobrej hudby pre mňa je, keď mám husiu kožu, a to sa mi stalo pri spolupráci s týmto vynikajúcim orchestrom.“

TIBOR LENSKÝ JE DLHOROČNÝ SPEVÁK A MANAŽÉR ORCHESTRA

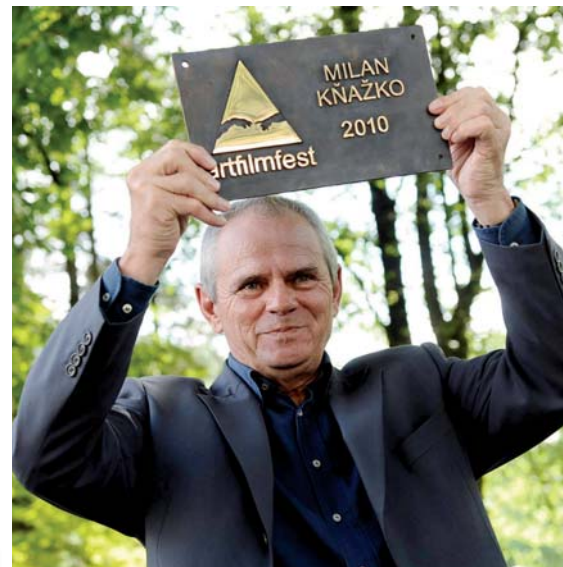

Tohoročný ARTfilm festival, ktorý sa už poniekoľkýkrát konal popri Trenčianskych Tepliciach aj v Trenčíne, sa držal osvedčeného programu: predstaviť výber z mozaiky súčasnej svetovej kinematografickej scény v žánrovej, tematickej a druhej rozmanitosti. Popri súťažných sekciách v medzinárodnej súťaži hraných filmov predstavili štrnásť filmov. Krátkych filmov bolo v súťaži štyridsať tri z dvadsaťjeden krajín. Celkovo bolo na festivale 270 projekcií a v rámci nich uviedli 240 filmov zo 48 krajín.

Bok po boku

FRANCUZSKÁ FILMOVÁ LEGENDA GÉRARD DEPARDIEU PATRÍ K NAJVŠESTRANNEJŠIM HERECKÝM OSOBNOSTIAM SÚČASNOSTI

„ASI DOZREL ČAS, KEĎ MÔŽEM NA MOST SLÁVY PRIPEVNIŤ SVOJE MENO. ALE JE TO PRÍJEMNÝ POCIT,“ POVEDAL MILAN KŇAŽKO

Tabuľku Hercova misia na Moste slávy si priskrutkovali Josef Abrahám, Milan Kňažko a Gérard Depardieu. Ocenenie Zlatá kamera za celoživotný vklad do svetovej kinematografie tento rok udelili nedávnomu osemdesiatnikovi Václavovi Vorlíčkovi a slovenskému kameramanovi Stanislavovi Szomolányimu.

Okrem súťažných sekcií uviedli organizátori prvýkrát aj sekciu Art film deťom. Tohoročné majstrovstvá sveta vo futbale našli odraz v sekcii Futbal je náš život. Nešlo pritom len o premietanie európskych filmov, ale dokonca sa futbalovou témou predstavil aj hütanský film Pohár. Ďalšie z celkového počtu trinástich sekcií boli: Európske zákutia, Láska a anarchia, Okolo sveta, Island podľa Fridrikssona, Prísľuby z východu, Slovenská sezóna a Hviezadne spomienky. Zaujímavý bol výber desiatich hollywoodskych komédií, ktoré uvádzal Milan Lasica.

Popri filmových projekciách boli pripravené semináre, workshopy, už po treťi rok tiež výstava Mladé výtvarné umenie na ARTfilm feste. Študenti Katedry sôch objektu a inštalácie Vysoké školy výtvarných umení v Bratislave v kúpeľnom parku pod spoločným názvom Side by side vystavili práce šiestich z nich. Upozornili tým, že jednotlivé formy umenia môžu existovať „bok po boku“, môžu sa navzájom dopĺňať, inšpirovať a spoluuvytvárať festivalovú atmosféru. V Trenčíne predstavil na koncerte svoj kompakt UŽ, za ktorý získal ocenenie, Richard Müller so svojim hosťom Danom Bárto

K storočníci zakladateľskej postavy slovenského filmu Paľa Bielika bola uvedená monografia o ňom z pera Petry Hanákovéj. Uvádzal ju Ladislav Chudík, predstaviteľ hlavnej postavy azda najvýznamnejšieho Bielikovho filmu Kapitán Dabač. Ladislav Chudík pri tejto príležitosti vyslovil názor, že ak by mal niekedy v slovenskom filme byť nakrútený remake nejakého filmu, tak určite by malo ísť o Kapitána Dabača. Súčasne si postáľoval na malý záujem slovenskej verejnosti o slovenský film.

Na Art filme je treba oceniť, že včas akreditovaným študentom do dvadsiatich šiestich rokov poskytuje cinemapas zadarmo. Preto aj tento rok bola pomerne vysoká návštevnosť. Už minulý rok bol v tomto smere prelom, ale tento rok sa odhaduje počet návštevníkov na dvadsať osem tisíc.

Hlavnú cenu Art Film Festu, Modrého anjela za najlepší film, a finančnú prémieu 15 tisíc eur získal ruský film Ako som prežil toto leto režiséra Alexeja Popogrebského. Modrým anjelom za najlepšiu réžiu spojeným s finančnou prémieu 5 tisíc eur bol ocenený režisér filmu Libanon Samuel Maoz. Ocenenie Modrý anjel za najlepší ženský herecký výkon a finančnú prémieu 2 500 eur získala mladá americká herečka Jennifer Lawrence za postavu vo filme Zmrznutá kosť režisérky Deby Granik. Modrého anjela za najlepší mužský herecký výkon spojený s finančnou prémieu 2 500 eur si odnáša rumunský herec George Pistereanu, ktorý si zahral vo filme Ak si chcem písať, pískam režiséra Florina Serbana.

Filmový festival je možno považovať za vydarený, ale predsa len by bolo dobré odstrániť anomáliu, že tabuľka Hercova misia sa skrutkuje na moste, pod ktorým netečie voda a na pôvodných miestach na moste, kde boli inštalované predchádzajúce tabuľky, je pritom ešte dost miesta pre ďalších odmenených aspoň v desiatich budúcich festivaloch. Nemusíme sa milovať, ale rešpektujeme sa. Veď už je dvadsať prvé storočie!

Vojtech Čelko

ČESKÝ HEREC JOSEF ABRÁHM SA POVAŽUJE ZA POLOVICNEHO SLOVÁKA, KEĎŽE JE JEDINÝM POTOMKOM SLOVENSKÉHO DRAMATIKA A EVANJELICKÉHO FÁRÁRA JOZEFA HOLLEHO

KRÁľ ČESKÝCH ROZPRÁVOK A KOMÉDIÍ VÁCLAV VORLÍČEK OSLÁVIL OKRUHLE OSEMDESIAŤE NARODENINY

KNIHU FILMovej TEORETIČKY PETRY HANÁKOVEJ „POMOJKAL“ LADISLAV CHUDÍK

Přichází ústředním topením...

Viola Vyhlená-Šípivá

(úryvkovitý záznam
z Mlhafestu - česko-slovenského
festivalu autorského
čítania v pražskom Unijazze
19. a 20. júna 2010)

„Nemůžu si pomoci, byl to kolosální sukces,“ pochválil sa po skončení Mlhafestu jeho organizátor a živý animátor Alexandr Králík, vlastným menom Prezident Saša Gr. z pražského literárneho klubu Mlha. „Zabíte ma, ale myslím si to isté,“ nadviazal spoluorganizátor a spolumoderátor tohto dvojdnového maratónu čítaného umeleckého slova, hudby a priateľských stretnutí, (taktiež prezident) Mathej Thomka z marťinského literárneho Mádokýša. „Nehnevajte sa, ale

môj pocit z toho celého je, že máte viac než pravdu,“ uzavrela som to nakoniec ja za ďalšieho organizátora - pražský Slovensko-český klub. Len reprezentanti bratislavského Literisu nepovedali nič, lebo už boli na spiatocnej ceste - zrejme nedočkaví pochváliť sa doma, aký skvelý dojem v pražskom Unijazze hneď za rohom Václaváku svojimi vystúpeniami zanechali.

Nebudem vás viac napínať, milí čitatelia, dobrá vec sa skrátka podarila. Prvý ročník česko-slovensko-poľsko-lužickosrbsko-literárneho festivalu autorského čítania si svojím záberom, kvalitou, šarmom a osobitou žilivou atmosférou (kde inde nesmelým básnikom spontánne zatlieskajú aj krásne barmanky od príslušného pultu? odpoviem si sama: len v čitárni Unijazzu, taktiež spoluorganizátora!) - doslova zamiesil na ďalší ročník.

EVA HAUSEROVÁ ČÍTA SVOJU POVIEDKU

JANA, DANNY A STANLEY DŽEMUJÚ

SNÍMKY: ARCHÍV

ve spolupráci s Slovensko-českým klubom, združením Unijazz
a slovenskými literárnymi klubmi Mádokýš a Literis
Vás srdečne zvou na

mlha fest!
- Československý festival autorského čítania

19. - 20.6. 2010
v Čitárni Unijazzu
(Praha 1, Jindřichská 5, vchod z pasáže, II. schodisko,
4. patro, www.unijazz.cz)

19.6. 2010 (sobota) od 16:00	20.6. 2010 (nedele) od 16:00
16:00 Klub Mlha a jeho hosté Petr Mládek Ivo Fenc Zora Šimůnková Milada Karez (hudba)	16:00 Literární workshop Mathej Thomka
17:00 přestávka 15 min	16:45 Jana Kuklová (hudba)
17:15 Klub Literis (SR) Boris Lilov Petr Krutec Vlado Šimek Erk Šimša	17:15 Klub Mádokýš (SR) Mathej Thomka Peter Špank Peter Štancák
18:15 přestávka 15min	18:15 Nakladatelství Marek Bažza Růžka Lukáčová Jarmila Týsková + Vyhled z prvního pokračování psychologických knih (Člov. M. Bažza a J. Týsková)
18:30 Paraparáda Ozvěny paralelních konferencí Hadr. J. Hejdy, Ino. Saša Gr. MADR. M. Thomka DO. Luž. Gato Novoměstský - písňový recitál a P. Kouřil (televizní do polky)	19:04 přestávka 19 min
	19:15 Bilingvní Hanka Čermáková Lužicko-srbská písňová Arna Kaczmarek (PL)
Vstupné: 0,- Kč / 0,- Euro!	19:45 přestávka
Klub MLHA - www.mlha.bafyskaf.net - tel. 775913 910 (Saša Gr.)	20:00 Klub Mlha a jeho hosté Yvetta Zeyřáková Eva Hauserová Karel Klajber Marie Pílová
	Změna v programu vyřazena!

NAJVÄČŠÍ ČESKÝ ŽIJÚCI BÁSNIK RADEK LEHKOŽIV

VLADO ŠIMEK Z LITERISU. DOBRĚ, NIE

Nechcete odo mňa, aby som zo svojej dievčenskej hlavy teraz vysypala, kto komplet všetko tam bol, víno pil, koláče jedol a haiku so sidžom recitoval. Niečo vidíte na fotkách, na niečo si skúsím spomenúť. Literárne autorské čítačky, to je svojský žáner. Nájdú sa ešte takí, ktorí na nich svoje básne, poviedky a všakovaké úryvky a útržky čítajú nervózne a trochu koktavo. Väčšinou dnes už ale natrafíte skôr na suverénnych recitátorov až performerov, ktorí vedia, že výrazný osobný zjav môže napísané obohatiť o ďalší rozmer. Sledovať takých je naozaj radosť. Mne sa rátať Jan Nejedlý v sobotnom bloku autorov pražskej Mlhy, keď sa s chuťou položil do svojho priameho prenosu z rádia Vopruz, alebo bitnicky naliehavý mladý Peter Krutek (alebo to bol Erik Šimšík? tí ma fakt zabijú) z Literisu, za ktorým chýbala už len pulzujúca džezová hudba...

Ozaj, hudba. Na moravskú pesničkárku Janku Kuklovú som sa tešila, na moju obľúbenú pesničku Pícházíš ústředním topením... Podľa jej skvelého cédečka ju viacerí poznajú pod umeleckým menom Jana Jablonczek; na Mlhafeste hrala po oba dni pomedzi čítajúcimi s bratislavským džezovým duom Danny and Stanley za chrbtom a dávali s takou vervou, že im pri záverečnej vždy museli vytrhnúť kábel. Ono totiž bez hudby by asi ani najväčší fanatik tú dvojdiňovú básnickú a prozaickú ríavu neprežil bez následkov. Preto sa hojne vyskytovali napríklad hojivé gitarové predely Milady Karez; martinský básnik, fejtonista, pesničkár, uvzatý pestovateľ zrníek sprostosti a najnovšie aj románopisec Peter „Kefo“ Šrank špiškoval svoje vystúpenie i vystúpenie autorov Mädokýša piesňovými vsuvkami, do ktorých zapájal publikum. Vidieť naozaj skvelého básnika, inak seriózneho žilinského právnika, Petra Starička, ako (predsa len trochu okuňavo) ťahá refrény Kefovej originálnej detskej piesne: „uňo-ňuňo-fuňo“ či tak akosi, bolo až milo pôvabné. Vlni vydal výbornú

zbierku Chodec a na Mlhafeste potvrdil, že pochvalné chýry, ktoré sa o nej po Slovensku šíria, sú podložené. Peter zarecitoval aj anglický preklad jednej básne.

Okrem angličtiny a slovenčiny zaznela aj poľština a tak trochu exotická lužická srbčina. Anka Kaczmarška, ktorá žije v Prahe už desať rokov, recitovala zo svojej poľsko-českej zbierky Chwile*Okamžiky. Takto v nej napríklad vidí mladých Bratislavčanov: V bratislavských kavárnách/ mladí hlasití a kouřící/ nešikovní/ takoví východo-evropští/ takoví málo jen sví./ Radek Čermák, doktorand z pražskej Karlovej univerzity a špecialista na lužickosrbskú kultúru, predniesol báseň jedného z najlepších súčasných básnikov v Nemecku - zabite ma, meno mi uniklo - v autorovej rodnej lužickej srbčine. Hneď po ňom, ak ma dievčenská pamäť neklame, vystúpila Eva

Hauserová, známa česká spisovateľka a bojovníčka za nás, ženy, s poviedkou dopísanou len pred pár hodinami.

Ale bol aj Thomkov literárny workshop s odmenenými víťazmi, ktorí na zadané žánry a pár konkrétnych slov brilantne súkali päťveršia, minipoviedky - básnik Petr Miklas sa o víťazstvo delil s ďalším literátom, ktorého meno mi bohužiaľ vypadlo, bola hodinka ozvien z paraliterárnych konferencií - docent Smrallavý s referátom o staroslovenskom veľkomoravskom Protoglase, bol Franta Kostlán s piesňou a priam flamenkovskou gitarou a samozrejme s ďalšími poznámkami k svojej paraliterárnej štúdiu o uhdskej poézii, bol najväčší súčasný žijúci český básnik Radek Lehkoživ - dobre cez dva metre výšky, Marek Belza s prezentáciou svojho vydavateľstva, bola nočná vášnivá diskusia s mladými básnikmi z Literisu - Vlado Šimek z nich najdivokejší -, ktorí majú viac než sto chuť pohnúť slovenským literárnym životom, bola Zorka Šimůnková, ktorá v spolupráci s Československou scénou robí svoje legendárne Depky - Večery príměřených depresí... Kto ešte?... Na toľkých som zabudla, iste sa urazia. Ale veď, prepáčte mi všetci, aj nadčlovek je len človek, ako hovorí Boris Lilov v epigrame Povzdých árijca zo svojej knižtičky Mimi-kry a maskry, ktorú mu vydal Literis.

Celé dva dni nás na Mlhafeste pozoroval zo svojho akvária sumec Pepík. Bude mu za nami asi smutno. Čestmír Huňát, šéf Unijazzu, píše vo svojom júnovom spravodaji, že Pepíka idú presťahovať do botanickej záhrady Na Slupi. Akvároko mu je už malé. A z kľietky v rohu od našdenia vrieskal papagáj tak hlasno, že naň v jednej chvíli (nebolo to vtedy, keď René Vaněk, autor knihy Nezahrada, čítal zo svojej tradične hustej sci-fi poviedky?) museli hodiť deku. A hod'te ju už aj na mňa. Končím.

Dovidenia o rok na ďalšom Mlhafeste, prezidenti, literáti, pesničkári, papagáji...

ŠTÁB OPERATÍVNE ZASADÁ, STARIČEK POZORUJE, PEPIK SA OBRACIA CHVOSTOM

Slováci a nový typ festivalov

Epocha moderných operných a divadelných festivalov s oslnivými umeleckými hviezdami zostarla. Niektoré z nich miznú dokonca zo stabilných kultúrnych máp u nás doma i v zahraničí. Túto neprijemnú skutočnosť som si uvedomil vo chvíli, keď som tento fakt bilancoval nad spomienkovými riadkami svojej knihy, ktorú som vydal ako posledný spis k stému výročiu narodenia geniálneho dirigenta a zakladateľa slávnych Salzburških letných hier a po nich v šesťdesiatych rokoch Velkonočných hier v Salzburku (Osterfestspiele), ktoré boli každoročným kultúrnym meradlom pre všetky medzinárodné operné udalosti celého európskeho kontinentu s plejádou skvelých operných sólistov, režisérova a scénických výtvarníkov, ktoré tu zhromaždil Herbert von Karajan ako výkvet umeleckej epochy 19. storočia.

Ako priamy žiak a spolupracovník epochálneho umelca a všeobecne uznávaného vrcholného dirigenta svojej doby som počas desaťročí mohol toto umelecké hemženie sledovať zblízka. Karajanovi závidliví nepriatelia tomu pokútne hovorili „cirkus Karajan“. Umelec však tento posmešok znášal v spoločnosti s porozumením.

Doba nesporne veľkých umelcov a vrcholných umeleckých snov 19. storočia odišla do nenávratna. Dnes tu stojíme pred problémami, ktoré mladým umelcom a súčasnému publiku kladie nárok na vkus nového storočia. Tento nárok a čítanie doby sa z veľkej miery dotýka tiež scénického, tvorivého a reprodukčného umenia, vo všeobecnom slova zmysle národných a medzinárodných slávností hudby, tanca a pridružených odvetví, vrátane ich vizuálneho poňatia a prezentácie.

Pred tieto páľčivé otázky bola postavená tiež dramaturgia jedného z našich najambicióznejších medzinárodných festivalov v Českej republike - Smetanovej Litomyšle. Operný, spevácky, orchestrálny a folklórny komplex, ktorý prešiel v uplynulých desaťročiach množstvom neuveriteľných umeleckých, názorových a reprodukčných premien, tento rok, vďaka obetavosti, nezdolnému organizačnému úsiliu a pohotovosti novonastupujúcich kultúrnych kruhov, dovŕšil svoj 52. ročník. Dnes udivuje tým, že dokázal opustiť svoje dávno vytúžené, nereálne sny stať sa v budúcnosti „československým Salzburkom“ a našiel dosť tvorivých síl na potrebnú regeneráciu v časoch účelného medzinárodného zjednocovania európskych umeleckých kruhov, kde by mal uspokojovať svojich priaznivcov novými hodnotami, ktorými žijú súčasné generácie.

Nemožno zabúdať na to, že reprezentatívny obraz kultúrnej Litomyšle a jej slávností vytvárala vždy slovenská národná zložka, ktorej odraz sa prejavoval v medzinárodných súvislostiach. Ako nezničiteľný príklad možno spomenúť zájazdy operných súborov Slovenského národného divadla do Rakúska a Nemecka, pamätihodné vystúpenia sopranistky Lucie Poppovej s Karajanom a Berlínskymi filharmonikmi

na Velkonočných hrách v Salzburku. Neskoršie objavné vystúpenia Edity Gruberovej s legendárnym dirigentom Karlom Böhmom vo viendenských operných premiérach alebo mladistvého tenoristu Petra Dvorského v talianskych operných večerach. Tieto spomienky sa úzko prelínajú s prvými úspešnými ročníkmi litomyšľanských slávností, ktorým Bratislava a jej sólisti v rozhodujúcich okamihoch vždy podávala pomocnú ruku.

Tiež tohtoročný 52. ročník Smetanovej Litomyšle nápadne prihladol k týmto významným umeleckým reminiscenciám. Za dirigentské pultry popredných orchestrov sa postavili a niekoľkokrát vystriedali elitní slovenskí dirigenti Peter Feranec a Ondrej Lenárd, popri luxemburskom hosťovi Nicholasovi Brochotovi a predstaviteľmi mladšej dirigentskej generácie z Čiech. Do tematického programu Vivat Offenbach zasiahla osvedčená garnitúra popredných

slovenských sólistov na čele s bratislavskou Adrianou Kohútkovou, Miroslavom Dvorským a basistom Petrom Mikulášom. Slovenský sólista Michal Lehotský našťudoval s talianskymi hosťami Pucciniho operu Tosca, postavu Cavaradossiho. Mená slovenských tenoristov Michala Lehotského a Otokara Kleina tentoraz figurujú ako výnimočný festivalový prínos popri prvoradých českých sólistoch Ivanovi Kusnjerovi, Richardovi Novákovi a Dagmar Peckovej. Pre široké uspokojenie početného publika pripravili naše vedúce operné scény z Prahy a z Brna kompletne našťudovanie Smetanovej Predanej nevesty, Mozartovej Kúzelnéj flauty a Čajkovského baletu Labutie jazero. Spolu s pôvodnými scénickými dielami Jiřího Pavlicu Ej láska... a Missa brevis a detskou operou Jaroslav Kříčku „Ogari“ sme boli svedkami nového pokusu o festival našich dní.

Jiří Vitula

Dni starej hudby

Prvý raz patril bratislavský festival Dni starej hudby exkluzívne stredoveku a renesancii s ťažiskom na hudbu sakrálnu. Sedem koncertov v kostoloch Bratislavy ponúklo fascinujúci svet hudby, ktorá na našich pôdiach dlhodobo absentuje.

Religiózna hudba z celej Európy, zastúpená v rôznych kresťanských konfesiách - tak sa dá zhrnúť dramaturgia tohtoročného festivalu Dni starej hudby, ktorý sa konal v prvej júnovej dekáde. Úvodný koncert telesa Schola Gregoriana Bratislavensis, rovnako koncert známej budapeštianskej Scholy Hungarica boli pritažlivé najmä pre poslucháčov, ktorých zaujímajú dejiny hudby na našom území. Zazneli výlučne ukážky zo vzácných bratislavských hudobných prameňov - Bratislavského misála, Bratislavského antifonára a Kódexu Anny Hannsen Schumanovej.

Záujemcovia o tvorbu zo starších období si prišli na svoje na koncerte tria Mediaeval, ktoré netradične doplnilo anglickú hudbu 13. storočia svojráznou tradičnou nórskou ľudovou hudbou so sprievodom bicích a drumble (!). Aj nekresťanské spoločenstvá mali duchovnú hudbu, bez ktorej by Európa nebola kompletná. O nej podal svedectvo belgický súbor La Roza enflorese s neuveriteľne farebnou hudbou zo stredozemnej sefardickej diaspóry.

Rekonštrukciou reformačnej bohoslužby 16. storočia bol koncert českého súboru Societas incognitorum. Záver festivalu patril Ruskému patriarchálnemu zboru, ktorý pod vedením jednej z najznámejších osobností v oblasti sakrálny hudby Anatolija Grindenka uviedol za sovietskej éry zakázanú hudbu 16. a 17. storočia, v druhej polovici večera s „odsokom“ do 19. a 20. storočia.

(raj)

Reisův dík Ludovítovi

Z Múzea Ludovíta Štúra v Modre se dovidám, že se letos připravuje na dny 28. a 29. října pracovní seminář s názvem „Nové kontexty života a diela Ludovíta Štúra“.

Připomínám si podobnou poslední vědeckou konferenci v lednu 2006, v rámci oficiálně vyhlášeného Roku Ludovíta Štúra, a myslím také na tehdejší pražskou oslavu k 190. výročí Štúrova narození, kterou uspořádal v Nostickém paláci na Maltézském náměstí 17. října 2005 Slovensko-český klub. V rámci slavnostního večera zazněla hudba i recitace (Štúr, Sládkovič, Alexander Matuška), Vladimír Reis přečetl svůj příspěvek, pánové Ladislav Ballek, velvyslanec Slovenské republiky, a český slovakista Emil Charous prezentovali mou knížku o životě Ludovíta Štúra. Zmínili se i o dvou předchozích bratislavských vydáních této mé práce ve slovenském znění s názvem Skvitne ešte život. Když potom v časopise Slovenské dotyky v článku Nevšedné jubileum líčila Nad'a Vokušová průběh tohoto slavnostního večera, o Reisově příspěvku: „O svoje zážitky pri vydaní slovenského variantu tejto knihy, ktorý vyšiel v Bratislave v roku 1965 a potom v rozšírenom vydaní v roku 1971 pod názvom „Skvitne ešte život“, sa s nami podelil redaktor Vladimír Reis.“

Ve skutečnosti mluvil Reis o jiné knize, která vyšla o něco dříve v Praze, už v lednu 1956. Byl to výbor z kratších prací Ludovíta Štúra, s názvem K přátelům, k bratrům. Mylná informace Slovenských dotyků mě mrzela. Ihned jsme na ni reagovali v literární revue Zrkadlenie-Zrcadlení (4/2005, s. 111-112): Po mé krátké noticce K přátelům, k bratrům v polovině let padesátých následoval v plném znění Reisův příspěvek Dík Ludovítovi. Takto se uskutečnila i tištěná verze tohoto Reisova textu.

Za co děkoval? Na počátku padesátých let v minulém století poznali kulturní pracovníci ve Státním nakladatelství krásné literatury, hudby a umění (přezvaného později na proslulý Odeon) nebezpečný tlak shora po vyhlášení boje proti buržoaznímu nacionalismu. Právě proto uskutečnili svou „drobnou podkopnou činnost“ - zcela podle Engelsova termínu „negace negace“! Byla to „malá česká negacička velké státní negace“. Reis vzpomíná, jak redakce „kolem roku padesátého čtvrtého počala diskutovat o tom, že právě v době, kdy je před Čechy vyvolávána představa o stálém rozvratnictví Slováků, že právě tehdy je třeba dát českému čtenáři na stůl důkazy, že žijeme v jednom státě s národem, s kterým stojí za to si porozumět“. Vznikla ediční řada Slovenská knihovna, kterou zahajoval první svazek - Ludovít Štúr: K přátelům, k bratrům. „Musel jsem uznat, že tento plamenný polemik je schopen důrazně oponovat utápnuté unifikaci nařizované strany, že nejspíš on vyburcuje ono soutěživé společenství s Čechy, jako to udělal před sto lety.“ Nako-

nec Reis dodal, že je pro něho tato osobní vzpomínka nadmíru uspokojivá. „Obzvláště dnes mě těší, že i Ludovít mě učil hledat a snažit se o povzbuzení osobitosti, tvořivé otevřenosti a zanícení pro úsilí vydat ze sebe to nejlepší. A dnešek moje, tedy naše cílení potvrzuje, dává mu doteď nebyvalou intenzitu, protože současný celosvětový trend zdůrazňuje vzájemné chápání a součinnost národů.“

Po smrti Vladimíra Reise roku 2007 se zabýval tímto úsekem jeho činnosti Evžen Lukeš ve fundované stati Vladimír Reis a edice Slovenská knihovna (Zrkadlenie-Zrcadlení, 1/2007, s. 71-73). V témže čísle přineslo Zrkadlenie i některé ukázky z Reisových literárních prací, mezi nimiž je také do té doby nepublikovaná meditace Důvěrně (s. 81). Chápu ji jako jakýsi prolog k pozdějšímu Díku Ludovítovi.

Avšak nešlo v ní pouze o léta padesátá, sahala dál do minulosti, do autorových studentských let za války: „Z lágrů v reichu si má generace nesla domů vysoký sen. Já, že budu svobodně myslet a psát. Ale po osmačtyřicátém nás pokofili na suspendované lidi, jak ten stav nazval Jan Zábřana.“ „Ale v té době temna mi literatura zůstala jako světýlko. Rodinné geny mě připoutaly ke Slovensku. Děda Antonín vydával v r. 1907-1910 revue Naše Slovensko - snad právě v ní jsem zdědil ukazatele směru. Dala mi první poznání, jaký prokrvený, živoucí organismus se vytvořil z kooperace dvou národů žijících odnepaměti vedle sebe.“ „Od půlky padesátých let začal Odeon připravovat Slovenskou knihovnu a po ní Novou slovenskou knihovnu. Při redigování knih jako bych se ubíral známou cestou, tušenou už za studií. Zasnění nad knihami a rukopisy přerostla do rozhovorů se slovenskými autory a slovenskými ilustrátory, lingvisty a literárními vědci.“ „Novotného velkostrana nevrle sledovala naše edice Štúra, Vajanského, Tatarů. A Husáková velkostrana řekla českým slovacistům stroze: Česko-slovenské vztahy patří výhradně do naší kompetence.“ „Ve mně však žijí obě literatury, moje mateřská i ta slovenská. Obě se mě po dlouhou dobu temna ptaly, zdali si vím se sebou rady a zdali se neopustím. Pronikají se vzájemně, domlouvají se a ovlivňují, někdy si vjedou do vlasů. Bez obrazu lidí, myšlenek a příběhů, které ve mně zažehly, bych to byl já už jenom napůl.“

V krátké meditaci autor vyslovuje vícekrát za něco svůj dík. Až po přečtení tohoto dosud neznámého rukopisného textu jsem lépe porozuměla tomu, proč začíná Dík Ludovítovi důraznou vstupní větou: „Ludovít Štúr nabídl svým dílem a vystupováním novou metodologii, podle níž by vývoj moderního slovenského národa lépe využil zdrojů, ze kterých vyrůstá, a vedla by tudy zřetelnější cesta do budoucna ve spletnosti doby, ve které ji formuloval.“

Zdenka Sojková

Prvý júnový víkend sa stala terasa Slovenského rozhlasu v Bratislave miestom oficiálneho otvorenia Dní architektúry a zároveň spomienkou aj poctou jej tvorcovi Štefanovi Svetkovi. Nielen budova rozhlasu na chvíľu sprítomnila Štefana Svetka. Známý tvorca, ktorý ju navrhol, sa svojim bývalým kolegom a priateľom prihovoril z archívneho záznamu a otvoril tak víkendové Dni architektúry.

„Jeho mimoriadna osobnosť, solitérnosť a monumentálnosť spôsobuje, akoby tu bol stále. Sú tu jeho veľké diela, ale aj ohromný morálny odkaz. Nikdy sa nebál hovoriť o veciach nahlas a pomenovať ich pravými menami,“ povedala koordinátorka Dní architektúry Henrieta Moravčíková, ktorá zároveň zdôraznila potrebu pripomenúť aj iné osobnosti.

Pyramída len v Bratislave

Akcia dostala názov Bratislava hore-dole (Bratislava Up & Down), čo zdôraznilo pohľady na vertikálny smer rozvoja mesta. Počas dvoch dní tu architekti, historici a konštruktéri predstavili takmer dvadsať dominant Bratislavy. Tie, ktoré ponúkajú výnimočné konštrukčné riešenie spojené s atraktívnym výhľadom, ako napríklad televízny vysielateľ, zároveň aj priestory málo viditeľné, no pre život mesta nevyhnutné (Bunker B-5-8, krypta Dómu svätého Martina).

Návštevníci sa mohli dostať aj do ateliérov, tie však lákali prevažne študentov architektúry. „Verejnost zanevrela na architektúru a ešte si k nej nenašla cestu späť,“ tvrdí Henrieta Moravčíková. „Pritom ide o plnohodnotnú súčasť kultúry, nie sú to len budovy a konštrukčné diela. O architektúre existuje jedna z najkrajších esejí, Krematórium Dominika Tataru. Kto však dnes píše o architektúre? Chce to ešte nejaký čas, aby sme jej znova dokázali rozumieť. Ľudia sa musia naučiť diskutovať s jej tvorcami, tí zase naopak, rešpektovať verejnost.“

Riešením nízkeho záujmu o architektúru podľa Moravčíkovej môže byť dnešná ekonomická situácia: „Možno práve teraz je obdobie veľkej šance pre dobrých architektov, ktorí tu sú. Musia totiž viac premýšľať, do čoho investujú čas. A tým môže byť výsledok lepší.“

(jm)

Halina Pawlowská a manekýnka z Bratislavy

Halina Pawlowská, dáma s neprehliadnuteľnou postavou a krásnou tvárou, je televíznou humoristickou autorkou non plus ultra a najradšej tvorí pre verejnoprospešnú televíziu. „Doma“ sa cíti najmä v publicistických programoch divákovi predkladaných naživo. Jej seriály (nikdy nie „nekonečné“ ako u iných spolupracovníkov televízie) nejdú z výrobného pásu, autorka v nich so svojím prirodzeným humorom pozvaných hostí presvedča, že s úskalia života sa dá bojovať. Pri jej mikrofóne sa striedajú najmä „obyčajní ľudia“, ktorých ona svojím ľudským prístupom rýchlo zbaví trémy.

Po nejakej pauze sa s touto autorkou opäť stretávame na obrazovke ČT 1 v trišťvrtehodinovej štvrtkovej relácii nazvanej Mamba šou (mamba je jedovatý had). V prvej išlo o výhody a nevýhody veľmi vysokých a nízkych ľudí a druhá sa niesla v znamení titulku Môj nos. Ako hlavný hosť v nej vystúpila slovenská manekýnka - vysoká, štíhla, modrooká blondínka (Halinin pravý opak) Adela Banášová. Tí, čo sledovali veľkú speváčku česko-slovenskú súťaž, už vedia, prečo: kvôli jej nie práve krátkemu nosu. Tam bola totiž moderátorkou. Na uštipačnú úvodnú otázku, či jej ten nos nebol na prekážku, keď ju vyberali za manekýnku, prekvapila smiechom striedanou odpoveďou: „Prosím vás. A čo renomovaná Tereza Maxová? Tá ho tiež má dlhší!“ Rozhovor s ňou bol od začiatku do konca vtipný, plný sebaironie z jednej i druhej strany. Divák bol milo prekvapený pohotovosťou A. Banášovej. Keď totiž spolu s Leošom Marešom moderovala spomínanú súťaž, bola iba „tou druhou“, ktorá evidentne obdivovala kolegovu moderátorskú dokonalosť - k tej tam mala prídaleko.

Úlohou ďalšieho hosta relácie - prekladateľa a básnika bolo predstaviť svojho domáceho maznáčika - nosála červeného, ktorý je podobný malej líštičke, lenže má poriadne dlhý nos. Rozprávanie o živote s ním sa striedalo s vtipnými pohyblivými kresbami - mimochodom vhodne oživujúcimi celý tento program. Dlhým potleskom prítomných v sále bolo odmenené vystúpenie odbornej parfumérky, ktorú živí vlastný nos. A nemusí byť ani extra dlhý, len musí denne čuť stovky rozličných vôní či pachov a spoľahlivo ich rozoznávať. Tento vzácny nos sa vraj už teší na dovolenku pri mori, ktorú si podľa Haliny naozaj zaslúžil. A na cestu mu zahrali hudobníci z rozličných častí tejto planéty - originálna kapela Mamba šou.

Televíznych programov, najmä tých publicistických, ktoré človeka bez všetkých formálností v tomto uponáhlanom svete naozaj pobavia, máme pramálo. A príčina je možno vo výbere autorov. Zodpovední redaktori by sa mali aspoň viac obracať na takých, čo majú dobré, originálne nápady a nevtieravý, prirodzený humor, ako napríklad aj Halina Pawlowská.

Jolana Kolníková

PREDPLATNÉ

Ponúkame vám možnosť za mimoriadne výhodných podmienok si náš časopis predplatiť.
Jedno číslo vás bude stáť len 10Kč
(na Slovensku 10Sk/0,33€), pričom cena vo voľnom predaji je 18Kč/18Sk/0,6€! Dostanete ho teda za 55 percent ceny a nemusíte ho zháňať po stánkoch!!!
Sami si môžete zvoliť aj obdobie!

Zašlite objednávkový kupón s vyznačeným predplatným obdobím (prípadne si časopis objednať telefonicky), my vám začneme zasielať magazín Slovenské dotyky a zároveň vám pošleme i vyplnenú zloženku, ktorou uskutočnite úhradu.

Predplatné v ČR:
Písomné objednávky:
Vydavateľstvi MAC, s. r. o.
U Plynárny 85,
101 00 Praha 10
Telefonické objednávky:
272 016 638

Predplatné v SR:
Písomné objednávky:
Magnet-Press Slovakia,
P. O. Box 169, Teslova 12, 830 00
Bratislava
Telefonické objednávky:
244 454 559, 244 454 628

Firmy (z ČR i SR) môžu uhradiť predplatné aj na základe faktúry. Platí normálny postup, treba len na objednávkový kupón dopísať heslo „faktúra“ a priložiť lístok s vašim IČO, DIČ a bankovým spojením.

Objednávky do zahraničia (mimo ČR a SR) na rok 2006 prijíma redakcia. Poplatok 15 USD (Európa a zámorie pozemnou cestou), respektíve 20 USD (zámorie letecky) uhradíte na náš účet číslo 192786560227/0100 v Komerčnej banke, pobočke Praha-Mesto.

SLOVENSKÉ DOTYKY

Magazín Slovákov v ČR

OBJEDNÁVKOVÝ KUPÓN

meno a priezvisko

adresa (vrátane PSČ)

od mesiaca:

do mesiaca:

podpis

Mesačník SLOVENSKÉ DOTYKY,
Magazín Slovákov v ČR, č. 7-8/2010
Vydavateľ: Slovensko-český klub, Anastázova 15, 169 00 Praha 6, IČO: 65398777
Vydavateľstvo: Vydavateľstvi MAC, spol. s r. o., U plynárny 85, 101 00 Praha 10
Adresa redakcie: Salmovská 11, 120 00 Praha 2, tel.: 224 918 483
tel./fax, záznamník: 224 919 525, e-mail: dotyky@czsk.net, http://dotyky.czsk.net
Šéfredaktorka: Naďa Vokušová, zástupca šéfredaktorky: Vladimír Skalský,
grafická úprava: Jozef Illiaš, jazyková úprava: Eva Svorová
Inzerciu prijíma redakcia
Rozširuje PNS, Mediaprint&Kapa, Transpress a súkromní distribúteri
Vychádza s finančným príspevkom Ministerstva kultúry ČR
Podávanie novinových zásielok povolila Česká pošta, s.p., odštepny závod Praha,
č. j. NOV 6098/96 zo dňa 23. 8. 1996, reg. č. MK ČR 7535,
Vyšlo 20. 7. 2010

Redakčná rada:
Anton Baláz, Ladislav Ballek (predseda), Vojtech Čelko, Lubomír Feldek,
Vladimír Hanzel, Emil Charous, Ján Rakytko, Vladimír Skalský,
Juraj Šajmovič, Marián Vanek, Robert Vano, Naďa Vokušová, Gabriela Vránová

Vydavateľstvi **MAC**
spol. s r. o.

U Plynárny 404/91, 101 00 Praha 10
tel./fax: 226 218 865
e-mail: info@vydavatelstvamac.cz

Nabízí

• zajištění

kompletního vydavateľsko-nakladateľského servisu
foto, grafická úprava, tisk,
správa predplatiteľského kmene,
distribúcie predplatiteľom
pro periodika i knižní publikace

• vlastní produkci

50 druhů diet při nejčastějších onemocněních,
stolní kalendáře „Práce na zahrádce“,
„Recepty pro diabetiky“,
knihy s hobby a sportovní tematikou.
Více o nás a našich titulech včetně
možnosti pohodlného nákupu
v našem e-shopu, naleznete

na www.vydavatelstvamac.cz

V minulých dňoch, presne 4. júna, sme si pripomenuli 100 rokov od narodenia významného východoslovenského dejateľa a maliara Michala Dubaya. Práve pred desiatimi rokmi naša D + Gallery ešte v priestoroch na Václavskom námestí uskutočnila prvú súhrnnú výstavu jeho tvorby. V tomto roku, v septembri, si budeme môcť opäť pozrieť prierez maliarovej tvorby, tentoraz v jeho rodnom kraji, v Prešove.

Pod vplyvom európskej moderny

Michal Dubay pochádzal z Hačavy na východnom Slovensku ako najstaršie zo siedmich detí. Po štúdiách na Karlovej univerzite v Prahe sa začal venovať výtvarnej tvorbe a stretávať so študentmi akadémie, predovšetkým s Deziderom Millym a Fedorom Manajlovom.

V roku 1939 začal pedagogicky pôsobiť na gréckokatolíckom gymnáziu v Prešove, kde vyučoval najmä výtvarnú výchovu. V tomto období sa zapája do výtvarného diania v regióne nielen ako výtvarník, ale aj ako organizátor mnohých výstav. Po roku 1945 rozvíja svoju činnosť predovšetkým ako kurátor v prešovskej galérii, neskôr ako riaditeľ Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku a nakoniec ako riaditeľ Štátnej vedeckej knižnice v Prešove. Ťažko povedať, ako tieto aktivity, ako aj fakt, že bol najstarší zo siedmich detí (jeho mladší brat Orest Dubay sa venoval po štúdiách predovšetkým grafickej tvorbe, v ktorej dosiahol značný ohlas i ocenenia) ovplyvnili jeho maliarsku tvorbu. Naposledy za svojho života sa totiž verejne prezentoval v roku 1975 a odvtedy až do smrti už nevystavoval.

Prešovská galéria v roku 1994 vystavila in memoriam prierez jeho tvorby od začiatku 30. rokov po prelom 70. a 80. rokov. A ako sme už na začiatku spomenuli, v roku 2000 k nedožitým 90. narodeninám uviedla D + Gallery Praha prierez jeho celoživotnou tvorbou.

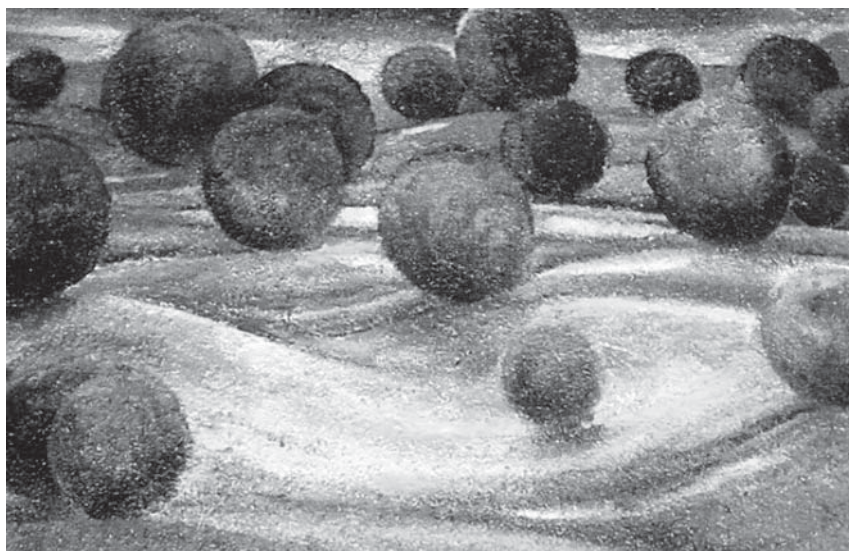
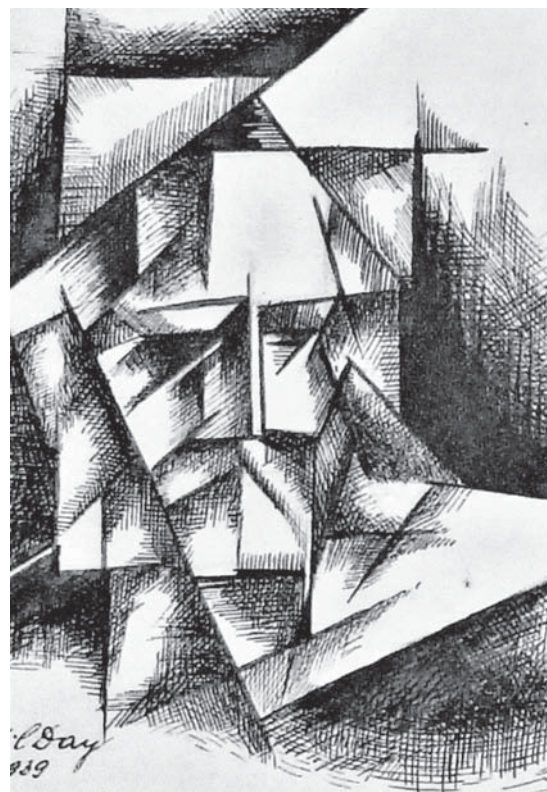
Do výtvarného života vstúpil Mil Day - pod týmto pseudonymom sa s jeho tvorbou stretávame na viacerých výstavách, napríklad s Deziderom Millym Evou Byssovou, v roku 1949 znovu s D. Millym a svojím mladším bratom Orestom. Pseudonymom sú podpísané aj jeho obrazy zo spomínaného obdobia.

V jeho výtvarnej tvorbe od začiatku nestačí romanticko-sentimentálny pohľad na krajinu, ale orientuje sa na uplatňovanie vtedy nových umeleckých smerov, najmä kubizmu. Preto v tridsiatych rokoch v jeho kresbách, akvareloch a olejoch cítime silný vplyv pražskej avantgardy - Václava Špálu, Josefa Čapka (s ktorým ho spájalo priateľstvo uzatvorené pri Čapkovom pobyte v Oravskom Podzámku na Orave a ďalších). Aj keď neskôr v jeho živote malba môže byť vzhľadom na jeho sociálne a ekonomické podmienky otázkou skôr sviatočných chvíľ a záľub, preukázal v nej nielen mladické nadšenie, ale i programové prihlásenie sa k európskej moderne.

Jeho obrazy sa nachádzajú v zbierkach Prešovskej galérie, v Košickej galérii výtvarného umenia, v D + Gallery v Prahe a v súkromných zbierkach v Bratislave, Košiciach, Prešove, Žiline, Prahe a v Zürichu.

Veríme, že aj tohtoročná pripomienka storočnice od narodenia Michala Dubaya bude milým a zaujímavým počínom.

Jiřina Divácká

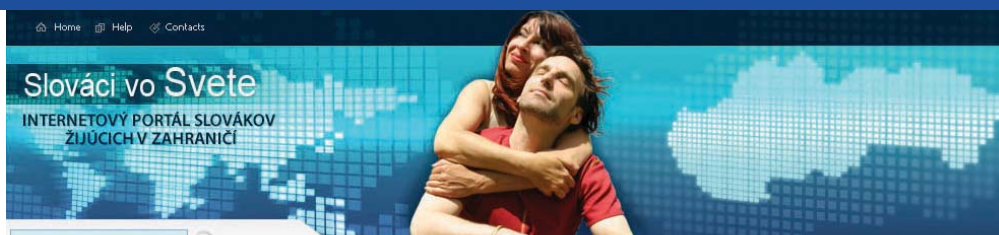
Артм

Slováci vo svete

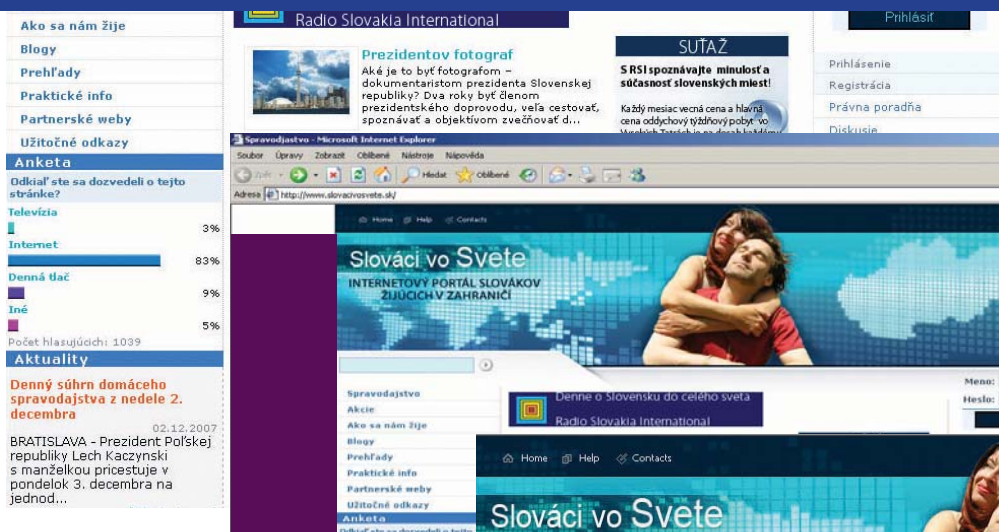
Internetový portál Slovákov žijúcich v zahraničí

www.slovacivosvete.sk

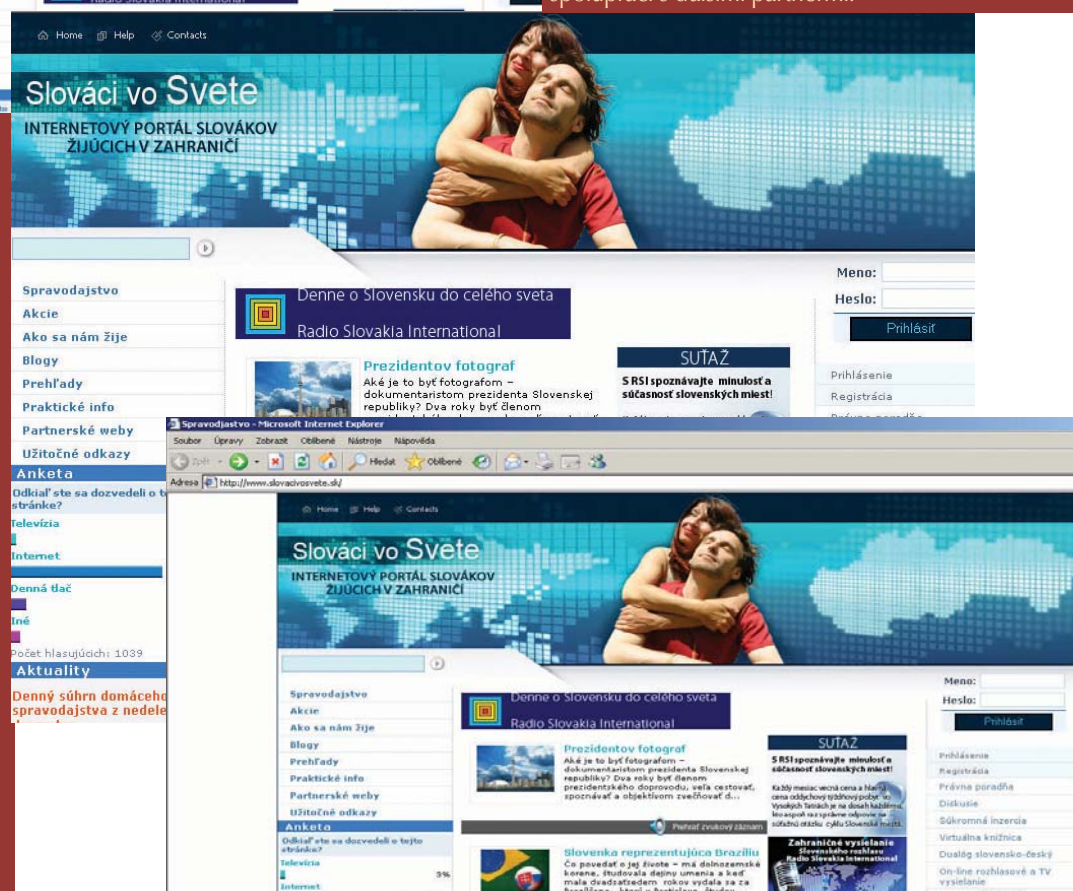
Od októbra 2007

Centrálna adresa slovenského sveta! • Centrálna adresa dvoch miliónov Slovákov v zahraničí!

Denne aktualizovaný portál **Slováci vo svete** vydáva **Svetové združenie Slovákov v zahraničí** s podporou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a v spolupráci s **Tlačovou agentúrou Slovenskej republiky**, **Slovenským rozhlasom**, **Maticou Slovenskou** a so **Slovensko-českým klubom**, ktorý zmluvne zlúčil s portálom **Slováci vo svete** svoj internetový denník **Český a slovenský svet** a rádio **Slovenský svet**. Web-design a technická podpora **Aglo Solution, s. r. o.** Vydavatelia sú otvorení prospešnej spolupráci s ďalšími partnermi.

- podrobné spravodajstvo zo Slovenska a slovenského sveta
- publicistika Slovákov v zahraničí
- osobnosti
- zvukové správy
- praktické informácie
- prehľady a štatistiky
- legislatíva
- blogy
- slovenské akcie vo svete
- diskusie
- právna poradňa
- virtuálna knižnica
- on-line televízne a rozhlasové vysielanie
- a ďalšie

Svetové združenie Slovákov v zahraničí vzniklo v roku 2002 a má dnes osem desiatok členských organizácií v 23 krajinách sveta a množstvo významných individuálnych členov. Do združenia sa zaradili všetky najvýznamnejšie a najpočetnejšie slovenské spolky vo svete. Členská základňa organizácií združených v SZSZ presahuje pol milióna.

JÚL - AUGUST
2010

Literárne dotyky

SLOVENSKÁ PRÓZA V ČESKU 1993-2009

VLADIMÍR SKALSKÝ

Literárne dotyky, príloha Slovenských dotykov, predstavili celým seriálom slovenskú poéziu v Česku. Išlo o širší výber, než aký sa potom ocitol v prvom zväzku antológie Medzi dvoma domovmi, venovanom poézii. Druhý zväzok je venovaný próze, opäť ho vydalo Svetové združenie Slovákov v zahraničí spolu s Literárnym informačným centrom a Maticou slovenskou a opäť časť, venovanú Česku, zostavoval autor tohto textu. Tento raz sme sa rozhodli priblížiť slovenskú prózu v Česku v jednom ucelenom materiáli, a hoci teda nevyhnutne skráteno oproti antológii, nejde tak celkom o výber z nej. V jednotlivostiach totiž naopak ideme nad jej rámec.

Už v prvom dieli sa konštatovalo, že české prostredie a osobitne Praha majú samozrejme v dejinách slovenskej literatúry celkom mimoriadne miesto. To platí pre prózu prinajmenšom v rovnakej miere ako pre poéziu, iné to nie je ani v prípade esejistiky, ba aj v oblasti drámy vznikli v Prahe mnohé významné slovenské diela, Jurom Tesákom Mošovským a Pavlom Kyrmezerom počínajúc a Lubomírom Feldekom končiac.

Ak sa vrátíme k próze (hoci i toto platí aj pre ostatné formy), treba zdôrazniť, že význam českého prostredia je navyše viacvrstvový. Nielenže v tomto inkubátore vzniklo mnoho z dôležitých prozaických diel, ale objavili sa viaceré základné vývojové tendencie. A navyše Praha, české krajiny, Česi sú aj frekventovanou témou či motívom mnohých diel, ktoré vznikli na Slovensku či inde v slovenskom svete. Z diel s tematikou Prahy možno spomenúť hoci román Míla Urbana Hmly na úsvite, Kukučínovho Lukáša Blahoseja Krasoňa či Vámošov román Atómy Boha, ale aj Ťažkého Kuriéra z Východu alebo Tatarkove Navrávačky.

Z tejto šírky slovenských literárnych dotykov s českým prostredím má antológia ambíciu zachytiť iba jeden veľmi konkrétny výsek. Je daný základným editorským prístupom tejto antológie – ide o prozaickú tvorbu Slovákov žijúcich v zahraničí. V prípade Česka to znamená, že mapujeme iba obdobie, keď v Českej republike žijú Slováci ako komunita v zahraničí, čiže po roku 1993. Preto výpočet uverejnených autorov nie je v porovnaní s inými krajinami dlhý napriek tomu, že fenomén slovenskej prózy v Česku je naozaj mimoriadny. Za vy-

týčenými hranicami ostáva panteón autorov. Najstaršie korene slovenskej literatúry v českom prostredí súvisia, popri už zmieňovaných dramatikoch, viac s poéziou, jazykovedou a históriou – Ján Silván, Martin Rakovský, kodifikátor českej gramatiky Vavrinec Benedikt z Nedožier (rektor Univerzity Karlovej rovnako ako Ján Jessenius), neskôr Ján Kollár, Pavol Jozef Šafárik či kodifikátor pre zmenu slovenskej gramatiky Martin Hattala. Významné bolo napokon aj pôsobenie Ľudovíta Štúra v Česku, ktoré na pražskom Žofíne pripomína pamätná tabuľa. Skutočnú vlnu slovenskej prózy predstavoval až akademický spolok Detvan. Kontinuitu slovenského literárneho života v Prahe ilustruje, že Martin Kukučín (vlastným menom Matej Bencúr) sa nechal k románu Lukáš Blahosej Krasoň inšpirovať v tom čase osemdesiat rokov starým príbehom rozporuplnej lásky slovenského básnika Sama Hroboňa k známej kráske českého obrodzenia Bohuslave Rajskej počas Hroboňovho pobytu v meste nad Vltavou. Pochopiteľne Detvan, to je aj Ladislav Nádaši-Jégé, Albert Škarvan, Dušan Makovický, Ján Smetanay, Jozef Gregor-Tajovský (neskôr v Prahe žila a tvorila jeho manželka Hana a dcéra Dagmar Gregorová-Prášilová). Popri nich aj ďalšie osobnosti mimo oblasť prózy, na prvom mieste zakladatelia Jaroslav Vlček a Pavel Socháň, ale aj Ivan Krasko, Milan Rastislav Štefánik, Vavro Šrobár či Mikuláš Schneider-Trnavský. Treba však povedať, že napríklad i M. R. Štefánik napísal v Prahe viacero zaujímavých prozaických textov, redigoval časopis Umelecký hlas i rubriku „Slovenské věci“ v denníku Čas. V roku 1902 sa zrodil Akademický odbor Československej jednoty a v roku 1912 jej literárny odbor. Okrem toho jednota usporadúvala aj pravidelné každoročné slávnosti „Praha Slovensku“ a česko-slovenské porady v Luhačovicích.

Po roku 1919, teda po vzniku Československej republiky, sa už študenti, ktorých dovtedy študovalo v Prahe niekoľko desiatok, dali rátať na stovky. Jeden z nich, Dobroslav Chrobák, tu začiatkom deväťdesiatych rokov založil dva slovenské literárne časopisy – „Svojeť“, v ktorej sa najviac angažovali Gejza Vámoš a Janko Alexy, a „Mladé Slovensko“. Možno viac ako Vladimír Clementis alebo Ján Poničan pocítoval dvojdomosť dlhší čas v Prahe žijúci Ladislav Novomeský, ktorý tu pôsobil nielen v rokoch 1929-1939, ale sa sem vrátil aj po prepustení z väzenia v roku 1956. V Prahe pôsobili aj Ján Kostra, Alexander Matuška, či Michal Chorváth.

V roku 1924 zo spolku Detvan vystúpila skupina komunisticky orientovaných študentov, medzi nimi Ján Poničan (spolu s Vladom Clementisom, Danielom Okálím či Andrejom Siráckym). Vzniklo tak hnutie Davistov, nazvané podľa časopisu DAV.

Ak vynecháme zásadné počiny Ivana Kraska a Rudolfa Fabryho na pôde poézie, zastaviť sa určite musíme pri Jánovi Smrekovi, ktorý sa v tridsiatych rokoch spojil v Prahe s naskladateľom Leopoldom Mazáčom a začali spolu nielen vydávať knižnú edíciu slovenskej literatúry, ale založil aj kľúčový literárny časopis Elán. Dá sa povedať, že to bolo obdobie, keď kontakty českej a slovenskej literatúry vrcholili. Na medicínu do Prahy prichádza Gejza Vámoš, na filozofickú fakultu Vladimír Reisel, na vysokú školu politických a hospodárskych vied Fedor Cádra a neskôr Ladislav Ťažký. Prišlo pražské obdobie Dominika Tatarku, Zuzky Zgurišky, Hely Vojanskej (rodenej Chaje Wolfowitz), ale aj trochu kratšie obdobie Petra Karvaša.

Vidno, že širšiemu expoze sme sa nemohli vyhnúť. Súčasne sa próza prelína s ostatnými zložkami slovenského literárneho života v českom prostredí; nie je možné ju neorganicky vydeliť.

Ako sme už načrtli, vzťah slovenskej a českej literatúry je osobitý, navzájom sa obohacovali, so Stanislavom Šmatlákom ho-

voríme aj o spoločnom česko-slovenskom literárnom kontexte. V Prahe vyštudovala (ale naopak aj prednášala) veľká časť slovenskej inteligencie v časoch, keď sa rozhodovalo o národnom kultúrnom smerovaní. Množstvo slovenských spisovateľov našlo v Prahe svoj „druhý domov“, ako to výstižne pomenoval, odvolávajú sa na slová vyznania Prahe z pera Vavra Šrobára, český literárny historik a slovakista Emil Charous. Neľahkú tému „Praha a slovenská literatúra“ vynikajúco spracoval v rovnomennej knihe „Druhý domov“, ktorá vyšla v Prahe v roku 1998. Rovnaký autor vydal v roku 2001 v Slovensko-českom klube antológiu „Pražské inšpirácie slovenských spisovateľov. Praha v zrcadle slovenskej literatury“, o rok skôr prišiel rovnaký vydavateľ so zborníkom „Slovenská literatúra v Prahe 2000“, ktorý bol na rozdiel od antológie širokého historického záberu prehľadom aktuálneho stavu na prelome dvoch tisícročí.

Slovenská literatúra v Česku nestratila dych ani po rozdelení Česko-Slovenska a vzniku dvoch samostatných štátov. V Česku pôsobí plejáda slovenských prozaikov a básnikov, vydávajú knihy, v roku 2002 vznikol Slovenský literárny klub v ČR, ktorý združuje viac než štyridsiatku autorov a je kolektívnym členom českej Obce spisovateľov a Slovenského centra PEN. Jeho predsedníčkou je Oľga Feldeková, čestnými predsedami sa pri založení stali Vojtech Zamarovský a veľvyslanec Ladislav Ballek. Slovenský literárny klub v ČR vydáva spolu so Slovensko-českým klubom a oboma PEN klubmi rozsiahly a prestížny literárny štvrťročník, česko-slovenskú revue Zrkadlenie-Zrcadlení. Organizuje tiež Literárnu súťaž Jána Kollára v troch vekových kategóriách, ktorá objavila množstvo mladých talentov, a vyvíja rozsiahlu kultúrnu činnosť, zameranú i na prepájanie slovenských a českých literárnych klubov. Prílohu Literárne dotyky má aj mesačník Slovenské dotyky, vydávaný Slovensko-českým klubom. V minulosti vydával Zväz Slovákov v ČR literárny štvrťročník Slovenské rozhľady. V Prahe i Brne je etablovaná univerzitná slovakistika, venujú sa jej však napríklad i bohemisti v Olomouci.

Do antológie sme zaradili prozaikov Lubomíra Feldeka,

Oľgu Feldekovú, Jána Rakytku, Nađu Vokušovú a postmodernú postavu Gaca Novomessského, publikujúceho pod viacerými menami. Koniec-koncov, mystifikácia patrí k postmoderne neodmysliteľným spôsobom. Treba dodať, aj v prípade ďalších autorov možno zaznamenať príklon k rôznym hybridným žánrom, intertextualite a ďalším typicky postmoderným prvkom. Život vo veľkom, multikultúrnom meste, kde sa necítia ako cudzinci, ale sú plnohodnotnou súčasťou tunajšieho (nielen) literárneho života ich tak oproti jadrú slovenskej prózy v zahraničí posunul do inej polohy. Mimoriadne zaujímavý je slovenský fejtón v Česku, ktorý sa zásluhou manželov Feldekovcov, Mariána Vaneka a Nade Vokušovej stal svojbytným fenoménom. Prakticky všetci zmienení autori sa venujú či venovali aj iným žánrom, v prípade viacerých z nich je dokonca ťažisko tvorby v próze, dráme či esejistike, prípadne v novinárskej tvorbe, aj ich prozaická tvorba je však neopomenuteľná a vyhradila im tak miesto v tejto antológii. Samozrejme, v Česku pôsobia aj ďalší významní slovenskí literáti, venujúci sa próze: Marián Palla v Brne, Vladimír Kavčiak, Mikuláš Bielik či rabín Karol Sidon v Prahe píše po česky, fejtónu sa venuje aj Marián Vanek, inak i popredný karikaturista a ilustrátor, eseji Fedor Gál alebo Egon T. Lánský, detskej literatúre Irena Gálová a Peter Stoličný, spomedzi mladých autorov možno pripomenúť mladého psychiatra Róberta Kačenáka či Mateja Thomku, vedúcu osobnosť literárno-klubového života. Nataša Tanská vytvorila aj rozsiahle prozaické dielo (populárna je jej „šfukológia“), to však do roku 1992.

Slovenská próza i literatúra ako celok je životaschopná a je integrálnou súčasťou literárneho života v zahraničí i slovenského literárneho diania vôbec, hoci vykazuje i nejedno špecifikum. Práve i tým je mimoriadne cenná.

V antológii sú ukázkami zastúpení Lubomír Feldek, Oľga Feldeková, Gaco Novomesský (alias Viola Vyholená-Šípivá alias Dušan Malota), Nada Vokušová, Ján Rakytko a Michaela Rosová. Vyberme aspoň dva krátke texty...

V ZIME K NÁM NECHODIL CIRKUS

OLGA FELDEKOVÁ

V zime k nám nechodil cirkus. „Cirkusy chodia iba v lete,“ hovorila mi mama keď som bola raz v zime smutná, že u nás už dávno nebol cirkus. Ale predsa len aj v zime prišiel. -- nie síce cirkus, ale hypnotizér s manželkou. Ich vystúpenie sa malo konať v Hasičskom dome.

Mama mala taký zvyk privádzať k nám na návštevu niekoho z ulice. A práve vtedy, keď malo byť to vystúpenie, priviedla k nám na návštevu jednu pani, ktorá mala ústa namaľované úplne načerveno, ešte aj predné zuby. Práve se mali na obed zemiaky s kyslým mliekom. My sme to jedli stále.. A tak tým mama ponúkla aj tú paniu. Pani hovorila po česky a vypýtala si ešte jeden hrnček mlieka.

„Jste světová kuchařka, pustím vás na vystoupení zdarma,“ ďakovala.

Mama jej ešte prihodila lyžicu zemiakov.

Pri stole sedel aj môj ujo. Toho pani nepoznávala. Ujovi bolo jasné, že keby chcel ísť aj on, lístok si musí kúpiť. Ale predebatovať to mohol aj zadarmo.

„Váš muž uspí koho chce?“ vypytoval sa s obdivom.

„Ano. On umí hypnotizovat,“ povedala pani.

„Ja som vojenčil s jedným, ten uspal aj kuru. Mal zrastené obočie nad nosom, chvíľu sa díval na kuru, a tá v momente zaspala. Aj hus, ale to trvalo dlhšie. Potom sme jej vykrútili krk a bola hostina.“

Ujo sa pri tej spomienke začal smiať a smial sa a smial, kým ho mama nezahriakla: „To je už len za hrdinstvo!“

„Prečo mal zrastené obočie?“ opýtala som sa.

„No akože? To musí mať, keď chce hypnotizovať.“

„Váš hypnotizér má tiež zrastené obočie?“ opýtala som sa panej.

„Kuš!“ okríkla ma mama a bolo po debate.

V ten večer poriadne mrzlo. Cestou k Hasičskému domu sme ja a mama fajčili. Teda len akože. Z úst nám išla para, keď sme dýchali. Ja som radšej začala dýchať nosom, lebo

keď mrzlo a dýchala som ústami, stvrdla mi vždy spodná pera a nemohla som ani rozprávať.

Pri vchode do sály som hneď zbadala tú paniu. Predávala lístky a hneď ich aj trhala. Zdalo sa mi, že je to škoda, ale radšej som bola ticho, aby ma pani nezačula a aby nezabudla, že nás má pustiť zadarmo.

Nezabudla.

Len čo nás zbadala, zvolala:

„Máte na židličkách napsáno REZERVOVÁNO.“

Sála bola nabitá. Mnohí ľudia stáli a prichádzali ďalší a ďalší. Všetky stoličky boli obsadené. Mama sa predierala nazad ku vchodu. Išla reklamovať. Ľudia sa tlačili a mňa zatlačili blízko k javisku. Mamu som už až do konca predstavenia nezazrela. Až doma som sa dozvedela, že predsa len sedela.

Zhaslo svetlo, osvetlené bolo iba javisko. Prišiel pán v cylindri a s ním sa znova objavila aj naša známa namaľovaná pani v krásnych dlhých šatách, skoro ako princeznovských.

Pán nemal zrastené obočie, ale aj tak vedel. kúzlif. Vyberal z klobúka farebné šatky a podával ich panej. Ona sa vždy uklonila. Vybral z neho ajsliepku a rôzne iné veci. Potom ohlásil, že ide hypnotizovať. Všetci sme si museli zakvačiť prsty oboch rúk za hlavou.

„A teď zkuste, môžete-li si prsty rozpojit.“

Ľudia si ruky rozpojili a pán povedal:

„Komu se to nepovedlo, je medium. Prosím, aby media prišli ke mně na jeviště.“

Prihlásili sa traja chlapi. Jeden bol pitý. Podal hypnotizérovi ruku a povedal: „Ja som Števo Médium.“

Ľudia sa smiali, až dupotali nohami.

Na poslednú chvíľu som sa ako štvrté médium prihlásila aj ja. Mala som predsa na to právo, lebo tá pani u nás jedla. Čo na tom, že som si mohla ruky rozpojiť? Zatajila som to.

Pani každému médiu doniesla stoličku. Zdalo sa mi, že ma nespoznala, tak som ju potíchu pozdravila „boskaam“. Ani potom ma nespoznala. Pán nás začal hypnotizovať. Tvrdil nám, že spíme. Ja som nespala. Mala som síce zavreté oči, ale škáročkami som sa dívala, či neuvidím mamu. Nezazrela som ju, lebo mama bola v tme. Zato som tými škáročkami videla, ako pán trhá noviny.

„A teď vám dám zbaštit báječnej salátek.“

Každému z nás dal do úst potrhané noviny a my sme ich žuli ako šalát. Aj ja som ich žula, lebo som sa bála preraďiť, že nie som zhypnotizovaná.. „Chutnej salátek, chutnej,“ hovoril ten pán a zase sa všetci ľudia smiali. Keď sme noviny požuli, povyberal nám ich z úst. Potom nás akože odhypnotizoval. Ľudia tlieskali, my sme sa klaňali

a odišli sme k ostatným. Nevieť, aké kúzla robil ďalej, lebo som musela odpovedať tým, čo sa ma vypytovali, aké to bolo, keď som bola zhypnotizovaná. Povedala som každému, že normálne, presne také, ako keby som spala.

Vystúpenie sa skončilo a vyšli sme zo sály von.

Vonku sa zatiaľ oteplilo, lebo padal sneh. Keď je veľký mráz, sneh nepadá -- mraky sú vtedy asi zamrznuté, alebo čo. Zatiaľ čo sme boli vnútri, napadlo snehu po pás a padal ďalej. Už sme nefajčili, ani mi netvrdla spodná pera. Podišla som k mame. Práve sa zhovárala s tým opitým, ktorý bol tiež zhypnotizovaný.

„Boli ste naozaj zhypnotizovaný?“ opýtala sa ho.

„Ale prd,“ povedal ten chlap. „Ale sranda musí byť.“

„A ty čo?“ obrátila sa na mňa mama prisne.

„Bola si zhypnotizovaná?“

„Bola.“

„Neklam!“

„Bola,“ povedala som a bolo mi do plaču.

„Jasná vec, že bola,“ povedal ten opitý. „Deti dokáže zhypnotizovať každý somár.“

Mama už nepokračovala vo vyšetovaní, lebo sa blízko nás ozval krik.

„Čo si tak gúľala očami po tom cylindrákoví?“

„Kto gúľal? Ja že som gúľala?“

Oproti sebe stáli Ištók a jeho žena. Ľudia sa začali pristavovať okolo rozvadených manželom. Asi im hypnotizér nestačil. Ľudia sa radšej pozerajú, keď je niečo naozaj.

„Gúľala, ja ťa zabijem, ty sviňa!“ kričal Ištók, zapálil si cigaretu, podal ju žene a sebe zapálil druhú. Obaja vyfúkli dym, ale už nie akože, ale naozaj. Moja mama rada rozbraňovala takých, čo sa hádali, alebo bili. Bola učiteľka a učiteľia rozbraňovať musia.

„Nekrič Lojzo! Čo už len mohla nagúľať v takej tme.“

„Asi bola zhypnotizovaná,“ povedal ktosi.

„Tak to dajako bude,“ povedal Ištók. A ešte dodal: „Zabijem aj toho cylindráka.“

Pred domom nás čakal ujo. Mama mu všetko porozprávala, aj o hypnotizovaní, aj o tom, ako sa Ištók vyhrážal, že cylindráka zabije.

„Každý človek musí raz zomrieť. To je moj názor,“ povedal ujo a ešte dodal: „Tú bielu kuru, tú nosnicu nám niekto ukradol.“

Brodili sme sa za ujom do dvora. Na bielom snehu ležali biele pierka. Ani ich nebolo poriadne vidieť. Ráno mama porátala spiečky, a naozaj, jedna biela nosnica chýbala.

„Či to tá spiečka v cylindri nebola tá naša?“ zvolala som.

„Nie,“ povedala mama. „Bola by som ju spoznala.“

A ujo povedal:

„Načo by hypnotizér kradol spiečku, keď si ju môže vytiahnuť z klobúka?“

Tak som už bola ticho.

Pierka z našej nosnice ešte dlho ležali na snehu. Len občas ich trochu nadvihol vietor. Na jar, keď sa roztopil sneh, boli pierka prilepené k zemi. Ani vietor už nimi nepohol. Keď uschne zem a celkom sa oteplí možno vzlietnu a konečne príde naozajstný cirkus.

STRATA ANJELA NAĎA VOKUŠOVÁ

Po prvýraz začula šum tých tichých krídiel zachumlaná v bielom prostredí fukajúcich nemocničných minút. Provizórne zapojené rádio práve produkovalo hmlisté tóny, vonku sa cerilo este zubaté slnko a nahliadalo cez nie práve najčistejšie okno, keď jej niečo ľahulinko sadlo na líce, akoby sa oň otreli letiaci čmeliak. Zľakla sa, bála pohnúť, len očami klipla. Tvár zrazu nečakane rozoznalo crescendo drobučkových bozkov a telo to rozozvučalo ako činely. Prestala existovať bolesť, strach, všetky nepríjemné pocity akoby sa prepadli niekde hlboko pod posteľ, akoby ich tam zamietla upratovačka s úsmevom Mony Lisy. Bol tam. Rozpačtitý anjel s rukou ľahšou ako okvetný lístok, s úsmevom rozkvitajúcej jari, so súcitom a smútkom v tvári. A potom bol navždy všade tam, kam sa len pohla. Tichúčko nad ňou letel, keď ráno vstávala i keď si večer líhala unavená do postele. Šumel jej nad hlavou krídlami, keď sa zahryzávala do kôrky chleba, keď v obchode brala do rúk pár topánok, keď surovo kládla slovička do tváre počítača. Ak niekedy, nie často, ale predsa len zvýšila hlas v práci, nespokojne a trošinku zúfalo vyletel vysoko nad ňu, trepajúc veľmi rýchlo krídlami a prikladal si chlácholivo prst k ústam, obzerajúc sa dookola, aby jej ukázal niečo prekrásne, niečo vzbudzujúce úsmev a zaháňajúce chmáry z čela. Letel jej životom, ako nedmysliteľný vzduch, ktorého vzácnosť si uvedomujeme i keď sa stane bežný, ako voda, ktorej najsladšiu chuť vstrebávame až pri zúfalstve hlbokého pocitu smädu. Zvuk jeho krídiel začala brať ako čosi prirodzené, počula ho, keď do rúk bral jej zimou skrehnutú dlaň a dýchal na ňu, keď jej ovieval letnou horúčavou rozpálenú tvár, keď sa smial zmätkom, ktoré vytvárala okolo seba, keď sa hneval za všetko zlé, čo i nechtiac urobila... A ak sa jej aj neodmysliteľná bolesť života zahryzla do toho citlivého svalu v hrudi, ten upokojujúci šum ju vracal zasa do sveta snov, nádejí, do sveta čohosi ako viery. Nie v boha, v čosi viac a v čosi menej opísateľ-

né. Vedela dobre, že sa jej nemôže nič stať, nemôže sa vrátiť zlá choroba, nemôže nič bolieť, ale nemôže ani nikomu ublížiť, nič až tak veľmi pokaziť, nezanechať žiadnu zlú stopu na svete. Pretože, ak vás za ruku vedie anjel, tak ísť týmto svetom je také jednoduché...

A zrazu sa niečo stalo. Nevedela si vôbec vysvetliť čo. Bola hlboká a tmavá noc a vtedy sa zobudila, ako sa jej často stávalo. A ako vždy sa započúvala, aby si uvedomila ten už roky známy a dôverný šum krídiel. Jej sluch ho ulovil a opäť spokojne s výdychom pritisla tvár na malý vankúš. V tom momente sa však vylakane strhla. Znovu sa do toho zvuku započúvala. Bol iný, čosi bolo iné a nevedela si v prvom momente uvedomiť čo. Sústredene počúvala a na chrpte sa jej perlili kvapôčky potu. V izbe ani nie tak veľmi ticho, ako mala pôvodne dom, šumel odvlhčovač. Taký prístroj... Opäť sa strhla a prudko sa otočila na druhú stranu. Ležal tam pravidelne oddychujúci muž so zarastenou tvárou a rozstrapatenými vlasmi. Ležal vedľa nej človek...

• • •

Chvíľu po tom išla alejou a na hlavách stromov zlátlo lístie, ktoré práve slniečko maľovalo do zlatočervenej farby. Za ruku držala malého človeka, neustále poskakujúceho a vrčiaceho sa ako kolovrátok. Svetlé vlásky mu padali do veľkých hnedých očí.

„A videla si niekedy anjela?“ spýtal sa vysokým hláskom po tom, čo prebral tisíce iných dôležitých tém.

„Nie“, vyhrkla prudko, ešte než stačil vo vzduchu doznieť jeho otáznik.

„Aha“, povedal malý človek a znovu párkrát poskočil.

„A ako vyzeral?“ spýtal sa po chvíli.

Zasmiala sa.

„Je to taká veľká biela krabica a dole má šuplík, ktorý čas od času vytiahneš a vyleješ z neho vodu. Jaj... a strašne to hučí...“

„Hučí“, prikývol spokojne a chápavo malý človek a než mu v tom stihla zabrániť, zohol sa a objal okolo krku práve popri nich prechádzajúceho pittbulteriéra...

V apríli tohto roku pri zasadaní česko-slovenskej komisie historikov v Banskej Bystrici otvoril seminár pre verejnosť emeritný profesor Katedry histórie Fakulty humanitných a prírodných vied Univerzity Mateja Bela, Július Alberty.

Tohoročný jubilant, narodil sa 19. augusta 1925 vo Vyšnej Pokoradzi, vydal v minulom roku veľmi zaujímavé spomienky, v ktorých rekapituloval svoju životnú cestu. Pochádzal z maloroľníckeho prostredia. Ľudovú školu navštevoval v rodnej obci, gymnaziálne štúdiá začal v Rimavskej Soboti, ale po viedenskej arbitráži, keď bola oblasť, v ktorej sa nachádza Rimavská Sobota, odstúpená horthyovskému Maďarsku, pokračoval v Tisovci.

Vysokoškolské štúdium histórie začal v roku 1943 v Bratislave. Podrobne píše o svojich prednášajúcich – Danielovi Rapantovi, Alexandrovi Húščavovi, Branislavovi Varsíkovi a ďalších známych menách slovenského univerzitného prostredia. Evokuje atmosféru študentského života vo vojnovnej Bratislave. K povinnostiam študentov patrilo napríklad cez prázdniny robiť mlatobného komisára, ktorý zapisoval pre Najvyšší úrad pre zásobovanie množstvo vymláteneho obilia. Opisuje ako preživil Slovenské národné povstanie v oblasti, ktorá hraničila s Maďarskom. Tam v tom čase Szálásiho Šípové kríže zvrhli režim Mikuláša Horthyho a prevzali moc. Pútavo zobrazuje prechod frontu v rodnej obci. Ešte pred dokončením štúdiá nastúpil cestu stredoškolského učiteľa, lebo najmä na prinavrátenej územiach chýbali kvalifikovaní učelia. Pôsobil v Lučenci, v Brezne, v Banskej Bystrici. Vďaka svojim pedagogickým schopnostiam sa stal krajským inšpektorom banskobystrického kraja. Po založení Vyššej pedagogickej školy v Banskej Bystrici stal sa jej profesorom, pôsobil tu tiež ako prodekan i dekan. Ako tridsaťdvaročný sa stal najmladším dekanom na Slovensku. Po organizačných zmenách stal sa prvým dekanom na Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici. V čase normalizácie, z politických dôvodov, musel ukončiť svoje pôsobenie pedagogického a vedeckého pracovníka. Od jesene 1973 sa stal technicko-hospodárskym pracovníkom Oblastnej galérie v Banskej Bystrici a pracoval tam až do odchodu na dôchodok v roku 1985. V spomienkach píše aj o publikáciách, na ktorých sa, v tomto období, ale aj v dôchodku, autorsky podieľal.

Vo svojich spomienkach podrobne opisuje, ako sa vyvíjalo školstvo na Slovensku, priebeh často nepremyslených zmien, napríklad školská reforma z roku 1953, ktorá v snahe nasledovať sovietsky vzor, devalvovala úroveň nášho stredného školstva. Kritizuje aj chybné experimenty v oblasti učiteľského vzdelávania.

Július Alberty opisuje svojich kolegov i ľudí, s ktorými prichádzal do styku v rôznych obdobiach života. Pri niektorých píše len krstné meno a iniciálu. Je to škoda, lebo u mien ako boli povereníci školstva Ondrej Klokoč či Ernest Sýkora, alebo stredoslovenský tajomník strany Rudolf Cvik, si čitateľ vie dosadiť priezvisko, ale pri ďalších už nie. Iste, väčšina zo spomínaných osôb už dnes nežije, ale mnohí príbuzní menovaných by takto viac vedeli o svojich blízkych, ktorí patrili do okruhu Júliusa Albertyho.

Zaujímavo vysvetľuje svoj vzťah ku Komunistickej strane Slovenska a jej politike. Podrobne rekapituloval udalosti rokov 1968-70 a svoje postoje z pohľadu dekana pedagogickej fakulty. Nezamľčiava perzekúcie voči svojej osobe a v tej súvislosti ani chovanie niektorých ľudí z pedagogickej fakulty a stranického aparátu, ktorí v normalizácii videli príležitosť na svoj kariérny postup. Na druhej strane spomína aj statočných ľudí, ktorí mu pomohli, ako regionálny historik Július Bolfík, zamestnanec ONV z Rimavskej Soboty, alebo jeho niekdajší spolužiak z gymnázia, riaditeľ banskobystrickej galérie, Ján Paľo.

Július Alberty vo svojich spomienkach prináša aj úsmevné historiky, napríklad ako pašoval pre manželku pletené šaty, ktoré jej v Budapešti zakúpil z ušetrných diét. Z obavy pred kontrolou si vzal na seba vykasané dámske šaty a na to si obliekol košelu s viazankou.

V závere knihy spomína svoje postoje k novembriu 1989 a rehabilitácii, ktorá mu umožnila návrat na fakultu.

Knižka veľmi dobre dokladá atmosféru, ktorá v slovenskom stredoškolskom školstve panovala najmä v povojnových a v päťdesiatych rokoch. Pre záujemcu o začiatky vytvárania vysokoškolského štúdiá v Banskej Bystrici je neoceniteľná svojimi informáciami. Verím, že kniha zaujme nielen historika, ale aj mnohých niekdajších študentov, ktorí v rokoch pedagogického pôsobenia Júliusa Albertyho patrili medzi jeho poslucháčov.

Vojtech Čelko

JÚLIUS ALBERTY

HISTORIK V PRÚDE ČASU

ÚRYVOK

Politické orgány nariadili budúcej ZO KSS novú analýzu, na ktorú sa odvolával aj môj prepúšťací dekrét. Robili ju takí členovia KSS – zamestnanci, ktorí nemali priamy podiel na dianí, sledovali ho len „spoza plota“, alebo o udalostiach len počuli a nemali ani osobnostné predpoklady orientovať sa v pomeroch a hodnotiť ich. Analýzu som náhodou čítal. Bola to slohová práca v duchu Poučenia z krízového vývoja. Koncom roka 1970 už v réžii nového vedenia pedagogickej fakulty prebehlo tzv. pracovno-politické hodnotenie. Pre väčšinu riadiacich pracovníkov bol zámer pracovne stíhať ľudí za ich zmýšľanie a politické postoje neprijateľný, ale aktívne sa proti nemu nepostavili. Začas pre-

púšťanie zo zamestnania blokoval výbor ROH na čele s Fridrichom Baníkom. Od januára 1971 sa aj tento orgán deštruoval a dezignovaní zamestnanci sa prepúšťali „so súhlasom ROH“.

Za stratou členstva v KSS a funkcie dekana som vôbec nebanoval. Bol som ale presvedčený, že tie roky bezhlavého presadzovania straníckej personálnej politiky v 50. rokoch boli už dostatočnou skúsenosťou nevracať sa k praktikám, ktoré nemali nič spoločné s právom na prácu. Som presvedčený, že som z funkcie odišiel dôstojne, so čťou, s čistými rukami a svedomím.

Veľmi rýchlo som ale zistil, že som sa stal druhoradým človekom. S nastupujúcim dekanom som sa dohodol, že predbežne a dočasne prejdem na Ústav pre re-

gionálny výskum (v takomto znení som dostal aj prekladačí dekrét) a okrem bádateľskej práce budem i naďalej vykonávať pedagogické povinnosti v bývalom rozsahu. Súhlas dekana bol ale falošný, lebo už v prvej situačnej správe na ministerstvo napísal, že ma „vyradí“ z vyučovacieho procesu. Nielen prednášky, ale akýkoľvek styk s poslucháčmi som mal zablokovaný, čím som sa dostal do neočakávanej a ťažkej situácie pre svoj záväzok Slovenskej historickej spoločnosti, že sa začnem zaoberať historickou demografiou, aby sa Slovensko mohlo prezentovať v Roku svetovej populácie (1975), a aby sa na Slovensku tento moderný odbor histórie začal kreovať. Počítal som so spoluúčasťou poslucháčov cez seminárne a záverečné práce.